ئەربچە - ئۇيغۇرچە ئوقۇشلۇق

ئۈرەبباشلىنى توغرا لەپىزدە قىلىش

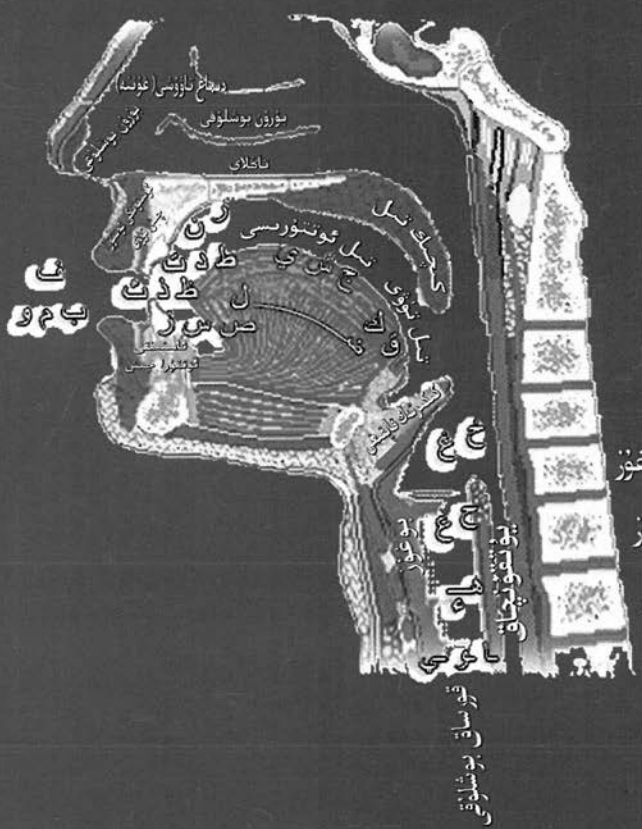
دليل التجويد

تۈرگۈچى: رەھمەتۇللاھ تۈركەش

شىنجاڭ خەلق سەھىيە نەشرىياتى

PIDA

تاۋۇش چىقىرىش ئەزالىرىنىڭ تەخمىنىي سخېمىسى

图书在版编目（CIP）数据

阿拉伯语维吾尔语会话对照/谢里夫.阿吉，热合木图拉编. —乌鲁木齐：新疆人民卫生出版社，2006．7
ISBN 7－5372-4185-6
I.阿… II.①谢… ②热… III.阿拉伯语－口语－阿拉伯语，维吾尔语(中国少数民族语言)－IV.H379.9

中国版本图书馆 CIP 数据核字（2006）第 082815 号

责任编辑：亚力坤.阿布都萨拉木
责任校对：阿曼古丽.图尔迪
封面设计：丕大

阿拉伯语维吾尔语会话对照（上）

*

新疆人民卫生出版社出版
（乌鲁木齐市龙泉街 66 号 邮编：830004）
乌鲁木齐市丕大商贸有限公司设计中心排版
乌鲁木齐嘉华印务有限公司印刷
新疆新华书店发行
850×1168 毫米 1/32 开本，11.5 印张
2006 年 7 月第 1 版，第 1 次印刷
印数：1-10000
定价：29.00 元

تۇزگۇچىلىق

ئەرەب تىلى دۇنيادىكى ئاساسلىق تىللارنىڭ بىرى، يەنى ب د ت بىكىتكەن دائىم ئىشلىتىدىغان خەلقئارالىق 6 تىلنىڭ بىرى. بۇ تىلنى ھازىر بىر مىليارد 300مىليۇندىن ئارتۇق ئاھالە ئاساسلىق ياكى قوشۇمچە تىل سۈپىتىدە ئىشلىتىدۇ.

نۆۋەتتە، غەربنى كەڭ ئېچىش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش ستراتىگىيىسىنىڭ تۈرتكىسى، جۇڭگونىڭ ئوتتۇرا شەرق ۋە ئەرەب ئەللىرى بىلەن بولغان سودا ۋە سىياھەت ئالاقىسىنىڭ كۈچىيىشىگە ئەگىشىپ ئەرەب تىلىنى ئوقۇشنى ئۆگىنىش ئېھتىياجى كۈنسىرى ئېشىپ بارماقتا. ئۇندىن باشقا، رايونىمىزدا ئەرەب تىلى ئوقۇتۇشى ۋە ئەرەب تىلى ئۇگۇنۇش دولقۇنىنىڭ يۇقىرى كۆتۈرۈلىشى ھەمدە تارىختىن بۇيان خەلقىمىزنىڭ مەدەنىي ھاياتىدا بەلگىلىك رول ئويناپ كەلگەن، نوقۇل ئەرەب تىلى ياكى چاغاتاي ئۇيغۇر تىلىدا يېزىلغان بىر قىسىم ئەسەرلەرنى مەخسۇس بىلىم ئاشۇرمايمۇ ئوقۇش ۋە چۈشۈنۇش ئېھتىياجىغا ئەگىشىپ، بىزدە ئەرەب تىلى فونىتىكا بىلىملىرى بويىچە مۇپەسسەل قوللانمىلارنىڭ بولۇشىمۇ جىددىي تەلەپكە ئايلاندى.

كۇنىمىزدە بۇ تەلەپنىڭ سالمىقىنى ئازدۇر- كۆپتۇر

سەزگەن بىر قىسىم كىشىلىرىمىز تەرىپىدىن تۇزۇلۈپ، ئەلگە سۇنۇلغان بىر قانچە ئەسەر نۆۋەتتە خەلقنىڭ بۇ جەھەتتىكى ئۇسۇزلۇقىنى ھەر ھالدا قاندۇردى ۋە قاندۇرۇپ كەلمەكتە. ئەمما شۇنىمۇ كۆرمەي بولمايدۇكى، بۇ ئەسەرلەردە مۇناسىۋەتلىك مەزمۇنلارنى يورۇتۇپ بېرىشكە خىلى كۆچەلگەن ۋە ئۇتۇقلۇق ئەمگەكلەر قىلىنغان بولسىمۇ، ئۇلاردا بىر قىسىم ئاتالغۇلارنى تەرجىمە قىلىشتا مەۋجۇت بولغان تىل ئىمكانىيىتىدىن تولۇق ۋە تۇغرا پايدىلانماسلىق، ئوقۇرمەنلەر بىلىۋېلىشقا تېگىشلىك بىر قىسىم مەزمۇنلار تۇتۇق ۋە كەم بولۇپ قىلىشتەك ئەھۋاللار ساقلانغان. مانا بۇ ئەمەلىيەت كەمىنىنى ئازراق بولسىمۇ بىر ئىش قىلىپ، بىزدىكى مەخسۇسلاشقان تەجۇد قوللانمىلىرى كەم بولۇش بوشلۇقىنى بىر تولدۇرۇپ قويۇش غەيرىتىگە ئېلىپ كەلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۆزەمنىڭ بىلىمدە چولتا، تەجرىبىدە كەمبەغەل ئىكەنلىكىمگە قارىماي، ئىلگىرىكى ئەمگەكلەرگە ئازراق بولسىمۇ تولۇقلىما بولۇپ قالار، دېگەن نىيەتتە، قولىمىزدا بار بولغان كىلاسسىك تەجۇد كىتابلىرىدىكى بىلىملەر ۋە ھازىرقى زامان تەجۇدشۇناسلىقى ساھەسىدە بارلىققا كەلگەن بىر قاتار يېڭى ئەمگەكلەردىن جانلىق پايدىلىنىش ئاساسىدا بۇ ئەسەرنى تۇزۇپ چىقتىم.

مۇھتەرەم ئوقۇرمەنلەرگە شۇنى ئەسكەرتكۈم كېلىدۇكى، ئەسەردە بۇرۇنقى ئەسەرلەردىكى تىل

ئادەتتىدىن پەرقلىنىش كۆرۈلسە (ھەتتا ئوخشاش بىر ئاتالغۇنى ئۇيغۇرچىغا پەرقلىق تەرجىمە قىلىش جەھەتلەردە)، بۇنى، توغرا نەرسىنى توغرا شەكىلدە يەتكۈزۈش بولۇپتۇ، دەپ چۈشىنىشلىرى كېرەككى، ئەكسىچە، ئۇنى ياپاشقا ئېلىپلا ناھەق باھا، يەڭگىلتەك ھۆكۈملەرنىڭ داق يېرىگە ئېتىشمىغاي!

ئۇمىدىم، بۇ ئەسەر ھەر بىر ئەرەب تىلى ئۆگەنگۈچىنىڭ يېقىن ھەمراھى، قاياشىغا ئايلانغاي!.

ئەسەرنى ھازىرغىچە ئۆزۈم ساقلاپ كەلگەن ماتېرىياللار ۋە تورداكى ئەگى يېڭى بىلىملەردىن پايدىلىنىپ توغرا ۋە مۇكەممەل تۈزۈشكە تىرىشتىم. شۇنداقتىمۇ، بىلىپ- بىلمەي ئاللىقانداق خاتالىقلاردىن خالى بولالمىغان بولۇشۇم مۇمكىن. خاتالىق ۋە كەمىلىك بايقىغان ئوقۇرمەنلەرنىڭ گېپىنى ئالتۇن بىلىپ قوبۇل قىلىمەن.

بۇ كىتاپ ئەرەپ تىلىنى ئۆگىنىۋاتقانلارنىڭ، سۆزلەش قابىلىيىتىنى يۇقىرى كۆتىرىشتە ئەگى قىيىنىلىدىغان، سۆزلەرنى توغرا تەلەپپۇز قىلىش ماھارىتىنى يۇقىرى كۆتىرىش ئۈچۈن تۈزۈلدى. مىسالار بىردەك ئەرەپ تىلى گىرامماتىكىسى ۋە باشقا تىل بىلىملىرىنى ئۆزىگە تولۇق مۇجەسسەملىگەن «قۇرئان كەرىم»دىن ئېلىندى. قىرائەت، تەجۋىد... قاتارلىق ئەرەپ تىلىغا خاس بولغان ئاتالغالار، ئەرەپ تىلىنى توغرا ئوقۇشتىن ئىبارەت بۇ پەننىڭ(تەجۋىد پەنىنىڭ)

مۇھىملىقىنى گەۋدىلەندۈرۈش ئۈچۈن بەزى بايانلار قىستۇرۇلدى. بۇ نوقتىنى ئۆگەنگۈچىلەر ۋە تىل تەتقىقات خادىملىرىنىڭ توغرا چۈشۈنىشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

مۇندەرىجە

ئومۇمىي چۈشۈنۈك 1
تەجۋىد توغرىسىدا بايانچە 4
تاۋۇش چىقىرىش ئورۇنلىرى (مَخَارِجُ الْحُرُوفِ) 11
ھەرپلەرنىڭ تۈركۈملۈك نامىلىرى (اَلْقَابُ الْحُرُوفِ) 17
ھەرپلەرنىڭ سۈپەتلىرى (صِفَاتُ الْحُرُوفِ) 21
يوغان ۋە ئىنچىكە تەلەپپۇز (اَلتَّفْخِيْمُ وَالتَّرْقِيْقُ) 33
ساكىنلىق نون ۋە تەنۋىننىڭ ھۆكۈملىرى (اَحْكَامُ النُّون السَّاكِنَةِ وَالتَّنْوِين) 42
ئاشكارا ئوقۇش (اَلْاِظْهَارُ) 44
كىرىشمە قىلىپ ئوقۇش (اِدْغَامٌ) 47
غۇننىلىك ئىدغام (اِدْغَامٌ بِغُنَّةٍ) 48
غۇننىسىز ئىدغام (اِدْغَامٌ بِلاَغُنَّةٍ) 50
ساكىنلىق مىمنىڭ ھۆكۈملىرى(اَحْكَامُ الْمِيْمِ السَّاكِنَةِ) 50
ئىككى ئوخشاش تاۋۇشلۇق ئىدغام (اِدْغَامُ مُتَمَاثِلَيْن) 55
ئىككى تۈرداش تاۋۇشلۇق ئىدغام (اِدْغَامُ مُتَجَانِسَيْن) 56
ئىككى يېقىن تاۋۇشلۇق ئىدغام (اِدْغَامُ مُتَقَارِبَيْنِ) 57
ئۆزگەرتىپ ئوقۇش (اِقْلاَبٌ) 57
يوشۇرۇپ ئوقۇش (اِخْفَاءٌ) 59
تەشدىدلىك «نون» ۋە «مىم»نىڭ ھۆكۈملىرى (اَحْكَامُ النُّون وَالْمِيْمِ الْمُشَدَّدَتَيْن) 62
ساكىنلىق «لام»لارنىڭ ھۆكۈملىرى (حُكْمُ اللاَّمَاتِ) 63
ساكىنلىق ئەلىف (اَحْكَامُ الأَلِفِ السَّاكِنَةِ) 68
ھەر قايسى مەدلەرنىڭ ئوقۇلۇشى (اَحْكَامُ الْمَدِّ) 69
ئالماشما مەد (مَدُّ الْعِوَض) 71

باغلانما مەد (مَدُّ الصِّلَةِ) 72
كىچىك باغلانما مەد (مَدُّ الصِّلَةِ الصُّغْرَي) 73
چوڭ باغلانما مەد (مَدُّ الصِّلَةِ الْكُبْرَى) 73
ھەرپچە تەبىئىي مەد (مَدُّ الْحَرْفِ الطَّبِيعِيِّ) 75
تىڭشەمە مەد (مَدُّ الْبَدَلْ) 75
تۇراقلاشما مەد (مَدُّ التَّمْكِيْنْ) 76
تارماق مەد (ٱلْمَدُّ الْفَرْعِيُّ) 77
تۇتاشما مەد (الْمَدُّ الْمُتَّصِلُ) 78
ئايرىلما مەد (الْمَدُّ الْمُنْفَصِلُ) 78
ساكىنغا باغلىق ئۇتكۇنچى مەد (الْمَدُّ الْعَارِضُ لِلسُّكُونِ) 80
ئىزچىل مەد (الْمَدُّ اللازِمْ) 81
سۆزچە ئېغىر ئىزچىل مەد (الْمَدُّ اللازِمُ الْمُثَقَّلُ الْكَلِمِيُّ) 82
سۆزچە يەڭگىل ئىزچىل مەد (الْمَدُّ اللازِمُ الْمُخَفَّفُ الْكَلِمِيُّ) 84
ھەرپچە يەڭگىل ئىزچىل مەد (الْمَدُّ اللازِمُ الْمُخَفَّفُ الْحَرْفِيّ) 85
ھەرپچە ئېغىر ئىزچىل مەد (الْمَدُّ اللازِمُ الْمُثَقَّلُ الْحَرْفِيُّ) 86
ئۇلاق ھەمزە ۋە ئۈزۈك ھەمزە (هَمْزَةُ الوصلِ وَالقطْعِ) 89
پېئىل سۆزلەردە باش ھەرپ بولۇپ كېلىدىغان ھەمزىلەر 90
ئۈزۈك ھەمزە 93
توختاش ۋە باشلاش ھۆكۈملىرى (أَحْكَامُ الْوَقْفِ وَالِابْتِدَاءِ) 95
تولۇق توختاش (الوقف التام) 97
يېتەرلىك ئەركىن توختاش (الوقف الكافى) 98
تېگىشلىك توختاش (الوقف اللازم) 99
چىرايلىق بولغان ئەركىن توختاش (الوقف الحسن الإختياري) 100
قەبىھ بولغان ئەركىن توختاش (الوقف القبيح الإختياري) 101
زورغا توختاش (الوقف الاضطراري) 103
زارىقىشلىق توختاش (الوقف الانتظاري) 104
تەجرىبىلىك توختاش (الوقف الاختباري) 104

پۈتۈنلەي ساكىن قىلىپ توختاش (الإسْكان المحض).....106
ھەربىرىنى تۇۋەنلىتىپ توختاش (الرَّوْمُ).....107
لەۋ ئۆچلاپ توختاش (الإشْمام).....109
باشلاش (الإبتداء).....111
توختۇپلىپ ئوقۇش (السَّكْتَةُ).....112
كېرەك ئەسكەرتمىلەر.....113
قۇرئان كەرىمنىڭ بىرلىكلەر بويىچە بۆلۈنۈشى.....121
ئىستىئازە ۋە بەسمەلە تەرتىبلىرى (الإسْتِعَاذَةُ وَالبَسْمَلَةُ).....123
قىرائەت ماھارىتى ھەققىدە.....127
«قىرائەت» ئۆگىنىش تەدبىرلىرى.....132
ئوقۇش ئۇسۇلى ۋە توختاش يوسۇنلىرى بويىچە قۇرئاندا كۆپ قوللىنىلىدىغان شەرتلىك بەلگىلەر(عَلاَمَاتُ الْوقفِ وَمُصْطَلَحَاتُ الضَّبْطِ).....133

ئومۇمىي چۈشۈنۈك

س: ئەرەب تىلى سۆزلىرى قانچە تۈرلۈك ؟

ج: ئۈچ تۈرلۈك بولۇپ، ئۇلار- ئىسىم، پېئىل، ھەرپتىن ئىبارەت.

س: قىرائەت پەنى توختىلىدىغان سۆز تۈرى قايسى؟

ج: ھەرپ.

س: ھەرپ دېگەن نېمە؟

ج: ھەرپ ــ ئۆزى مۇستەقىل مەنا بىلدۈرمەيدىغان، تەلەپپۇز قىلغانىدا، مەلۇم تاۋۇشنى ئىپادىلەيدىغان قوشۇمچىدىن ئىبارەت.

تەجۇد (قىرائەت پەنى)دىكى ھەرپ ئۇقۇمى بىلەن گىراماتىكا (النَّحْوُ) دىكى ھەرپ ئۇقۇمى ئوخشاشمايدۇ، مەسىلەن: «مِنْ» گىراماتىكىدا بىر پۈتۈن ھالدا بىرلا ھەرپنى بىلدۈرسە، تەجۇدتە ئۇنىڭ ئەكسىچە ئىككى ھەرپنى بىلدۈرىدۇ، شۇنداق بولغاندا، تەجۇدتىكى ھەرپ ئۇقۇمى پەقەتلا ئەرەب تىلى تاۋۇشلار سوستاۋنى تەشكىل قىلغان ھەر بىر يەككە تاۋۇشنى بىلدۈرسە، گىراماتىكىدىكى تاۋۇش ئۇقۇمى تىلدىكى ھەر بىر يەككە تاۋۇشنى بىلدۈرۈش بىلەن بىرگە يەنە تۈرلۈك يارەمچى سۆزلەر ــ قوشۇمچىلار سۈپىتىدە كېلىدىغان ئايرىم

فونىمالارنىمۇ بىلدۇرىدۇ.

س: ئەرەب تىلى ئېلىپبەسىدە قانچە ھەرپ بار؟

ج: ئەرەب تىلى ئېلىپبەسىدە 29 ھەرپ بار بولۇپ، ئۇلار ئاساسەن ئۈزۈك تاۋۇش ھەرپلىرىدىن ئىبارەت.

س: ئەرەب تىلى ئېلىپبەسىدىكى سوزۇق تاۋۇشلار قايسىلار؟

ج: ئەرەب تىلى ئېلىپبەسىدىكى ھەر بىر ھەرپ ھەرەكەلەر ۋاستىسىدە ھەر قاچان سوزۇق تاۋۇشلۇق بوغۇم ھاسىل قىلالايدۇ. ئۇنىدىن باشقا 29 ھەرپ ئىچىدىكى «و» «ا» «ي» ھەرپلىرى باشقا ھەرپلەرگە ئوخشاش ئۈزۈك تاۋۇشلارنى ئىپادىلەپ كېلىش بىلەن بىللە يەنە شەرتلىك ھالدا سوزۇق تاۋۇشنىمۇ ئىپادىلەپ كېلىدۇ. بۇ مۇنداق بولىدۇ: ھەر قانداق يەردە «و» ھەرپى باشقا 28 ھەرپنىڭ ئىچىدىكى پەش ئوقۇلغان ياكى شۇنداق يېزىلغان بىر ھەرپنىڭ كەينىدە كېلىپ ساكىن ئوقۇلغان (يەنى مۇستەقىل تەلەپپۇز قىلىنمىسا)، «ا» ھەرپى «و» ھەرپىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان باشقا 28 ھەرپنىڭ ئىچىدىكى زەبەر ئوقۇلغان ياكى شۇنداق يېزىلغان بىر ھەرپنىڭ كەينىدە كېلىپ ساكىن ئوقۇلغان، «ي» ھەرپى «و»، «ا» ھەرپلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان باشقا 28 ھەرپنىڭ ئىچىدىكى زىر ئوقۇلغان بىر ھەرپنىڭ كەينىدە كېلىپ، ئۆزى ساكىن ئوقۇلغان چاغدا ئۇلارنىڭ ھەربىرى بىردىن سوزۇق تاۋۇشقا

ئايلىنىدۇ.

س: «هەرىكە» دېگەن نېمە؟ ئۇلار قايسىلار؟

ج: هەرپىلەرنىڭ ئاستى ۋە ئۈستىگە قويۇلۇپ، سوزۇق تاۋۇش، يېپىق بوغۇم (ساكىنلىق تاۋۇش)، مەد(سوزۇش نوقتىسى)، كىرىشمە قىلىش(تەشدىد)، نونلۇق يېپىق بوغۇم(تەنۋىن) ياسىغۇچى قاتارلىقلارنى ئىپادىلەپ كېلىدىغان بىر قاتار بەلگىلەرنى كۆرسىتىدۇ. مانا بۇلار هەرىكە ياكى ئىئراب (إِعْرابْ) دەپ ئاتىلىدۇ. بۇنى ئۇيغۇر تىلىدا «ئوقۇلغۇ» دەپ ئىپادىلەشمۇ مۇمكىن. ئۇلار:

اَلْكَسْرَةُ ـ تاق زىر: ـِ

اَلْجَرُّ = تَنْوِيْنُ الْكَسْرَةِ ـ قوش زىر: ـٍ

اَلْفَتْحَةُ = تاق زەبەر: ـَ

اَلنَّصْبُ = تَنْوِيْنُ الْفَتْحَةِ ـ قوش زەبەر: ـً

اَلضَّمَّةُ = تاق پەش: ـُ

اَلرَّفْعُ = تَنْوِيْنُ الضَّمِّ ـ قوش پەش: ـٌ

اَلشَّدَّة = تەشدىد ـّ

اَلْمَدُّ = مەد ـٓ

اَلسُّكُونُ = ساكىن: ـْ

اَلِفٌ عَمودِيٌّ، اَلِف خَنْجَرِيٌّ = ئەلىفچە ياكى ئوق زەبەر ـٰ

هَمْزَةُ الْنَبْرَةِ = تون ـ ئۇرغۇ هەمزىسى ـ ء

ساكىن ـ مۇستەقىل هەرىكە هىسابلانمايدۇ. ئۇ، هەرپنىڭ يۇقىرىدىكى سەككىز هەرىكەنىڭ هىچ قايسى بىرىدە ئوقۇلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

تەجۋىد توغرىسىدا بايانچە

س: تەجۋىد (قىرائەت پەنى) دېگەن نېمە؟

ج: تەجۋىدنىڭ سۆز مەنىسى - «ياخشىلاش»، «تۈزەش»، «كۆركەملەش» دېگەنلىك بولۇپ، ئىلمىي مەنىسى قۇرئان كەرىمنى ئوقۇغاندا ھەرپلەرنى توغرا تەلەپپۇز قىلىپ، قىرائەت يوسۇنلىرىغا ماس ۋە ئۇيغۇن ھالدا ئوقۇش ئۇسۇلى ۋە شۇ ھەقتىكى بىلىملەر يىغىندىسىنى كۆرسىتىدۇ. دېمەك، بۇ پەن مۇسۇلمانلاردىكى مەنىۋي مەدەنىيەت ۋە ئىبادەت پائالىيىتىنىڭ چوڭ بىر تۈرى بولغان قۇرئان ئوقۇش ئىشىنىڭ نەزەرىيەۋي ئاساسىدۇر.

تەجۋىد قانچە تۈرلۈك بولىدۇ؟

ج: ئىلمىي تەجۋىد ۋە ئەمەلىي تەجۋىد، دەپ ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ

س: ئىلمىي تەجۋىد دېگەن نېمە؟

ج: تەجۋىد ۋە قىرائەت ئالىملىرى تەرىپىدىن قۇرئان كەرىمنىڭ ئۆلچەملىك ئوقۇلۇشى ئۈچۈن تۈزۈپ چىقىلغان قائىدە- ساۋاتلار ۋە بۇلار بىلەن تونۇشۇپ چىقىشنى كۆرسىتىدۇ.

س: ئەمەلىي تەجۇبد دېگەن نېمە؟

ج: بۇ، قۇرئان ئوقۇغاندا تاۋۇشلارنى توغرا تەلەپپۇز قىلىش، قۇرئان كەرىمنىڭ ئۆزگىچە فونېتىكىلىق خاسلىقىنى نامايان قىلىپ، سۆزلەرنى گۈزەل، راۋان، يېقىملىق، توغرا ۋە تەبىئىي ئاھاڭ بىلەن ئوقۇشنى كۆرسىتىدۇ. بۇ مەقسەدكە يېتىش ئۈچۈن قۇرئان كەرىمنىڭ تاۋۇش زاپىسىنى تەشكىل قىلىپ تۇرغان 29 تاۋۇشنىڭ تەلەپپۇز ئالاھىدىلىكى ۋە خاسلىقلىرى بىلەن پىششىق تونۇشۇپ چىقىشقا توغرا كېلىدۇ.

س: بۇ ئىككى تۈرلۈك تەجۇبدنىڭ دىنىي ئەمەللىك خاراكتېرى قانداق؟

ج: ئۇلاردىن ئالدىنقىسىنى ئىگىلەش كىفايە قەرز (بىركىملىك پەرز)دۇر. مۇنداقچە ئېيتقاندا، ئىنچىكىلەپ بىلمەسلىك بىلەن ئەمەل- ئىبادەتنىڭ توغرىلىقىغا دەخلى يەتمەيدىغان بىر قىسىم شەرئىەت بىلىملىرىگە ئوخشاش ئۇنى بىر يۇرت ۋە ياكى بىر ئەلنىڭ ئىچىدە ئايرىم ساندىكى كىشىلەر تەپسىلاتلىرى بىلەن ئىگىلەپ، ئۇنى باشقىلارغا ئۆگۈتۈش مەجبۇرىيەتىنى ئادا قىلسا، ھەممىنىڭ قىلغىنىغا يېتەرلىك بولىدىغان پەرزدۇر. ئىككىنچى تۈرلۈكى بولغان ئەمەلىي تەجۇبد بولسا، يۇقارقىنىڭ ئەكسىچە، ھەر بىر ئەر- ئايال مۇسۇلمان ئۇنى ئۆگىنىش ۋە ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشتىن باش تارتالمايدىغان، بىراۋنىڭ قىلغىنى يەنە بىراۋنىڭ

قىلغىنىغا تاۋاپ بولالمايدىغان پەرز- پەرزى ئەين يەنى ھەركىملىك پەرزدۇر.

شۇنىڭ ئۈچۈن تەجۋىد بىلىملىرىنى ئۆگىنىشتە، تەپسىلىي ۋە ئىنچىكە قىسىملارغىچە مەلۇم كىشىلەر ئۆگەنسە، باشقىلار ئۆگەنمىسمۇ بولىدۇ. بىراق قۇرئان ئوقۇغاندا، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىپ ئوقۇش - قىرائەت قىلغۇچى ئۈچۈن پەرز ئەيىندۇر. چۈنكى ئاللاھ قۇرئان كەرىمدە بۇ توغرىدا كەسكىن قىلىپ: «سەن قۇرئاننى تەرتىل بىلەن(دانىمۇ - دانە، ئوچۇق) ئوقۇغىن» (مۇززەممىل سۈرىسىنىڭ 3- ئايىتىدە) دەيدۇ. ئېيتىلىشچە، باشقىلار ئۆز ۋاقتىدا ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن يۇقارقى ئايەتتە دېيىلگەن «تەرتىل»نىڭ مەنىسىنى سورىغاندا، ئەلى (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ) شۇنداق دېگەن ئىكەن: «تَرْتِيْل دېگەن تاۋۇشلارنى توغرا تەلەپپۇز قىلىش ۋە ۋەقف(توختۇچ)لەرنى بىلىش دېمەكتۇر».

دېمەك، ئىبادەتلەر ئىچىدە ئەڭ چوڭ ئىبادەت بولغان قۇرئان ئوقۇش ئىبادەتىنىڭ جايىغا چۈشۈشى روھىي جەھەتتىن ئىخلاسنى شەرت قىلسا، ماددىي جەھەتتىن تەجۋىد ئۆلچەملىرىگە ئۇيغۇن ئوقۇشنى شەرت قىلىدۇ. شۇنداق ئىكەن قۇرئان ئوقۇغان كىشى مەيلى قارى بولسۇن، بولمىسۇن، ئۇنىڭ تىلاۋىتى تەجۋىد قائىدىسىگە چۈشمىگەنلا بولسا، ئۇنداق ئادەم گۇناھكاردۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «بەزىبىر قۇرئان ئوقۇغۇچىلار بارکى، قۇرئان ئۇلارغا لەنەت قىلىدۇ» دېگەن

سۆزىدىكى قۇرئان لەنەت قىلىدىغان كىشىلەر دەل قۇرئاننى ئۆز قائىدىسىگە ئويغۇن ھالدا سۆيەتلىك ئوقۇمايدىغانلاردۇر. ئۆزىگە ھەر جەھەتتىن مۇكەممەللىك ئىستىگەن مۇئمىن، مۇسۇلماننىڭ بۇ خاسىيەتلىك ئەمەلگە جىددىي مۇئامىلە قىلىپ، ئۇنى ئۆگىتىش ۋە ئۆگىنىشكە سەل قارىماسلىقى ئەڭ مۇھىم دىنىي مەجبۇرىيەت.

س: تەجۋىد (قىرائەت ئىلمى) نى ئۆگۈنۈشتىن مەقسەت نېمە؟

ج:باشقىلار بىلەن سۆزلەشكەندە، قۇرئان كەرىمنى ئوقۇغاندا تىلنى ئوچۇق ۋە يېپىق خاتالىقلاردىن ساقلاپ قىلىشتۇر. بۇ يەردىكى ئوچۇق خاتالىق ئادەتتە نورمال قۇرئان ساۋادى بارلىكى ھەممە كىشى بىلەلەيدىغان خاتالىقلار مەسىلەن: طاء نى تا، ضاد نى دال ياكى زاء ياكى ظاء، شۇنىڭدەك، عين نى ألف، حاء نى ھاء ياكى خاء، صاد نى ثاء ياكى سين، ظاء نى زاء، ذال نى زاء، فاء نى ئۇيغۇرچە پ تەلەپپۇزىدا ئوقۇپ قېلىش، ھەرەكەلەرنى ئالماشتۇرۇپ ياكى ئۆزگەرتىپ (زىرنى زەبەر، زەبەرنى پەش دېگەندەك) قويۇش دېگەنلەرنى كۆرسىتىدۇ. بۇنداق خاتالىق كۆرۈلگەندە ئايەتلەرنىڭ مەزمۇن ـ مەنالىرىنىڭ توغرىلىقىغا زىيان يېتىدۇ. بۇ خىل خاتالىقنى سادىر قىلىش ئورتاق قاراش بويىچە ھارام(جىنايەت تۇسىنى ئالغان ئىش) دۇر.

يېپىق خاتالىق بولسا، غۇننە (دىماق تاۋۇشى)

قىلىشقا تېگىشلىك جايدا غۇننە قىلماسلىق، ھەر قايسى مەد نۇقتىلىرىغان دىققەت قىلماسلىق قاتارلىق تەجۇىد بىلىملىرى بويىچە مەخسۇس بىلىم ئالمىغان كىشىلەر ئاسان بايقىيالمايدىغان خاتالىقلاردىن ئىبارەت. بۇ خىلدىكى خاتالىقمۇ ھارام دەرىجىسىگە بارمىغاندىمۇ مەكرۇھ(قىلىش قارشى ئېلىنمايدىغان، قىلمىغۇلۇق ئىش)قا ياتىدۇ.

س: تەجۇىد (قىرائەت ئىلمى) پەننىڭ ھەر قايسى دىنىي پەنلەر ئارا تۇتقان ئورنى قانداق؟

ج: بۇ پەن، كىتابلار ئىچىدىكى ئەڭ ئۇلۇغ ۋە ئەڭ شەرەپلىك كىتاب بولغان قۇرئان كەرىمگە مۇناسىۋەتلىك بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ ئورنى ھەر قانداق ئىلمدىن ئۇستۇن ۋە شەرەپلىكتۇر.

س: تەجۇىد پەننىڭ ئەڭ دەسلەپكى بەرپاچىسى كىم؟

ج: بۇ پەننى ئەمەلىي ئىجرا جەھەتتە تۇنجى قېتىم بەرپا قىلغۇچى سۆزسىز ھالدا پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدۇر. ئەمما ئۇنىڭدىكى قائىدە-پىرىنسىپلارنى يەكۈنلەپ ۋە نەزەريىەلەشتۇرۇپ چىقىش مىلادىيە 8- ئەسىردە ئۆتكەن، ئەرەبلەرنىڭ داڭلىق تىلشۇناسى خەلىل ئىبنى ئەھمەد فەراھىدىيدىن باشلانغان بىر قاتار قىرائەت ئىمامىلىرى ۋە ئۇلاردىن كېيىنكىلەرنىڭ قولىدا ئىشقا ئاشقان.

س: قۇرئان تىلاۋەتىنىڭ دەرىجىسى، قاتلاملىرى قانچە؟

ج: تۆۋەندىكى تۆت تۈرلۈكتۇر: تەھقىق(التَّحْقِيْق)، تەرتىل(التَّرْتِيْل)، ھەدر(الحَدْر)، تەدۋىر(التَّدْوِيْر).

(1) (التَّحْقِيْق)نىڭ سۆز مەنىسى ئەملىيلەشتۈرمەك، تەكشۈرمەك بولۇپ، ئاتالغۇلۇق مەنىسى: قۇرئان كەرىمنى باشقىلارغا ئۆگىتىش غەرىزىدە، تەجۇيد قائىدىلىرىگە ئۇيغۇن ۋە قۇرئاننىڭ مەنا- مەزمۇنلىرىنى چۈشەنگەن ھالدا سالماقلىق بىلەن، ئالدىرىماي، لەززان ئوقۇشنى كۆرسىتىدۇ.

(2) (التَّرْتِيْل)نىڭ سۆز مەنىسى سۆزنى رەتلىك، چىرايلىق ئىيتىش، تەلەپپۇز قىلىش دېگەنلىك بولۇپ، بۇ يەردىكى ئاتالغۇلۇق مەنىسى قۇرئاننى يۇقارقىغا ئوخشاش ئالدىرىماي، تەمكىنلىك ئىچىدە ھەربىر ھەرپنى تەلەپپۇز قىلغاندا ئۇنىڭ مەخرەج ۋە سۇپەتلىرىگە تولۇق رىئايە قىلىپ توغرا ئوقۇشنى كۆرسىتىدۇ. بۇنىڭ يۇقارقىدىن پەرقى شۇكى، يۇقارقى دەرىجىدە ئۆگىتىش ئۇچۇن ئوقۇلۇدۇ. بۇنىڭدا بولسا، نامازدا ۋە تىلاۋەت ئىبادىتى ئۈچۇن ئوقۇلۇدۇ ھەمدە بۇنىڭدا سۈرئەت ۋە رىتىم نىسبەتەن ئىزچىل ۋە مۇقىمراق بولىدۇ.

ئۇ، تىلاۋەت دەرىجىلىرى ئىچىدىكى ئەڭ ئالىي دەرىجىدۇر. چۈنكى ئۇ ئاللاھنىڭ كالامىدا ئالاھىدە تىلغا ئېلىنغان: «قۇرئاننى تەرتىل(دانە- دانە، ئوچۇق) ئوقىغىن» (مۇززەممىل سۈرىسىنىڭ 4- ئايىتىدە)

(3) (الحَـذْر)نـــڭ ســـۆز مەنـــسى چۈشـــمەك، تۆۋەنلىمەكتـۇر. ئاتالغۇلـۇق مەنـسى تەجۈبـد ھـۆكـۈملـرى ۋە قائىدىلىرىگە رىئايـە قىلـــىپ تـۇرۇپ، تـــز ئوقۇشـــنى كۆرسـتىدۇ.

(4) (التَّـدْوِيْر)نـــڭ ســـۆز مەنـــسى ئايلانـــدۇرۇش دېگەنلىك بولـۇپ، ئاتالغۇلـۇق مەنـسى تـەرتىل بىلـەن ھـەدىر ئوتتۇرىسىدا ئورتاھـال تـزلىكتـە قائىدىگە ئۇيغـۇن ھالدا ئوقۇشنى كۆرسـتىدۇ.

تاۋۇش چىقىرىش ئورۇنلىرى
(مَخَارِجُ الْحُرُوفِ)

س: تاۋۇش چىقىرىش ئورۇنلىرى (مەخرەجلەر) قانچە؟

ج: ئۇلار ئومۇمەن تۆۋەندىكى 25 ئورۇندۇر

(1) ئۈستۈنكى لەۋ (شَفَةٌ عُلْوِيَّةٌ)

(2) ئاستىنقى لەۋ (شَفَةٌ سُفلية)

(3) ئۈستۈنكى ئوتتۇرا خىش (ثَنَايَا الْعُليا)

(4) ئاستىنقى ئوتتۇرا چىش (ثنايا سُفْلِيَّة)

(5) ئۈستۈنكى ئارا چىش(الرَّبَاعِيَات العُلْوِيَّة)

(6) ئاستىنقى ئارا چىش(الرباعيات السفلية)

(7) مەگەن(ئوغرى) چىش (الأَنْيَابُ)

(8) ئېزىق چىش (الأَضْرَاسُ)

(9) ئۈستۈنكى چىش مىلىكى(لَثَوِيَّة عُلْوِيَّةٌ)

(10) قاتتىق تاڭلاي(حَنَكُ الأَعْلى)

(11) يۇمشاق تاڭلاي (أَقْصَى الْحَنَكِ)

(12) كىچىك تىل (لِسَانُ الْمِزْمَارِ)

(13) تىل ئۇچى (طَرَف اللِسَانِ، أَسْلَةُ اللِسان)

(14) تىل ئۈستى (ظَهْرُ اللسان)

(15)تىل ئالدى (رَأْسُ اللسان)

(16)تىل ئوتتۇرىسى (وَسَطُ اللسان)
(17) تىل تۈۋى (أَقْصَى اللسان)
(18) بوغۇز يۇقىرىسى (أَدْنى الْحَلْقِ)
(19) بوغۇز ئوتتۇرىسى (وَسَطُ الحلق)
(20) بوغۇز تۈۋى (أقصى الحلق)
(21) تاۋۇش پەردىسى (الوَتَرُ الصَّوْتِيُّ)
(22) كاناي (قَصَبَةُ الْهَوائِيَّةُ- قصبة الرِّئَةِ)
(23) بوغۇز قاپىقى ـ يۇتقۇنچاق(الْبُلْعُوْمُ)
(24) ئېغىز بوشلۇقى (تَجْوِيْفُ الحلق)
(25) بۇرۇن بوشلۇقى (تجويف الأنْفِ- خَيْشُومٌ)

تاۋۇش چىقىرىش ئورۇنلىرىنىڭ ھەرپلەر بويىچە بۆلۈنۈشى:

1. ئۇستۇنكى ۋە ئاستىنقى لەۋ (م ب)
2. ئاستىنقى لەۋ بىلەن ئوتتۇر چىشنىڭ ئۇچى (ف)
3. تىل ئۇچى ۋە ئۇستۇنكى ئوتتۇرا چىشلار (ث، ظ، ذ)
4. ئېزىق چىش (ض)
5. تىل ئالدى بىلەن قاتتىق ۋە يومشاق تاڭلاي (ت، د، ط)
6. تىل ئۇچى بىلەن تۆۋەنكى ئوتتۇرا چىشلار (ز،س)
7. تىل ئۇچى بىلەن ئۇستۇنكى چىش مىلكىنىڭ يۇقىرىسى (ر)
8. تىل ئۇچى بىلەن ئۇتتۇر چىشنىڭ تۈۋى (ن)

9. تىل ئوتتۇرسى بىلەن ئۈتتۇر چىش مىلىكىنىڭ يۇقىرىسى (ل)

10. لەۋ، تىل ئۇچى، تىل يېنى ۋە ئېزىق چىشلار (ص، ض)

11. تىل ئۇچى، ئوتتۇرىسى ۋە تۇۋى ئالمىشىپ كېلىدۇ. (ج، ش، ى)

12. تىل ئۈستى بىلەن قاتتىق تاڭلاي (ق)

13. تىل ئۈستى بىلەن قاتتىق تاڭلاينىڭ يۇقىرى قىسمى (ك)

14. يۇقىرى بوغۇز (خ غ)

15. ئوتتۇرا بوغۇز (ع ح)

16. بوغۇز تۈۋى (ھ ع)

17. ئېغىز بوشلۇقى (ا و ى)

18. بۇرۇن بوشلۇقى (غنة)

س: بۇ مەخرەجلەر ئومۇمەن قانچە چوڭ رايونغا بۆلۈنىدۇ؟

ج: تۆۋەندىكى بەش چوڭ رايۇنغا بۆلۈنىدۇ:

(1) ئېغىز بوشلۇقى رايۇنى (الجوف)

(2) بوغۇز رايۇنى (الحلق)

(3) تىل رايۇنى(اللسان)

(4) ئىككى لەۋ ــ كالپۇك رايۇنى (الشفتان)

(5) بۇرۇن بوشلۇقى رايۇنى (الخَيْشوُم)

س: تاۋۇشلارنىڭ مەخرىجى قانداق بىلىنىدۇ؟

ج: ھەرقانداق بىر ھەرپنى ساكىنلىق قىلىپ، ئالدىغا ئۇلاق ھەمزە(هَمْزَةُ الْوَصْلِيَّةُ)نى ياكى ھەربىر تەلەپپۇزدىغان خالىغان ئىككىنچى بىر ھەرپنى ئالىپ كېلىپ ئوقۇغاندا، ئېغىزدىكى ئاۋاز توختىغان يەر دەل شۇ ھەرپنىڭ مەخرىجى بولىدۇ.

س: ئېغىز بوشلۇقى (جَوْف)دە قانچە مەخرەج بار؟ ئۇنىڭدىن قانچە ھەرپ چىقىدۇ؟

ج: ئېغىز بوشلۇقى (جوف) دا بىر مەخرەج بار بولۇپ، ئۇنىڭدىن ئۈچ سوزۇق تاۋۇش ھەرىپى چىقىدۇ. يەنى « ا، و، ع »

س: بوغۇز (الحلق) دا قانچە مەخرەج بار؟ ئۇنىڭدىن قانچە ھەرپ چىقىدۇ؟

ج: بوغۇز (الحلق) دا ئۈچ مەخرەج بار بولۇپ، بىرىنچى مەخرەج - بوغۇز، يەنى بوغۇزنىڭ تۆۋەنكى (أَقْصى الْحَلْقِ) قىسمى، ئۇنىڭدا ھەمزە (ء)ۋە ھاۋ (ھ) ھەرپلىرى چىقىدۇ. ئىككىنچى: مەخرەج - تاۋۇش پەردىسى، يەنى بوغۇزنىڭ ئوتتۇرا قىسمى (وسط الحلق) ئۇنىڭدىن ئەيىن (ع) ۋە ھاۋ (حاء) ھەرپلىرى چىقىدۇ.

ئۈچىنچى: مەخرەج – بوغۇز، يەنى بوغۇزنىڭ باش ياكى يۇقىرى قىسمى(ادنى الحلق) ئۇنىڭدىن غەيىن (غ) ۋەخاۋ (خ) ھەرپلىرى چىقىدۇ.

س: تىل (اللسان) دا قانچە مەخرەج بار؟ ئۇنىڭدىن قايسى ھەرپلەر چىقىدۇ؟

ج: تىل (اللسان) دا ئون مەخرەج بار.

بىرىنچى: مەخرەج ـ تىل ئۇستى بىلەن قاتتىق تاڭلاي بولۇپ، بۇنىڭدىن قاف (ق) ھەرپى چىقىدۇ.

ئىككىنچى: مەخرەج ـ تىل ئۇستى بىلەن قاتتىق تاڭلاينىڭ ئاخىرىقى قىسمى بولۇپ، بۇنىڭدىن كاف(ك) ھەرپى چىقىدۇ.

ئۈچىنچى: مەخرەج ـ تىل ئۇچى، ئوتتۇرسى ۋە تۆۋى بولۇپ، بۇنىڭدىن جىم (ج)، شىن (ش) ياكى (ع) ھەرپى چىقىدۇ.

تۆتىنچى: مەخرەج ـ تىل يېنى، ئېزىق چىشى بولۇپ، بۇنىڭدىن ضاد(ض) ھەرپى چىقىدۇ.

بەشىنچى: مەخرەج ـ لەۋ، تىل ئۇچى، تىل كەينى بولۇپ، بۇنىڭدىن لام (ل) ھەرپى چىقىدۇ.

ئالتىنچى: مەخرەج ـ تىل ئۇچى بىلەن ئوتتۇرا چىشنىڭ تۆۋى (ل) نىڭ چىقىش ئورنىدىن ئازراق تۆۋەندە بولىدۇ. بۇنىڭدىن نون (ن) ھەرپى چىقىدۇ.

يەتتىنچى: مەخرەج ـ تىل ئۇچى بىلەن ئۇستىنكى چىش مىلىكنىڭ يۇقىرىسى بولۇپ، نون نىڭ چىقىدىغان ئورنىدىن سەل كەينىدە ئۇنىڭدىن رائ (ر) ھەرپى چىقىدۇ.

سەككىزىنچى: مەخرەج ـ تىل ئۇچى بىلەن قاتتىق ۋە يۇمشاق تاڭلاي بولۇپ، تىل ئۇچىنچىدىن باشلىنىپ ئۇستۇنكى تامغاق ـ قاتتىق تاڭلايغا ئۇرۇلىدۇ.

ئۇنىڭدىن(ط)، (د)، (ت)ھەرپلىرى چىقىدۇ.

توققۇزىنچى: مەخرەج - تىلنىڭ ئىنچىكە ئۇچى بىلەن تۆۋەندىكى، يۇقىرىقى ئوتتۇر چىشلار بولۇپ، ئۇنىڭدىن(ص، ز، س) ھەرپلىرى چىقىدۇ.

ئونىنچى: مەخرەج - تىل ئۇچى ۋە ئۈستۈنكى ئوتتۇر چىشلار بولۇپ، ئۇنىڭدىن(ث، ذ، ظ) ھەرپلىرى چىقىدۇ.

س: ئىككى لەۋ (الشَّفَتَيْنِ) دا قانچە مەخرەج بار؟ ئۇنىڭدىن قايسى ھەرپلەر چىقىدۇ؟

ج: ئىككى لەۋدە ئىككى مەخرەج بولۇپ، ئۇلار:

بىرىنچى مەخرەج: تۆۋەنكى لەۋنىڭ ئىچكى قىسمى بىلەن ئوتتۇر چىشنىڭ ئۇچى بولۇپ، بۇ جايدىن (ف) ھەرپى چىقىدۇ.

ئىككىنچى مەخرەج: ئىككى لەۋ ئوتتۇرسىدا بولۇپ، بۇ جايدىن (ب، م) ھەرپلىرى چىقىدۇ.

س: بۇرۇن بوشلۇقى(الْخَيْشُومُ) دا قانچە مەخرەج بار؟ ئۇنىڭدىن قايسى ھەرپ چىقىدۇ؟

ج: بۇرۇن بوشلۇقى (الْخَيْشُومُ) دائىم مەخرەج بولۇپ، بۇمەخرەج بۇرۇن بوشلۇقى ۋە ئۆزىدىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇنىڭدىن غۇننە (دىماق تەۋشى) چىقىدۇ. غۇننە ئادەتتە ساكىنلىق نون ۋە تەنۋىن ھەمدە ساكىنلىق مىملارنىڭ بىرىدىن ئالاھىدە ئەھۋالدا شەكىللىنىدىغان دىماق قوشۇمچە تاۋۇشىدىن ئىبارەت.

هەرپلەرنىڭ تۈركۈملۈك نامىلىرى
(اَلْقَابُ الْحُرُوفِ)

س: هەرپلەرنىڭ تۈركۈملۈك نامىلىرى دېگەن نېمە؟

ج: ئەرەب تىلىدىكى تاۋۇشلار تەلەپپۇز ئورنىنىڭ يېقىنلىقى ياكى ئورتاقلىقى بويىچە بىر خىل تەلەپپۇز ئورنى نامى ئاستىدا ھەر خىل تۈركۈملەرگە بۆلۈنىدۇ. ھەرپلەرنىڭ مانا شۇ تۈركۈملەر بويىچە ئاتىلىشى ئۇلارنىڭ تۈركۈملۈك نامىلىرى ياكى ھەرپلەرنىڭ لەقەبلىرى دېيىلىدۇ.

س: ئەرەب تىلىدىكى تاۋۇشلار تەلەپپۇز ئورنى جەھەتتىن قانچە تۈركۈمگە بۆلۈنىدۇ؟

ج: ئۇلار:

گال ھەرپلىرى (اَلْحُرُوفُ الْحَلْقِيَّةُ)

يۇمشاق تاڭلاي ھەرپلىرى (اَلْحُرُوفُ اللَّهَوِيَّةُ)

ئېغىز مەركىزى ھەرپلىرى (اَلْحُرُوفُ الشَّجَرِيَّةُ)

تىل ئۇچى ھەرپلىرى(اَلْحُرُوفُ الأَسْلِيَّةُ)

تىل يېنى ھەرپلىرى(اَلْحُرُوفُ الذَّلْقِيَّةُ)

تاڭلاي ھەرپلىرى (اَلْحُرُوفُ النَّطْعِيَّةُ)

چىش مىلىكى ھەرپلىرى (اَلْحروف اللِّثَوِيَّةُ)

لـەۋ ھەرپـلـىرى (اَلْحُرُوفُ الشَّفَوِيَّةُ) دەپ 7 تۈركۈمـگە بۆلۈنىدۇ.

س: گال ھەرپلىرى قانچە؟

ج: ئالتە ئۇلار ھەمزە(ء)، ھائ (ھ)، ئەين(ع)، ھائ (ح)، غەين(غ)، خائ (خ)

س: بـۇلار نېمـە ئۈچـۈن گـال ھەرپـلـىرى دەپ ئاتالغان؟

ج: بـۇ ھەرپـلـەر گـال (بـاش، ئوتتـۇرا، ئـاخىرىقى قىسىملىرى) دىن چىققانلىقى ئۈچۈن(حُروفُ الْحَلْقِ) دەپ ئاتالغان.

س: يۇمشاق تاۋلاي ھەرپلىرى قانچە؟

ج: ئىككى. ئۇلار:قاف(ق)، كاف(ك)

س: بـۇ ھەرپـلـەر نېمـە ئۈچـۈن يۇمـشاق تـاۋلاي ھەرپلىرى دەپ ئاتالغان؟

بـۇ ھەرپـلـەر يۇمـشاق تاۋلايـدىن چىققانلىقى ئۈچـۈن يۇمشاق تاۋلاي ھەرپلىرى دەپ ئاتالغان.

س: ئېغىز مەركىزى ھەرپلىرى قانچە؟

ج: ئـۈچ بولـۇپ، ئـۇلار: جىـم(ج)، شـىن(ش)، ئـۇزۇك تاۋۇش بولۇپ كەلگەن يا(يَ يُ يِ)

س: بۇ هەرپلەر نېمە ئۈچۈن ئېغىز مەركىزى هەرپلىرى دەپ ئاتالغان؟

ج: بۇ هەرپلەر ئېغىز مەركىزى(شَجَرُ الْفَمِ) دىن چىققانلىقى ئۈچۈن شۇنداق دەپ ئاتالغان. ئېغىز مەركىزى(شجرالفم) دېگىنىمىز تىل ئوتتۇرىسىغا قاتتىق تاڭلاي تېگىپ تۇرىدىغان قىسمىدۇر؟

س: تىل يېنى هەرپلىرى قانچە؟

ج: ئالتە بولۇپ، ئۇلار: فائ (ف) رائ (ر)، مىم (م)، نون (ن)، لام (ل)، بائ (ب)

س: بۇ هەرپلەر نېمە ئۈچۈن تىل يېنى هەرپلىرى دەپ ئاتالغان؟

ج: بۇ هەرپلەر تىل يېنى ۋە ئىككى لەۋدىن چىققانلىقى ئۈچۈن تىل ئۈچى هەرپلىرى (الحروف الذَّلقية) دەپ ئاتالغان.

س: تاڭلاي هەرپلىرى قانچە؟

ج: ئۈچ بولۇپ، ئۇلار:تائ (ط)، دال(د)، تا(ت)

س: بۇ هەرپلەر نېمە ئۈچۈن تاڭلاي هەرپلىرى دەپ ئاتالغان؟

ج: بۇ هەرپلەر يۇمشاق ۋە قاتتىق تاڭلاي (تامغاق)تىن چىققانلىقى ئۈچۈن، شۇنداق دەپ ئاتالغان.

س: تىل ئۈچى ھەرپلىرى قانچە؟

ج: ئۈچ بولۇپ، ئۇلار سواد(ص)، زا(ز)، سىن (س)لاردۇر

س: بۇ ھەرپلەر نېمە ئۈچۈن تىل ئۈچى ھەرپلىرى دەپ ئاتالغان؟

ج: بۇ ھەرپلەر تىل ئۈچىدىن چىققانلىقى ئۈچۈن شۇنداق ئاتالغان.

س: چىش مىلىكى ھەرپلىرى قانچە؟

ج: ئۈچ بولۇپ، ئۇلار زوائ (ظ)، زال(ذ)، سا (ث)

س: بۇ ھەرپلەر نېمە ئۈچۈن چىش مىلىكى ھەرپلىرى دەپ ئاتالغان؟

ج: بۇ ھەرپلەر ئاستىنقى ئۇدۇل چىشلارنىڭ مىلىكىگە يېقىن يەردىن چىققانلىقى ئۈچۈن شۇنداق دەپ ئاتالغان.

س: لەۋ ھەپلىرى قانچە؟

ج: تۆت بولۇپ، ئۇلار باۋ (ب)، مىم(م)، فا(ف)لاردىن ئىبارەت

س: بۇ ھەرپلەر نېمە ئۈچۈن لەۋ ھەرپلىرى دەپ ئاتىلىدۇ؟

ج: بۇ ھەرپلەر- لەۋدىن چىققانلىقى ئۈچۈن شۇنداق ئاتالغان.

ھەرپلەرنىڭ سۈپەتلىرى
(صِفَاتُ الْحُرُوفِ)

س: ھەرپلەرنىڭ سۈپەتلىرى دېگەن نېمە؟

ج: ھەرپلەرنىڭ ئۆز مەخرىجىدىن تەلەپپۇز قىلىنىپ چىققان ۋاقىتتىكى جاراڭلىق، جاراڭسىز، يۇمشاق، قاتتىق دېگەندەك خۇسۇسىيەتلىرى ھەرپلەرنىڭ سۈپەتلىرى دېيىلىدۇ.

س: ھەرپلەرنىڭ سۈپەتلىرى قانچە ۋە ئۇلار قانچە تۈركۈمگە ئايرىلىدۇ؟

ج: ھەرپلەرنىڭ سۈپەتلىرى نوپۇزلۇق قاراش بويىچە 17 بولۇپ، ئۇلار قارشىلىق سۈپەتلەر ۋە قارشىسىز سۈپەتلەر دەپ ئىككى چوڭ تۈرگە بۆلۈنىدۇ. ئۇلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

(1) جاراڭلىق تەلەپپۇز (الجَهْرُ)
(2) جاراڭسىز تەلەپپۇز (الهَمْسُ)
(3) قاتتىق تەلەپپۇز (الشَدَّةُ)
(4) يۇمشاق تەلەپپۇز (الرَّخاوَةُ) ئارا تەلەپپۇز (التَّوَسُّط)
(5) كۆتۈرەڭگۇ تەلەپپۇز (الإسْتِعْلاءُ)
(6) چۈشۈرەڭگۇ تەلەپپۇز (الإسْتِفَالُ)
(7) چاپلىما تەلەپپۇز (الإطْبَاقُ)
(8) ئوچۇق تەلەپپۇز (الإنْفِتَاحُ)

(9) راۋان تەلەپپۇز (الإِذْلاَقُ)
(10) ئېغىز تەلەپپۇز (الإِصْمَاتُ)
(11) ئىسقىرتسىمان تەلەپپۇز (الصَّفِيْرُ)
(12) تەۋرەڭگۇ تەلەپپۇز (الْقَلْقَلَةُ)
(13) سىلىق تەلەپپۇز (الْلِيْنُ)
(14) قايرىما تەلەپپۇز (الإِنْحِرَافُ)
(15) ياندۇرما تەلەپپۇز (التَّكْرِيْرُ)
(16) چاچما تەلەپپۇز (التَّفَشِّيُ)
(17) سوزۇلما تەلەپپۇز (الإِسْتِطَالَةُ)

س: قارشىلىق سۈپەتلەر قايسىلار؟

ج: ھەرپلەرنىڭ ئون يەتتە سۈپىتى ئىچىدىكى بەشى يەنە بەشىگە قارشى بولغان ئون سۈپەتتۇر. ئۇلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت.

(1) «جهر» سۆز مەنىسى ئاشكارا قىلىش، ئوچۇقلاشتۇرۇش. ئاتالغۇلۇق مەنىسى تاۋۇشنى تىنىقنى چەكلەپ تۇرۇپ مەخرەج ئاساسىدا كۆچلۈك ۋە ئېنىق تەلەپپۇز قىلىشنى كۆرسىتىدۇ، بۇنداق تەلەپپۇز قىلىنمىغان تاۋۇشلار 19 بولۇپ ، ئۇلار «ظَلَّ قَوْرُ بَضٌّ إذ غَزا جُنْدٌ مُطِيعٌ» دېگەن سۆزلەر تۈركۈمىگە جەملەشكەن. جهرنىڭ قارشىسى پىچىرسىمان تەلەپپۇز (همس)دۇر.

(2) «همس» سۆز مەنىسى شۇرلاش، پىچىرلاش. ئىلمى مەنىسى تاۋۇشنى تىنىق ئېقىمنى چەكلىۋالماي ئەركىن قويىۋېتىپ، مەخرەجگە بەك تايىنىپ كەتمەي

تەلەپپۇز قىلىشنى كۆرسىتىدۇ. بۇ يوسۇندا تەلەپپۇز قىلىنىدىغان ھەرپىلەر 10 بولۇپ، ئۇلار «فَحَثَّهُ شَخْصٌ سَكَتْ» دېگەن سۆز تۈركۈمىگە جەملەشكەن.

(3) «إستعلاء» سۆز مەنىسى ئۆرلەش، كۆتۈرۈلۈش، ئاتالغۇلۇق مەنىسى تاۋۇشنى تەلەپپۇز قىلغاندا تىلنىڭ بىر قىسمى ياكى كۆپ قىسمىنىڭ يۇقىرىغا كۆتۈرۈلۈشنى كۆرسىتىدۇ. بۇ شەكىلدە تەلەپپۇز قىلىنىدىغان ھەرپىلەر يەتتە بولۇپ، ئۇلار «خُصَّ ضَغْطٍ قِظْ» سۆز تۈركۈمىگە جەملەشكەن. كۆتۈرەڭگۇ تەلەپپۇزنىڭ قارىشىسى (استفال) چۈشۈرەڭگۇ تەلەپپۇزدۇر.

(4) «استفال» سۆز مەنىسى تۆۋەنلەش دېگەنلىك بولۇپ، ئىلمى مەنىسى تاۋۇشنى تەلەپپۇز قىلغاندا تىلنىڭ بىر قىسمى ياكى كۆپ قىسمىنىڭ يۇمشاق تاڭلاي تەرەپكە تارتىلىشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ھالەتتە تەلەپپۇز قىلىنىدىغان ھەرپىلەر يىگىرمە ئىككى بولۇپ، ئۇلار «ثَبَتَ عِزُّ مَنْ يَجُودُ، حَرْفُهُ إِذْ سَلَّ شَكّاً» دېگەن بەيتكە جەملەشكەن.

(5) «إطباق» سۆز مەنىسى چاپلىشىش، دېگەنلىك بولۇپ، ئاتالغۇلۇق مەنىسى مۇشۇ خىلدىكى تاۋۇشلارنى تەلەپپۇز قىلغاندا تىلنىڭ يۇقىرىغا كۆتۈرۈلۈپ، قاتتىق تاڭلايغا تەككۈزۈلىشىنى كۆرسىتىدۇ.

بۇنداق تەلەپپۇز قىلىنىدىغان ھەرپىلەر تۆت بولۇپ، ئۇلار «وَصادٌ ضادٌ ظاءٌ طاءٌ مُطْبَقَةٌ» دېگەن بۇ مىسرادىكى صاد، ضاد، طاء، ظاء قاتارلىق تۆت تاۋۇشتۇر. إطباق

سۈپىتىنىڭ قارشىسى(إنفتاح) دۇر.

(6) «إنفتاح» سۆز مەنىسى ئېچىلماق، ئاجرىماق دېگەنلىك بولۇپ، ئىلمى مەنىسى ھەرپلەرنى تەلەپپۇز قىلغاندا تىلىنىڭ يۇقىرىغا كۆتۈرۈلمەي، تىل بىلەن قاتتىق تاكلاي ئوتتۇرسىنىڭ ئوچۇق تۇرىشى ۋە بۇ ئارقىلىق ھاۋانىڭ ئەركىن ئۆتۈپ تۇرىشىنى كۆرسىتىدۇ.

بۇ خىل ھالەتتە تەلەپپۇز قىلىنىدىغان ھەرپلەر بەش بولۇپ، ئۇلار ئەرەب تىلى ئېلىپبەسىدىكى يۇقارىدا دېيىلگەن اطباق تاۋۇشلىرىدىن باشقا بارلىق تاۋۇشلارنى كۆرسىتىدۇ. بۇ تاۋۇشلارنى كونكرېت قىلىپ مۇنداق ئىپادىلەشمۇ مۇمكىن: «مَنْ أَخَذَ وَجَدَ سَعَةً فَزَكا حَتَّى لَهُ شُرْبُ غَيْثٍ»

(7) «اذلاق» سۆز مەنىسى تىلدىكى ئۆتكۈرلۈك، راۋانلىق دېگەنلىك بولۇپ، ئاتالغۇلۇق مەنىسى تاۋۇشنى تەلەپپۇز قىلغاندا تەلەپپۇز ھەرىكىتىگە پەقەت تىل بىلەن لەۋلا قاتناشتۇرۇلۇپ، تاۋۇشنىڭ تېز ۋە قولاي ھالدا تەلەپپۇز قىلىنىشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇنداق تەلەپپۇزلۇق ھەرپلەر ئالتە بولۇپ، ئۇلار « فِرَّ مِنْ لُبٍّ » دېگەن سۆزگە جەملەشىكەندۇر. بۇ خىل سۈپەتنىڭ قارشىسى «اصمات» دۇر.

(8) «اصمات» سۆز مەنىسى چەكلەش، توسۇش دېگەنلىك بولۇپ، ئىلمىي مەنىسى مەلۇم تاۋۇشلارنىڭ ئەسلىي تاۋۇشى تۆت تاۋۇشلۇق ۋە بەش تاۋۇشلۇق سۆزلەرنىڭ بىر پۈتۈن تەركىبى بولۇپ كېلىشىگە

تەلەپپۇزىنىڭ قىينىلىقىنى تۆپەيلىدىن يول قويۇلماسلىقى، نەتىجىدە شۇ سۆز تەركىبىدە ئۇ خىل تاۋۇشلاردىن باشقا يۇقارقى راۋان تەلەپپۇزلۇق تاۋۇشلاردىن بىرەرسىنىڭمۇ تەڭ مەۋجۇت بولۇشى كېرەكلىكىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىلدىكى تاۋۇشلار يىگىرمە ئۈچ بولۇپ، ئۇلار:« جُزْ غِشَّ ساخِطٍ صِدْ ثِقَةً إذ وَعْظُهُ يَحُضُّكَ » دېگەن سۆزگە جەملەشكەن. يەنى: ج، ز، غ، ش، س، ا، خ، ط، ص، د، ث، ق، ت، أ، ذ، و،ع، ظ، ه، ي ،ح، ض، ك لەردىن ئىبارەت.

(9) «رخاوة» سۆز مەنىسى يۇمشاق بولماق، ئەۋرىشىم بولماق، دېگەنلىك بولۇپ، كەسپىي - ئىلمىي مەنىسى بۇ خىلدىكى تاۋۇشلارنى تەلەپپۇز قىلغاندا مەخرەجگە تايىنىۋىلىش كۈچلۈك بولمىغانلىقتىن ئۆپكىدىن چىققان ھاۋا ئېقىمىنىڭ مەخرەجنىڭ چەكلىمىسىگە بەك ئۇچراپ كەتمەي ئەركىن ئېقىشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ تۈردىكى ھەرپلەر 16 بولۇپ، ئۇلار «خُذْ غَثَّ حَظَّ قَضَّ شَوْصٍ زِيَّ ساهٍ» سۆزلەر تۈركۈمىگە جەملەشكەن. بۇ سۈپەتنىڭ قارشىسى چىڭ تەلەپپۇز (شَدَّة)دۇر.

(10) «شَدَّة» سۆز مەنىسى قاتتىق بولماق، چىڭ بولماق، دېگەنلىك بولۇپ، ئىلمىي مەنىسى تاۋۇشنى تەلەپپۇز قىلغاندا ھاۋا ئېقىمىنىڭ ئەركىن قويۇۋىتىلمەي مەخرەج تەرىپىدىن قاتتىق تىزگىنلىنىشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل شەكىلدە تەلەپپۇز قىلىنىدىغان

تاۋۇشلار 8 بولۇپ، ئۇلار «أَجِدُ قَطٍ بَكَتْ» دېگەن سۆزگە جەملەشكەن. شَدَّة بىلەن رخاوة نىڭ ئارىسىدا «توسط» دەيدىغان بىر سۈپەت بولۇپ، بۇ سۈپەتتىكى ھەرپلەرنىڭ تەلەپپۇز سۈپىتى ھەم «شَدَّة» ھەم «رخاوة» ئالاھىدىلىكىگە ئىگە بولغانلىقى ئۈچۈن ئارا تەلەپپۇز (توسط) دەپ ئاتىلىپ، ئادەتتە مۇستەقىل بىر تۈر ھېسابلانماي «رخاوة» سۈپىتىگە قوشۇۋېتىلىدۇ. بۇ تىپتىكى ھەرپلەر بەش بولۇپ «لِنْ عُمَرْ» دېگەن سۆزگە جەملەشكەن.

ھەرپلەرنىڭ ئون يەتتە سۈپىتى ئىچىدە 7سۈپەت بىر بىرىگە قارىمۇ قارشى بولمىغان سۈپەتلەردۇر. ئۇلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

(1) «صفير» سۆز مەنىسى ئىسقىرتىش، سايراش، ئىلمىي مەنىسى تاۋۇشنى تەلەپپۇز قىلغاندا ئاۋازنىڭ ئۇدۇل چىش بىلەن تىلنىڭ ئۈچىدىن ئىسقىرتقاندەك چىقىشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇنداق ئىسقىرتىسمان تەلەپپۇزلۇق ھەرپلەر ئۈچ بولۇپ، ئۇلار «ر، ز، س»دىن ئىبارەت.

(2) «قلقلة» سۆز مەنىسى مىدىرلاتماق، تەۋرەتمەك دېگەنلىك بولۇپ، ئىلمىي مەنىسى تاۋۇشنى تەلەپپۇز قىلغاندا مەخرەجدىن چىقماقچى بولغان ئاۋاز چىقىپ بولغاندىن كېيىن شۇ تاۋۇشنىڭ ئاخىرىنى بىر ئاز تەۋرىتىپ چۈشۈرۈشنى ياكى مۇنداقچە ئېيتقاندا، تەۋرەڭگۈ تەلەپپۇزلۇق تاۋۇشلار سۆز ئارىسى ياكى ئايىغىدا

كېلىپ يېپىق بوغۇم ياسىغاندا يەنى ساكىن ئوقۇلۇپ كەلگەندە، بۇ تاۋۇشلارنى يېرىم ئوچۇق بوغۇم قىلىپ، بىر ئاز تەۋرىتىپ ئوقۇشنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل تەۋرىتىپ ئوقۇلىدىغان تاۋۇشلار بەش بولۇپ، ئۇلار «قُطْبُ جَدٍ» دېگەن سۆزگە جەملەشكەن.

س: قەلقەلە قانچە تۈرلۈك بولىدۇ؟

ج: ئىككى تۈرلۈك بولۇپ، چوڭ قەلقەلە (قلقلة كُبْرَى) كىچىك قەلقەلە (قلقلة صُغْرَى) ئىبارەت.

چوڭ قەلقەلە بولسا، يۇقارقى بەش قەلقەلە هەرپىنىڭ سۆز(كەلىمە)نىڭ ئاخىرىدا كېلىشىنى كۆرسىتىدۇ.

كىچىك قەلقەلە بولسا، يۇقارقى بەش قەلقەلە هەرپىنىڭ سۆزنىڭ ئوتتۇرىسىدا كېلىشىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن:

هەرپلەر	سۆز ئوتتۇرىسىدا كەلگەن هالىتى	سۆز ئاخىرىدا كەلگەن هالىتى
ق	﴿وَخَلَقْنَاكُم أَزْوَاجًا﴾	﴿خَلَقَ ٱلإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ﴾
ط	﴿حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ﴾	﴿وَٱهْدِنَآإِلَى سَوَآءِ ٱلصِّرَاطِ﴾
ب	﴿فَٱلسَّابِقَاتِ سَبْقاً﴾	﴿سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ﴾
ج	﴿أَلَمْ نَجْعَلْ لَّهُ عَيْنَيْنِ﴾	﴿وَٱلسَّمَاءِ ذَاتِ ٱلْبُرُوجِ﴾
د	﴿أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ﴾	﴿وَمِنْشَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ﴾

بۇ هەرپلەر ئادەتتە سۆز ئوتتۇرىسىدا كەلگەندە

ئاجىزراق ئۇرغۇ بىلەن، سۆز ئاخىرىدا كېلىپ شۇ ھەرپتە توختىغاندا كۆچلۈك ئۇرغۇ بىلەن تەلەپپۇز قىلىنىدۇ. ناۋادا قەلقەلە ھەرپى تەشدىدلىك بولۇپ سۆزنىڭ ئاخىرىدا كەلسە، ھەمدە بۇ توختاش نۇقتىسى بولسا، ئۇ چاغدا قەلقەلە ھەرپىنىڭ تەۋرىتىلىشى نىسبەتەن كۈچلۈك ۋە ئوچۇقراق بولىدۇ. مەسىلەن:﴿تبت يدا أبي لهب وَتَبَّ﴾.

قەلقەلە ھەرپىنىڭ ئوقۇلۇشى قەلقەلە ھەرپىنىڭ ئالدىدىكى ھەرپىنىڭ ھەرىكىتىگە مايىل بولىدۇ. يەنى زەبەر، زىر بولسا، زىر پىش بولسا پىش ئوقۇلىدۇ. كۆپۈنچە ھاللاردا زەبەرنىڭ تۈسىنى ئالسىمۇ بولىدۇ.

(3) «اللين» سۆز مەنىسى يۇمشاق، ئاسان بولماق دېگەنلىك بولۇپ، ئىلمىي مەنىسى ھەرپنى تەلەپپۇز قىلغاندا، تىلغا قىلچە ئېغىرلىق چۈشۈرمەي، ئىنتايىن يۇمشاق، سىلىق تەلەپپۇز قىلىشنى كۆرسىتىدۇ.

يۇمشاق تەلەپپۇز قىلىنىدىغان ھەرپلەر ئىككى بولۇپ، ئۇلار: ئۆزى ساكىن ئوقۇلۇپ، ئالدىدىكى ھەرپ زەبەر ئوقۇلغان (و) بىلەن (يا) دىن ئىبارەت. مەسىلەن: ﴿مِنْ خَوْفٍ﴾، ﴿وَلاَنَوْمٌ﴾، ﴿وَٱلصَّيْفِ﴾.

(4) «الانحراف» سۆز مەنىسى بۇرۇلۇش، ئەگرى بولۇش، مايىل بولۇش دېگەنلىك بولۇپ، ئىلمىي مەنىسى، انحراف ھەرپلىرىنى تەلەپپۇز قىلغاندا، تىل ئۇچىنىڭ ئۈستىگە ئازراق ئېگىلىشىنى كۆرسىتىدۇ.

بۇ نداق ئەگمە تەلەپپۇزلۇق ھەرپلەر ئىككى بولۇپ، ئۇلار: (ل،ر) دىن ئىبارەت.

(5) «التكرير» سۆز مەنىسى قايتىلاش، يانداۋمىلاش، تەكرارلاش دېگەنلىك بولۇپ، ئىلمىي مەنىسى ھەرپنى تەلەپپۇز قىلغاندا تىل ئۇچىنىڭ تىترىتىلىپ، ئىچىگە ئېگىلىشى ـ قاتلىنىشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇنداق ياندۇرما تەلەپپۇزلۇق ھەرپ پەقەت بىر بولۇپ، ئۇ: «ر» دۇر.

(6) «التفشي» سۆز مەنىسى چېچىلىش، كەڭرىش، يېيىلىش دېگەنلىك بولۇپ، ئىلمىي مەنىسى ھەرپنى تەلەپپۇز قىلغاندا، ئۆپكىدىن چىققان ھاۋانىڭ چىش بىلەن يۇقىرى تامغاق ـ قاتتىق تاڭلاي ئارىسىدىن تارقاق ـ چاچما ھالەتتە ئېغىزنى تولدۇرۇپ چىقىشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇنداق چاچما تەلەپپۇزلۇق ھەرپ پەقەت بىر بولۇپ، ئۇ «ش» دۇر.

(7) «الاستطالة» سۆز مەنىسى ئۇزۇراش، سوزۇلۇش دېگەنلىك بولۇپ، ئىلمىي مەنىسى ھەرپنى تەلەپپۇز قىلغاندا، ئاۋازنىڭ تىلنىڭ ئۇچ يېنىدىن تارتىپ تىل تۈۋىگە قەدەر ئۇزارتىپ ـ سوزۇلۇشىنى كۆرسىتىدۇ. بۇنداق سوزۇلما تەلەپپۇزلۇق ھەرپ بىر بولۇپ، ئۇ (ض) دىن ئىبارەت.

س: بۇ سۈپەتلەر كۈچلۈكلۈك ۋە ئاجىزلىق بويىچە قانچە تۈركۈمگە بۆلۈنىدۇ؟

ج: ئۇلار كۈچلۈكلەر تۈركۈمى ۋە ئاجىزلار تۈركۈمىدىن ئىبارەت ئىككى تۈركۈمگە بۆلۈنىدۇ. تۆۋەندە تىزىلغان 11 تۈر كۈچلۈكلەر تۈركۈمگە كىرسە، كېيىنكى 7 تۈر ئاجىزلار

تۆركۈمىگە كىرىدۇ:

جاراڭلىق تەلەپپۇز (الجهر)

كۆتۈرەڭگۈ تەلەپپۇز (الإستعلاء)

ئىسقىرتسىمان تەلەپپۇز (الصفير)

ياندۇرما تەلەپپۇز (التكرير)

قاتتىق تەلەپپۇز (الشدة)

ئېغىز تەلەپپۇز (الإصمات)

قايرىما تەلەپپۇز (الانحراف)

سوزۇلما تەلەپپۇز (الإستطالة)

چاچما تەلەپپۇز (التفشي)

چاپلىما تەلەپپۇز (الإطباق)

تەۋرەڭگۈ تەلەپپۇز (القلقلة)

ئاجىز يەتتە تۈر تۆۋەندىكىچە:

راۋان تەلەپپۇز (الإذلاق)

ئوچۇق تەلەپپۇز (الإنفتاح)

چۈشۈرەڭگۈ تەلەپپۇز (الإستفال)

يۇمشاق تەلەپپۇز (الرخاوة)

ئارا تەلەپپۇز ئوقۇش(التوسط)

سىلىق تەلەپپۇز (اللين)

جاراڭسىز تەلەپپۇز (الهمس)

(بۇ يەردىكى كۆچلۈك، ئاجىزلىق ھەرپلەرنىڭ تەلەپپۇز قىلىنىشى جەريانىدا ھاۋا ئىقىمىغا بولغان بىسىم دەرىجىسى، ئۇرغۇ مىقدارىنى كۆرسىتىدۇ.)

س: بۇ سۈپەتلەرنىڭ ھەرپلەر بويىچە بۆلۈنىشى قانداق بولىدۇ؟

ج: ئۇلارنىڭ ھەرپلەر بويىچە بۆلۈنىشى تۆۋەندىكى جەدۋەل بويىچە بولىدۇ:

ھەرپ	تەلەپپۇز سۈپىتى							
ء	جاراڭلىق	قاتتىق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز			
ا	جاراڭلىق	يۇمشاق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز			1
ب	جاراڭلىق	قاتتىق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز	تەۋرەڭگۈ		2
ت	جاراڭسىز	قاتتىق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز			3
ث	جاراڭسىز	يۇمشاق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز			4
ج	جاراڭلىق	قاتتىق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز	تەۋرەڭگۈ		5
ح	جاراڭسىز	يۇمشاق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز			6
خ	جاراڭسىز	يۇمشاق	كۆتۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز			7
د	جاراڭلىق	قاتتىق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز	تەۋرەڭگۈ		8
ذ	جاراڭلىق	يۇمشاق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز			9
ر	جاراڭلىق	ئارا	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	راۋان	قايرما	ياندۇرما	10
ز	جاراڭلىق	يۇمشاق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز	ئىسقىرتسىمان		11
س	جاراڭسىز	يۇمشاق	كۆتۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز	ئىسقىرتسىمان		12
ش	جاراڭسىز	يۇمشاق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز	چاچما		13
ص	جاراڭسىز	يۇمشاق	كۆتۈرەڭگۈ	چاپلىما	ئېغىز	ئىسقىرتسىمان		14
ض	جاراڭلىق	يۇمشاق	كۆتۈرەڭگۈ	چاپلىما	ئېغىز	سوزۇلما		15
ط	جاراڭلىق	قاتتىق	كۆتۈرەڭگۈ	چاپلىما	ئېغىز	تەۋرەڭگۈ		16
ظ	جاراڭلىق	يۇمشاق	كۆتۈرەڭگۈ	چاپلىما	ئېغىز			17
ع	جاراڭلىق	ئارا	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز			18
غ	جاراڭلىق	يۇمشاق	كۆتۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز			19
ف	جاراڭسىز	يۇمشاق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	راۋان			20
ق	جاراڭلىق	قاتتىق	كۆتۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز	تەۋرەڭگۈ		21
ك	جاراڭسىز	قاتتىق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىز			22

ل	جاراڭلىق	ئارا	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	راۋان		قايرما	23
م	جاراڭلىق	ئارا	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	راۋان			24
ن	جاراڭلىق	ئارا	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	راۋان			25
ھ	جاراڭسىز	يۇمشاق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	راۋان			26
و	جاراڭلىق	يۇمشاق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىر		سىلىق	27
ي	جاراڭلىق	يۇمشاق	چۈشۈرەڭگۈ	ئوچۇق	ئېغىر		سىلىق	28

يوغان ۋە ئىنچىكە تەلەپپۇز
(أَلتَّفْخِيْمُ وَالتَّرْقِيْقُ)

س: ئەرەب تىلىدىكى ھەرپلەر ئوقۇلۇش دەرىجىسىگە قاراپ قانچە تۈرگە بۆلىنىدۇ؟

ج: ئەرەب تىلىدىكى ھەرپلەر ئوقۇلۇش دەرىجىسىگە قاراپ يوغان تەلەپپۇزلۇق ھەرپلەر (حُرُوفُ الْإِسْتِعْلاء ياكى حروف التَّفْخِيْم) ۋە ئىنچىكە تەلەپپۇزلۇق ھەرپلەر(حروف الإِسْتِفَال ياكى حروف التَّرْقِيْقْ) دەپ ئىككى چوڭ تۈرگە بۆلىنىدۇ.

س: يوغان تەلەپپۇز (أَلتَّفْخِيْمُ) دېگەن نېمە؟

ج: (أَلتَّفْخِيْمُ)نىڭ سۆز مەنىسى چوڭايتىش، كۆپىتۈرۈش، سەمرىتىش دېگەنلىك بولۇپ ئاتالغۇلۇق مەنىسى، كۆتۈرەڭگۈ تەلەپپۇزلۇق ھەرپلەرنى تەلەپپۇز قىلغاندا تىلنى قاتتىق تاڭلاي تەرەپكە كۆتۈرۈپ، ئېغىزنى تولدۇرۇپ تەلەپپۇز قىلىشنى كۆرسىتىدۇ.

س: قىلىن تەلەپپۇز قىلىنىدىغان ھەرپلەر قايسىلار؟ ئۇلارنى تەلەپپۇز قىلىش قائىدىسى قانداق بولىدۇ؟

ج: يوغان تەلەپپۇز قىلىنىدىغان ھەرپلەر يەتتە

بولۇپ، ئۇلار: (خُصَّ ضَغْطٍ قَظْ) دېگەن كەلىمىگە جەملەشكەن. يەنى (خ، ص، ض، غ، ط، ق، ظ) لاردۇر. بۇلار تۆۋەندىكى بەش خىل ھالەتنىڭ قايسىبىرىدە كەلگەنلىكىگە قاراپ كۈچلۈك ياكى ئاجىز دەرىجىدە يوغان تەلەپپۇز قىلىنىدۇ:

(1) بۇ ھەرپلەر ئەلىفنىڭ ئالدىدا زەبەر ئوقۇلۇپ كېلىپ، ئەلىف بىلەن بىر بوغۇم ھاسىل قىلغاندا ئەڭ يۇقىرى دەرىجىدە قىلىن ئوقۇلىدۇ. مىسال: ﴿ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالاً ﴾

(2) بۇ ھەرپلەرنىڭ ئۆزى زەبەر ئوقۇلۇپ ئارقىدىن ئەلىف كەلمىگەندە يۇقارقىدىن بىر دەرىجە تۆۋەنرەك يوغان ئوقۇلىدۇ. مىسال:﴿فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلاً﴾

(3) بۇ ھەرپلەر پىچ ئوقۇلۇپ كەلگەندە يۇقارقىدىنمۇ يەنە بىر دەرىجە تۆۋەن ھالدا يوغان تەلەپپۇز قىلىنىدۇ. مىسال: ﴿يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ﴾، ﴿آمَنُوا انْظُرُونَا ﴾، ﴿ فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ ﴾

(4) بۇ ھەرپلەر سۈكۈنلۈق ئوقۇلغاندا (يەنى سۆز تەركىبىدە يېپىق بوغۇم ياساپ، ئۈستىگە« ◌ْ » بەلگىسى قويۇلۇپ كەلگەندە) يەنە بىر دەرىجە تۆۋەنلىتىپ، پەشكە مايىل يوغان ئوقۇلىدۇ. مىسال: ﴿فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلا تَقْهَرْ﴾

(5) بۇ ھەرپلەر زىر ئوقۇلغاندا ئەڭ تۆۋەن دەرىجىدە يوغان ئوقۇلىدۇ. مىسال: ﴿مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً﴾

يۇقىرىدىكىلەرنى دەرىجە بويىچە تىزغاندا ئەڭ كۈچلۈكى ئەلىفلىك زەبەر ئاندىن كېيىن يەككە

زەبەر(اَلْفَتْحَةُ). ئاندىن كېيىن پەش (اَلضَّمَّةُ). ئاندىن كېيىن زىر (اَلْكَسْرَةُ). ئاندىن كېيىن سۆكۈن بولىدۇ.

س: ئىنچىكە تەلەپپۇز دېگەن (التَّرْقِيْق) دېگەن نېمە؟

ج: (التَّرْقِيْقْ) سۆز مەنىسى كىچىكلىتىش، ئورۇقلىتىش، ئىنچىكلەشتۈرۈش دېگەنلىك بولۇپ، ئاتالغۇلۇق مەنىسى ھەرپلەرنى تەلەپپۇز قىلغاندا، يۇقارقى يوغان ئوقۇشنىڭ ئەكسىچە، تىلنى ئۇستۈنگە كۆتۈرمەي، ئېغىزنى بەك چوڭ ئېچىۋەتمەي، تۆۋەن ۋە ئىنچىكە تەلەپپۇزدا ئوقۇشنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئىلگىرىكى مەزمۇندا سۆزلەنگەن چۈشۈرەڭگۈ تەلەپپۇز (اَلِاسْتِفَالُ)غا ئوخشايدۇ.

س: ئىنچىكە ئوقۇلىدىغان ھەرپلەر (حُرُوفُ الِاسْتِفَالِ ياكى حُرُوفُ التَّرْقِيْقِ) قانچە ۋە قايسىلار؟ ئۇلارنىڭ تەلەپپۇز قائىدىسى قانداق بولىدۇ؟

ج: يوغان ئوقۇلىدىغان يۇقارقى يەتتە ھەرپتىن باشقا 21 ھەرپنىڭ ھەممىسى ئىنچىكە ئوقۇلىدىغان ھەرپلەر دۇر. ئەمما بۇلارنىڭ ئىچىدە «الله» سۆزىنىڭ «لام»ى ۋە «راء» تاۋۇشى، ئەلىف، غۇننە لەر ئادەتتە ئىنچىكە ئوقۇلغاندىن باشقا تۆۋەندىكى بىرقاتار ھالەتلەردە يوغان ئوقۇلۇدۇ.

س: «الله» سۆزىنىڭ لامى قانداق چاغدا يوغان ياكى كۆتۈرەڭگۈ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ؟

ج: «الله» سۆزىنىڭ ئالدىدىكى ھەرپ زەبەرلىك ياكى پەشلىك بولغاندا «الله» سۆزىنىڭ «لام»ى يوغان ۋە كۆتۈرەڭگۈ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ. مىسال: ﴿وَعَدَ اللَّهُ﴾، ﴿عَبْدُ اللَّهِ﴾

ئەگەر «الله» سۆزىنىڭ ئالدىدىكى ھەرپ زىرلىك بولۇپ قالسا، ئۇ چاغدا ئىنچىكە ئوقۇلۇدۇ. مىسال: ﴿الحمد لله﴾، ﴿بايات الله﴾، ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ .

س: «راء» تاۋۇشى قانداق چاغدا يوغان ئوقۇلىدۇ؟

ج: «راء» تاۋۇشى تۆۋەندىكى 6 خىل ئورۇندا يوغان ئوقۇلىدۇ:

1. «ر» زەبەرلىك (تەشدىدلىك «ر» مۇ زەبەرلىك «ر» نىڭ ئىچىدە) ياكى پەشلىك بولسا، مىسال: ﴿يُؤْمَرُون﴾، ﴿يُبَشِّرُهُمْ﴾، ﴿رُزِقْنَا﴾

2. «ر» تاۋۇشى ساكىن ئوقۇلۇپ، ئالدىدىكى ھەرپ پەش ياكى زەبەر ئوقۇلغاندا. «ر» تاۋۇشى مەيلى سۆزنىڭ بېشىدا ياكى ئايىغىدا كېلىشتىن قەتئىينەزەر يوغان ئوقۇلىدۇ. مىسال: ﴿يُرْجَعُونَ﴾، ﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ﴾، ﴿مِنْ قَرْيَةٍ﴾

3. «ر» تاۋۇشى ۋەقىـ توختاش ئورنىدا كېلىپ

ساكىنلىك ئوقۇلغان، ئۇنىڭ ئالدىدىكى ھەرپىمۇ ھەم ساكىنلىق ئوقۇلغان ۋە بۇ ساكىنلىق ھەرپىنىڭ ئالدىدىكى ھەرپ پەش ياكى زەبەرلىك ئوقۇلغان بولسا، مەسىلەن: ﴿وَالْعَصْرِ﴾، ﴿وَالشُّكْرِ﴾

4. «ر» تاۋۇشى «هَمْزَةُ الْوَصْلِيَّة» ـ ئۇلاق ھەمزىدىن كېيىن كەلگەندە، (بۇ ھەمزە مۇستەقىل ياكى ئۇلانما ھالەتتە ئوقۇلۇشى، ھەمزىنىڭ ئالدىدىكى ھەرپىنىڭ قايسى خىل ھالەتتە ئوقۇلىشىدىن قەتئىينەزەر) ئوخشاشلا يوغان ئوقۇلىدۇ. مىسالىلار: ﴿ارْجِعْ إِلَيْهِمْ﴾، ﴿ارْكُضْ بِرِجْلِكَ﴾، ﴿وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا﴾، ﴿لِمَنْ ارْتَضَى﴾

5. «ر» تاۋۇشى ساكىن ئوقۇلغان، ئۇنىڭ ئالدىدىكى ھەرپ زىر ئوقۇلغان، ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئۈچىنچى ھەرپ «ر» تاۋۇشى كەلگەن سۆز ئىچىدىكى زەبەرلىك «تَفْخِيْمْ» ھەرپى بولغاندا. مەسىلەن: ﴿فِي قِرْطَاسٍ﴾، ﴿كَانَتْ مِرْصَادًا﴾

6. «ر» تاۋۇشى ۋەقف قىلىش تۈپەيلى ساكىن ئوقۇلۇپ كەلگەندە يوغان ئوقۇلىدۇ. لېكىن شەرتى شۇكى «ر» نىڭ ئالدىدىكى ھەرپ زەبەر ياكى پەشلىك ئوقۇلغان بولۇشى كېرەك. مىسال: ﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانشَقَّ الْقَمَرُ﴾، ﴿وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ﴾

س: «ر» تاۋۇشى قانداق جايدا ئىنچىكە ئوقۇلىدۇ؟

ج: تۆۋەندىكى تۆت ئورۇندا ئىنچىكە ئوقۇلىدۇ:

1. «ر» زىر ئوقۇلغان بولسا، مسال: ﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِخَيْرٌ﴾، ﴿القارِعَةُ﴾، ﴿وَطُورِ سِيْنِيْن﴾

2. «ر» ساكىن ئوقۇلۇپ ئۇنىڭ ئالدىدا ئەسلىدىن زىر ئوقۇلىدىغان(﴿ارجِعو﴾نىڭ ھەمزىسىنىڭ زىرىغا ئوخشاش ئۆتكۈنچى زىر ئەمەس دېمەكچى) بىر ھەرپ بولۇپ، «ر» دىن كېيىن «تفخيم» ھەرپى بولمىسا. مسال: ﴿إغْفِرْ لَنا﴾، ﴿فِرْعونَ﴾، ﴿مِرْيةٍ﴾، ﴿شِرْعَةً﴾، ﴿رَبِّ اغْفِرْلِى﴾.

3. «ر» ساكىنلىك ئوقۇلغان، «ر»دىن كېيىن «استعلاء» ھەرپى كەلگەن تەقدىردىمۇ ئۇ ئىككىنچى بىر سۆزنىڭ ھەرپى بولۇپ كەلگەندە. مسال: ﴿اَنْذِرْ قَوْمَكَ﴾، ﴿فاصْبِرْ صَبْرًا﴾ .

4. «ر » نىڭ ئالدىدا ساكىنلىق يا ھەرپى كەلگەن، «ر » بولسا، توختاپ ئوقۇش تۇپەيلى ساكىنلىق ئوقۇلغاندا. مسال: ﴿لاَّ خَيْرَ فِي كَثِيرٍ - لاَّ خَيْرَ﴾، ﴿قَالُوا لَا ضَيْرَ- لَا ضَيْرَ﴾، ﴿لَصَوْتُ الْحَمِيرِ- الْحَمِيرَ﴾، ﴿وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ - الطَّيْرَ﴾، ﴿وَاللّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ- قَدِيرَ﴾

5. «ر » ۋەقف قىلىش تۇپەيلى ساكىنلىق بولغان، ئالدىنقى ھەرپىمۇ ساكىنلىق بولغان چاغدا، ئۇنىڭمۇ ئالدىدىكى ھەرپكە قارايمىز، ئەگەر ئۇنىڭدا زەبەر ياكى پەش بولسا «ر » يوغان ئوقۇلىدۇ: ﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ﴾، ﴿وَلاَ يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾، دېگەندەك. ئەگەر ئۇنىڭدا

زىر بولسا، ئەنە شۇچاغدا ئىنچىكە ئوقۇلىدۇ. مىسال:﴿لِذِى حِجْرٍ﴾، ﴿مَا جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ﴾

6. قۇرئان كەرىمدە «ر» نىڭ زەبەرنى زىرغا ياكى مەۋھۇم ياغا بويسۇندۇرۇپ ئوقۇش(ئىمالە قىلىش) سەۋەبلىك «ر» ئىنچىكە ئوقۇلىدىغان بىرلا جاي بار. ئۇ بولسىمۇ : ﴿وَقَالَ ارْكَبُواْ فِيهَا بِسْمِ اللّهِ مَجْرَاهَا﴾ (ھۇد سۈرەسىنىڭ 41- ئايىتىدە) دېگەن ئايەتتىكى﴿مَجْرَاهَا﴾ دۇر. مانا مۇشۇ بىر جايدىلا «ر» نىڭ ئەلىفنى ئىمالە قىلىپ (ئەلىفنى ياغا مايىللاشتۇرۇپ)، ئىنچىكە ئوقۇلىدۇ.

تۆۋەندىكىدەك ئەھۋال ئاستىدا «ر» نى يوغان ئوقۇشقىمۇ، ئىنچىكە ئوقۇشقىمۇ بولىدۇ:

1. «ر» ساكىن ئوقۇلغان، ئۇنىڭ ئالدىنقى ھەرپ ئەسلىدىن زىر ئوقۇلۇپ كەلگەن بىرھەرپ بولغان، «ر» دىن كېيىن بولسا زىر ئوقۇلغان كۆتۈرەڭگۇ تەلەپپۇزلۇق بىرەر ھەرپ كەلگەن بولسا. مىسال: ﴿كُلُّ فِرْقٍ﴾

2. «ر» ساكىنلىك ئوقۇلۇپ، ئۇنىڭ ئالدىدا ساكىنلىك «استعلاء» ھەرپى كەلگەن بولسا، بۇ ھەرپنىڭ ئالدىدا يەنە بىر «استعلاء» ھەرپى كەلگەن بولسا. مىسال﴿عَيْنَ الْقِطْرِ﴾، ﴿مِصرَ﴾، لېكىن بۇ ئىككى سۆزنىڭ ئالدىنقىسىدا زىرلىك كەلگەنلىكى ئۈچۈن ئىنچىكە ئوقۇش مۇۋاپىقراق، كېيىنكىسىدە بولسا «ر» زەبەرلىك كەلگەنلىكى ئۈچۈن، «ر» نىڭ ھەرەكەسىنى كۆزدە تۇتۇپ

قىلىن ئوقۇغان مۇڭاپىق. قۇرئان كەرىمنىڭ بۇ ئايىتى (فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ) (قەمەر سۈرىسىنىڭ 30 - ئايىتىدە) دە كەلگەن ﴿نُذُرِ﴾ سۆزىدىكى «ر» مۇ ۋەقف قىلىنغاندا ئىككى ھالەتنىڭ قايسىسى بويىچە ئوقۇلسا بولىۋېرىدۇ. شۇنداقتىمۇ «ر» دىكى ئەسلى ھەرىكە زىر بولغانلىقى ئۈچۈن ئىنچىكە ئوقۇغان مۇڭاپىقراق. ئىشقىلىپ نىملا بولمىسۇن، ئەگەر «ر» تاۋۇشى زەبەر ياكى پەشلىك ئوقۇلغان بولسا، ئۇنى قىلىن ئوقۇش، ئەگەر زىرلىك بولۇپ قالسا ئىنچىكە ئوقۇشتا گەپ يوق.

س: «الف» قانداق چاغدا يوغان ئوقۇلىدۇ؟

ج: «الف» يوغان تەلەپپۇزلۇق ھەرپىلەردىن كېيىن كەلسە، ھەمدە «الله» سۆزىنىڭ ئالدى زەبەرلىك لامدىن كېيىن كەلسە، زەبەر ئوقۇلغان «راء» دىن كېيىن كەلسە يوغان ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن: ﴿ الظَّآنِّين ، قَالَ اللهُ ، يُرِيدُ اللّهُ ، وَلَو تَرَى﴾

ئۇندىن باشقا جايلاردا ئىنچىكە ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن: ﴿ذَلِكَ الكِتَب لا رَيبَ فِيه﴾

س: غۇننە قانداق چاغدا يوغان تەلەپپۇز قىلىنىدۇ؟

ج: كۆتۈرەڭگۇ تەلەپپۇزلۇق ھەرپلەر ئىچىدىن (الصاد، الضاد، الطاء، الظاء، القاف) قاتارلىق ئىخفا شەكىللەندۈرىدىغان 5 ھەرپ تەنۇن ياكى ساكىنلىق نوندىن كېيىن كېلىپ ئىخفا شەكىللەندۈرگەندە، بۇ ئىخفادىكى غۇننە يوغان تەلەپپۇز قىلىنىدۇ. مەسىلەن:

﴿يُنصَرُون، مِن صِيام، وَنَخِيلُ صِنوان، مِن ضَعف، مَنضُود، مُسفِرَة ضَاحِكَة، يَنطِقُون، مِن طِين، مُبَارَكَة طَيّبَة، يَنظُرُون، مَن ظَلَم، ظِلا ظَلِيلا، أَن قَالُواْ، يَنقَلِبون، شَيءٍ قبُلا﴾. ئۇندىن باشقا جايلارنىڭ ھەممىسىدە ئىنچىكە تەلەپپۇز قىلىندۇ: مەسىلەن: ﴿الإنسَن، كُنتُم، مِن شَيء، أنفَقتُم ﴾.

س: ئىنچىكە ئوقۇلىدىغان ھەرپلەر(حُرُوفُ الْاِسْتِفَالِ) نىڭ ھۆكمى نېمە؟

ج: (ل)، (ر)، (ا) ھەرپلىرى ۋە غۇننە قاتارلىقلارنى قايسى خىل ھالەتتە كېلىشىگە قاراپ، يوغانتىپ ۋە كىچىكلىتىپ ئوقۇش. باشقىلىرىنى مۇناسىپ رەۋىشتە ئىنچىكە ئوقۇشتۇر.

ساكىنلىق نون ۋە تەنۋىنىڭ ھۆكۈملىرى
(اَحْكَامُ النُّونِ السَّاكِنَةِ وَالتَّنْوِيْنِ)

س: ساكىنلىق نون (النُّونُ السَّاكِنَةُ) دېگەن نېمە؟

ج: ئۆزى ھەرىكەتسىز(ساكىنلىق) كەلگەن، يېزىمدىمۇ بار، ئوقۇمدىمۇ بار، شۇنداقلا ئۇلاپ ئوقۇش ۋە توختاپ ئوقۇشنىڭ ھەرقاندىقىدا ساقلىنىدىغان نون تاۋۇشىدىن ئىبارەت. مەسىلەن:﴿اِنْ، مِنْ، عَنْ، كُنْتُمْ، اَنْتُمْ﴾

س: تەنۋىن (التَّنْوِيْنُ) دېگەن نېمە؟

ج: تەنۋىن بولسا، ئادەتتە ئىسىم سۆزلەرنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلىدىغان، ئوقۇمدا بار، يېزىمدايوق، شۇنداقلا ئۇلاپ ئوقۇغاندا بار، توختاپ ئوقۇغاندا يوق نوندىن ئىبارەت. بۇ ئادەتتە قوش زەبەر، قوش پەش، قوش زىر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. بۇلارنى ئوقۇغاندا، تىنىق ئالماي، ئۇلاپ ئوقۇماقچى بولساق، ئەينەن تەلەپپۇز قىلىپ، ئەگەر بۇلاردا تىنىق ئالماقچى بولساق، قوش زەبەرلىك ھالەتتە قوش زەبەرنى ساكىنلىق ئەلىف قىلىپ، ئىككى ھەرىكەت مىقدارىدا سوزۇپ، قوش زىر، قوش پەشلىك ھالەتتە ئۇلارنىڭ ھەر بىرىنى مۇتلەق ساكىن قىلىپ ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن: عَلِيْماً نى عَلِيْماَ قىلىپ، عذابٌ أليمٌ نى أَلِيْمْ قىلىپ ئوقۇغاندەك.

س: تەنۋىن قانداق ۋاقىتتا بىلىنىدۇ؟

ج: تەنۋىن - تەنۋىنلىك كەلىمىنى ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەن سۆزگە ئۇلاپ ئوقۇغاندا بىلىنىدۇ. مەسىلەن: ﴿عَلِيْماً حَكِيْماً﴾، ﴿عليمٌ شَكُوْرٌ﴾، ﴿في جنةٍ عاليةٍ﴾.

س: ساكىنلىق نون ۋە تەنۋىن ئۆزىدىن كېيىن كەلگەن 28 ئەلىپبا تاۋۇشلىرىنىڭ كېلىش نۆۋىتى بويىچە قانداق ھالەتتە ئوقۇلىدۇ؟

ج: تۆۋەندىكى تۆت ھالەتتە ئوقۇلىدۇ. ئۇلار:

(1) ئاشكارا ئوقۇش (إظْهار)

(2) كىرىشتۈرۈپ ئوقۇش (إدْغام)

(3) ئۆزگەرتىپ ئوقۇش (إقْلاب)

(4) يوشۇرۇپ ئوقۇش(إخْفاء)

ئاشكارا ئوقۇش (ٱلْإِظْهَارُ)

س: ئاشكارا ئوقۇش دېگەن نېمە؟

ج: (ٱلْإِظْهَارُ) نىڭ سۆز مەنىسى ئاشكارىلاش، ئوچۇقلاش دېگەنلىك بولۇپ، ئاتالغۇلۇق مەنىسى ساكىنلىك نون ياكى تەنۋىندىن كېيىن اظهار تاۋۇشلىرىنىڭ بىرەرسى كەلسە، شۇ ساكىنلىك نون ياكى تەنۋىننى يەككە هالدىكى تەلەپپۇزى بويىچە، ئۆزگىرىشسىز هالدا يەنى اخفاء ياكى ادغام ۋە ياكى غُنَّة (دىماق تاۋۇشى) قىلماستىن ئوچۇق ۋە تولۇق تەلەپپۇزدا ئوقۇشنى كۆرسىتىدۇ.

س: اظهار **هەرپلىرى** (حُرُوفُ الْإِظْهَارِ ياكى حُرُوفُ الْحَلْقِ) بىلەن ساكىنلىق نون ۋە تەنۋىننىڭ ئورنى قانداق بولىدۇ؟

ج: ئىزهار هەرپلىرى بىلەن ساكىنلىق نون بىر كەلىمىدە، بەزىدە ئىككى كەلىمە كېلىشى مۇمكىن. لېكىن تەنۋىن بىلەن بىر كەلىمىدە بىللە كەلمەيدۇ. چۈنكى تەنۋىن دېگەن ئىسىمنىڭ ئاخىرىدا كېلىدۇ. بۇ هەرپلەرنىڭ بولسا تەنۋىننىڭ ئاخىرىدىلا كېلىشى كۆپرەك. شۇڭا تەنۋىن بىلەن ئىزهار هەرپلىرى بىر كەلىمىدە جۇغلاشمايدۇ.

س: اظهار **تاۋۇشلىرى دېگەن نېمە؟**

ج: ئۇلار تۆۋەندىكى ئالتە بوغۇز تاۋۇشى(حُرُوفُ

الْحَلْقِ)نى كۆرسىتىدۇ:

ئۇلار: «ا، ھ، ع، ح، غ، خ» لاردۇر. تۆۋەندىكى جۈملىدە بۇ تاۋۇشلار ھەر بىر سۆزنىڭ باش تاۋۇشى قىلىنىپ مۇنداق ئىپادىلەنگەن: (أَخِي هاكَ عِلْماً حازَه غَيْرُ خاسِرٍ).

ساكىنلىق نوننىڭ ھەرقايسى بوغۇز تاۋۇشلىرى بىلەن ئۇچرىشىشىدىن ئۆرنەكلەر:

«ء ـ همزة» بىلەن ئۇچرىشىشى	﴿مَنْ أَنْبَأَكَ هَذا﴾
«ھ ـ هاء» بىلەن ئۇچرىشىشى	﴿إِنْ هُوَ إِلاَّ وحيٌ يُوحَى﴾
«ع ـ عين» بىلەن ئۇچرىشىشى	﴿خَلَقَ الإنسَانَ مِن عَلَق﴾
«ح ـ حاء» بىلەن ئۇچرىشىشى	﴿وَيَرْزقه مِن حَيْثُ لا يحتَسب﴾
غ ـ غين» بىلەن «ئۇچرىشىشى	﴿غَائِبَةٍ وَما مِنْ﴾
«خ ـ خاء» بىلەن ئۇچرىشىشى	﴿وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾

بوغۇز تاۋۇشلىرىنىڭ تەنۇنگە ئۇچراشقاندا ئىزھار قىلىپ ئوقۇلىشىدىن ئۆرنەكلەر:

«ء – همزة »گە ئۇچرىشىشى	﴿وَأَرسَلَ عَلَيْهِم طَيْراً أَبابِيلَ﴾
« ھ – هاء »غا ئۇچرىشىشى	﴿وَلِكُلِّ قومٍ هَاد﴾
« ع – عين »گە ئۇچرىشىشى	﴿ثم لتسألنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النعِيم﴾
« ح – حاء »غا ئۇچرىشىشى	﴿وَأَقْرضوا اللّهَ قَرضاً حَسَناً﴾
« غ – غين »گە، ئۇچرىشىشى	﴿مَاءً غَدَقاً﴾
« خ – خاء »غا ئۇچرىشىشى	﴿كاذِبَة خَاطِئَةٍ﴾

بۇ خىل اظهار إِظْهَارٌحَلْقِيٌّ(بوغۇز تاۋۇشلىق اظهار) دەپ ئاتىلىدۇ.

س: اظهار قانچه قسسم بولىدۇ؟

ج: بوغۇز تاۋۇشلىق اظهار ۋە لەۋلەشمە اظهار(إِظْهَارٌ شَفَوِيٌّ) دەپ ئىككى قىسسم بولىدۇ. بۇلاردىن ئالدىنقىسىنى بىز تونۇشتۇرۇپ ئۆتتۇق.

س: لەۋلەشمە اظهار دېگەن نېمە؟

ج: ساكىنلىق مىم(الْمِيْمُ السَّاكِنَةُ)دىن كېيىن م ـ مىم ۋە ب ـ با دىن باشقا ھەرپلەر كەلسە، بۇ چاغدا بۇ ساكىنلىق مىمنى ادغام قىلماستىن، غىنە قىلماستىن ئېنىق ئوقۇش لەۋلەشمە اظهار، دەپ ئاتىلىدۇ.

لەۋلەشمە اظهار ساكىنلىق مىمغىلا قارىتىلغان بولۇپ، ئۇ ۋاۋ (و) ۋە (ف) ھەرپلىرىنىڭ ئالدىدا تېخىمۇ ياخشى ئىپادىلىنىدۇ. مەسىلەن: ﴿فَهُمْ فِي رَحْمَةِ اللهِ﴾، ﴿غَيْرِ الْمَغْضوبِ عَلَيْهِمْ وَلا الضَّالِّيْنَ﴾

كىرىشمە قىلىپ ئوقۇش (إِدْغَامٌ)

س: كىرىشمە قىلىپ ئوقۇش دېگەن نېمە؟

ج: ادغام نىڭ سۆز مەنىسى قوشۇش، بىر نەرسىنى يەنە بىر نەرسىگە كىرگۈزۈۋېتىش دېگەنلىك بولۇپ، ئىلمىي مەنىسى بىر ساكىنلىق ھەرپنى ئىككىنچى بىر ھەرىكەتلىك ھەرپكە كىرىشتۇرۇپ، بىر تاۋۇش قىلىپ ئوقۇش كىرىشتۇرمە ئوقۇش دەپ ئاتىلىدۇ.

س: ئىدغام ھەرپلىرى قانچە؟

ج: ئۇلار« يَرْمُلُونَ » سۆزىگە جەملەشكەن ئالتە تاۋۇشتىن ئىبارەت. يەنى:ع، ر، م، ل، و، ن

س: ساكىنلىك نون ۋە تەنۋىن قانداق ۋاقىتتا كىرىشتۇرمە قىلىپ ئوقۇلىدۇ؟ مىسال بىلەن چۈشەندۈرۈڭ:

ج: « يَرْمُلُونَ » سۆزىدىكى ئالتە ھەرپنىڭ بىرىدە بىرى ساكىنلىق نون ياكى تەنۋىندىن كېيىن كېلىپ قالسا ، شۇ ساكىنلىق نون ياكى تەنۋىننى بۇ ھەرپلەرگە ئىدغام يەنى كىرىشتۇرۇپ (ئۈرۈشتۇرۇپ) ئوقۇلىدۇ.

س: ئىدغام قانچە خىل بولىدۇ؟

ج: غۇننىلىك ئىدغام ۋە غۇننىسىز ئىدغامدىن

ئىبارەت ئىككى خىلدۇر.

غۇننىلىك ئىدغام (إِدْغَامٌ بِغُنَّةٍ)

س: غۇننىلىك ئىدغام قانداق بولىدۇ؟

ج: ساكىنلىك نون ياكى تەنۇنىدىن كېيىن ئىدغامنىڭ تۆپ ئالتە تاۋۇشى بولغان «يَرْمُلُونَ» سۆزى ئىچىدىكى تۆت تاۋۇشنى تەشكىل قىلغان«يَنْمُو» تاۋۇشلىرىنىڭ بىرده بىرى سۆزدۇشۇپ كەلسە، بۇ چاغدا غۇننەلىك ئىدغام شەكىللىنىدۇ.

مىساللار:

«ينمو» تاۋۇشلىرى	ساكىنلىق «نون»دىن كېيىن كەلگەنلىك مىسالى يېزىلىش هالىتى/ ئوقۇلۇش هالىتى	تەنۇندىن كېيىن كەلگەنلىك مىسالى يېزىلىش هالىتى/ ئوقۇلۇش هالىتى
ي (الياء)	فَمَنْ يَعْمَلْ/ فَمَيَّعْمَلْ	وجوه يومئذ / وجوهُيَّومئذ
ن (نون)	مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَة / مِنَّفْسٍ وَاحِدَة	عَامِلَةٌ نَاصِبَة/ عَامِلَتُنَّاصِبَة
م (ميم)	مِنْ مَاءٍ مَهِين/ مِمَّائِمَّهِين	رَسُولٌ مِنَ الله / رَسُولُمَّنَ الله
و (واو)	فَمَالَهُ مِنْ وَال/ فَمَالَهْ مِوَّال	وشَاهِدٍ وَمَشْهُوْد/ وشَاهِدِ وَّمَشْهُوْدُ

ئەسكەرتمە:

ئىدغام ئادەتتە ئايرىم ئىككى سۆز ئارىلىقىدا بولىدۇ. ناۋادا ئىدغام هەرپلىرى ساكىنلىق نون بىلەن بىر سۆزده كېلىپ قالسا، اظهار قىلىپ ئوقۇلىدۇ. بۇ شەرتسىز ئىزهار «إِظْهَارٌمُطْلَقٌ» دەپ ئاتىلىدۇ. بۇنداق اظهار قۇرئان كەرىمدىكى ﴿الدُّنْيَا﴾، ﴿بُنْيَانٌ﴾، ﴿صِنْوَانٌ﴾، ﴿قِنْوَانٌ﴾ دېگەن

تۆت سۆزدىلا مەۋجۇتتۇر. شۇڭا ساكىنلىق نون ۋە ياكى تەنۋىن بىر سۆزنىڭ ئاخىرىدا كەلگەن، ئۇندىن كېيىن ئىدغام ھەرپى ئىككىنچى سۆزنىڭ بېشىدا كەلگەن چاغدىلا ئىدغام مۇھىتى ھازىرلىنىدۇ. يەنە يۇقارقىغا ئوخشاشلا ﴿يس﴾، ﴿ن﴾ سۈرىسىدىكى «ياسىن»، «نون» لەردىكى نون ھەرگىزمۇ «و»غا ئىدغام قىلىنمايدۇ، اظهار قىلىپ ئوقۇلىدۇ. بۇ گەرچە تەجۋىد قائىدىسىگە خىلاپ بولسىمۇ ئىمام ھەپسىنىڭ رىۋايىتىدە اظهار پەدىسىدە ئوقۇلغان. بۇ جەھەتتە ئىمام ھەپسىگە ئەگىشىش سُنَّةٌ مُتَّبَعَة ـ مەجبۇرىيەتلىك يوسۇن دەپ ئاتىلىپ، سەۋەبى سۈرۈشتۇرۇلمەيدۇ. يەنە بىر پەرقلىق ئەھۋال شۇكى، شۇئەرا سۈرىسىنىڭ باشلامى بولغان«طسم» دىكى سىن نىڭ نوننى يۇقارقىغا ئوخشىمغان ھالدا مىمغا ئىدغام قىلىپ ئوقۇيمىز. ئەمما باشقا سۆزلەرنىڭ باش تەرىپىدىكى ئۇزۇك ھەرپلەر گىزى كەلگەندە ئىلگىرى بايان قىلغان قائىدە بويىچە كىرىشتۇرۇپ ئوقۇلۇپبىرىدۇ.

س: غُنَّة (دىماق تاۋۇشى) دېگەن نېمە؟

ج: ساكىنلىق نون، تەنۋىن ۋە ساكىنلىق مىملارنى بەلگىلىك شارائىتتا تىلنى قاتناشتۇرماي بۇرۇننى ئىشقا سېلىپ، دىماقتىن چىقىرىپ ئوقۇشنى كۆرسىتىدۇ. بۇنىڭدا تىلنىڭ رولى بولمايدۇ. ئۇ ئىككى ھەرپ مىقدارىدا سوزۇلىدۇ. بۇنى ياخشى ئىگىلەش ئۈچۈن ياخشىسى ماھىر بىر يېتەكچىنىڭ ئاغزىدىن ئەملي ئاڭلاش كېرەك.

غۇننسسز ئىدغام (ادْغامٌ بِلاَغُنَّةٍ)

س: غۇننسسز ئىدغام دېگەن نىمە؟

ج: ساكىنلىق نون ۋە تەنۋىندىن كېيىن « لر » يەنى « لام » ياكى «را» دىن ئىبارەت ئىككى تاۋۇشتىن بىرى كەلگەندە غۇننسسز ئىدغام شەكىللىنىدۇ.

تاۋۇشلار	نون بىلەن كەلگەنلىك مىسالى	تەنۋىن بىلەن كەلگەنلىك مىسالى
ر (الراء)	﴿مِنْ رَبِّهِمْ- مِنْ رَبِّهِمْ﴾	﴿عيشَةٍ رَاضِيَة- عيشَةٍ رَّاضِيَة﴾
ل (اللام)	﴿مِنْ لَبَنٍ- مِنْ لَّبَنٍ﴾	﴿ تَوَّابًا رَحِيمًا- تواباً رَّحيما ﴾

يۇقىرىدىكىلەر ئىدغامنىڭ مەخسۇس ساكىنلىق نون ۋە تەنۋىنگە خاس قىسمىدۇر.

ساكىنلىق مىمنىڭ ھۆكۈملىرى
(أَحْكامُ الْمِيْمِ السَّاكِنَةِ)

س: ساكىنلىق مىم قانداق ئوقۇلىدۇ؟

ج: ساكىنلىق مىم تۆۋەندىكى ئۈچ خىل ھالەتتە ئوقۇلىدۇ.

1) ساكىنلىق «م»دىن كېيىن يەنە «م» كەلسە

بۇنداق «م» نى كېيىنكى «م»غا ئۇرۇشتۇرۇپ - ئىدغام قىلىپ، غُنَّة بىلەن ئوقۇلىدۇ(غۇننە ئىككى ھەرىكەت مىقدارى بولىدۇ). بۇ خىل ئىدغام «اِدْغامُ مِثْلَيْنِ صَغِيْر» تۈرداشلىق كىچىك ئىدغام ياكى «اِدْغامُ الشفوي» لەۋلەشمە ئىدغام، دەپ ئاتىلىدۇ. مىسال:

﴿اِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ﴾، ﴿لَكُمْ مَّا كَسَبْتُمْ﴾، ﴿وَاللهُ يَعِدُكُمْ مَّغْفِرَةً﴾.

بۇ خىل ئىدغام پەقەت مىمغىلا خاس بولماستىن بەلكى مەخرەج ۋە سىفەتتە ئوخشاش بولغان ئىككى ھەرپ بىرىنجىسى ساكىنلىق ۋە ئىككىنچىسى ھەرىكەتلىك ھالدا ئۆزئارا سۆڭدىشىپ كەلگەن چاغدا ئىدغام مۇھىتى شەكىللەنگەچكە، ئىدغام قىلىپ ئوقۇلىدۇ، ئەمما باشقىلىرىدا غۇننە ۋە لەۋلىشىش بولمايدۇ. مەسىلەن:﴿اِضْرِب بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ﴾، ﴿وَقَد دَّخَلُوا﴾، ﴿كَانَت تَّأْتِيْهِم﴾.

ناۋادا يۇقارقىنىك ئەكسىچە ، بۇنداق كەلگەن ئىككى ھەرپنىك ئىككىلىسى ھەرەكەلىك بولسا ۋە بىر بىرىگە ئىدغام قىلىنسا، بۇ، ئىككى تۈرداش ھەرپلىك چوك ئىدغام «ادغام مِثْلَيْنِ كَبِيْرٌ»- دەپ ئاتىلىدۇ. مەسەلەن: ﴿الرَّحِيْم ۞ مَّالِكِ﴾، ﴿وَلِتُصْنَعَ عَّلى عَيْنِى﴾.

2) ساكىنلىق مىمدىن كېيىن «ب» ھەرپى كەلسە بۇ خىل مىم لەۋلەشمە ئىخفا قىلىپ، غۇننە بىلەن ئوقۇلىدۇ. مىسال: ﴿وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللَّهِ﴾، ﴿أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ﴾.

3) ساكىنلىق مىمدىن كېيىن «م» ۋە «ب» تاۋۇشلىرىدىن باشقا ئەلىفبا تاۋۇشلىرىنىڭ بەرىرسىگە يولۇقسا، ئۇچاغدا مىيم ئىزھار قىلىپ ئوقۇلىدۇ. بۇ لەۋلەشمە ئىزھار- اظهار شفوي دەپ ئاتىلىدۇ.

ئومومىي مىسال:

ھەرپلەر	بىر سۆزدە كەلگەنلىك مىسالى	ئىككى سۆزدە كەلگەنلىك مىسالى
ء	﴿يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ﴾	﴿أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا﴾
ت	﴿عِوَجًا وَلا أَمْتًا﴾	﴿أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلامُهُمْ﴾
ث	﴿وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَالُهَا﴾	﴿فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ﴾
ج	﴿أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ﴾	
ح	﴿يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا﴾	﴿أَمْحَسِبْتُمْ﴾
خ	﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ﴾	
د	﴿وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ﴾	﴿عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ﴾
ذ	﴿وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ﴾	
ر	﴿وَكَانَ أَمْرًا مَقْضِيًّا﴾	﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ﴾
ز	﴿إِلا رَمْزًا﴾	﴿أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الأَبْصَارُ﴾
س	﴿فَلا تَسْمَعُ إِلا هَمْسًا﴾	﴿أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ﴾
ش	﴿نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ﴾	﴿لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ﴾
ص	﴿وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾	
ض	﴿وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ﴾	﴿إِنَّهُمْ أَلْفَوْا آبَاءَهُمْ ضَالِّينَ﴾
ط	﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا﴾	﴿وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ﴾
ظ	﴿وَهُمْ ظَالِمُونَ﴾	
ع	﴿فَقَطَعَ أَمْعَاءَهُمْ﴾	﴿وَالَّذِينَهُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ﴾
غ	﴿فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ﴾	
ف	﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلادُكُمْ فِتْنَةٌ﴾	

ق	﴿أَوْ هُمْ قَائِلُونَ﴾	
ك	﴿وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ﴾	﴿لَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ﴾
ل	﴿فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ﴾	﴿أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ﴾
ن	﴿مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا﴾	﴿أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ﴾
ه	﴿فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا﴾	﴿بُرْهَانَكُمْ هَذَا مَعِي وَذِكْرُ مَنْ قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ﴾
و	﴿أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ﴾	
ي	﴿وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى وُجُوهِهِمْ عُمْيًا﴾	﴿اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَ﴾

بۇ يەردە دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك بىر نۇقتا شۇكى، ساكىنلىق مەمدىن كېيىن فا ۋە ۋاۋ تاۋۇشلىرى كەلسە بۇنداق چاغدا مەم ئەك يۇقىرى دەرىجىدە ئىزھار قىلىپ ئوقۇلۇپ، مەم بىلەن ئۇ ئىككى ھەرپىنىڭ مەخرىجى يېقىن بولۇش سەۋەبلىك ئىخفا شەكىللىنىپ قىلىشىنىڭ ئالدى ئېلىنىدۇ. مەسىلەن : ﴿عَلَيْهِمْ وَلَاالضَّالِّينَ﴾، ﴿فَمَالَكُمْ فِي الْمُنَافِقِيْنْ﴾.

س: ئىدغام قانچە قىسىم بولىدۇ؟

ج: ئىدغام ئىدغامغا قاتناشقان ھەرپىلەرنىڭ تەلەپپۇز ئورتاقلىغى ياكى پەرقى بويىچە مۇنداق ئۈچ تۈرلۈك بولىدۇ:

1. ئىككى ئوخشاش تاۋۇشلۇق ئىدغام(ادْغامُ مُتَمَاثِلَيْن)
2. ئىككى تۈرداش تاۋۇشلۇق ئىدغام(اِدْغامُ مُتَجَانِسَيْنِ)
3. ئىككى يېقىن تاۋۇشلۇق ئىدغام(اِدْغَامُ مُتَقَارِبَيْنِ)

ئىككى ئوخشاش تاۋۇشلۇق ئىدغام
(اِدْغَامُ مُتَمَاثِلَيْن)

س: ئىككى ئوخشاش تاۋۇشلۇق ئىدغام دېگەن نېمە؟

ج: بۇ، مەخرەج ۋە سۈپەت جەھەتتە ئوخشاش بولغان ئىككى ھەرپ بىر ياكى ئىككى كەلىمىدە ئارقىمۇ ـ ئارقا كەلگەن چاغدىكى ئىدغامنى كۆرسىتىدۇ. بۇنىڭ ئەمەلىي ئىپادىسى ساكىنلىق مەمدىن كېيىن ھەرىكەتلىك مىم كەلگەن ياكى قايسى بىر ھەرپدىن كېيىن شۇ ھەرپنىڭ تەكرار كېلىشى ئۈستىدە ئۇنىڭ بىرىنچىسىنى ئىككىنچىسىگە كىرىشتۈرۈپ ئوقۇش بىلەن بولىدۇ. ئەمما شۇنى ئۇنتۇماسلىق كېرەككى يۇقارقى ساكىنلىق مىمنىڭ بايانىدا ئېيتىلغانىدەك، مىم مىمغا ياكى نون نونغا ئىدغام قىلىنغاندا ئۇلارنىڭ ئىككىلىسى غۇننە(دىماق تاۋۇشى) بىلەن تەلەپپۇز قىلىنىدۇ. ئۇلارنىڭ مىساللىرى: ﴿قَالَ لَهُمْ مُوسَى﴾، ﴿اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ﴾

ئىككى تۈرداش تاۋۇشلۇق ئىدغام
(إِدْغامُ مُتَجَانِسَيْنِ)

س: ئىككى تۈرداش تاۋۇشلۇق ئىدغام دېگەن نېمە؟

ج: مەخرەجى بىر بولسىمۇ، تەلەپپۇز سۈپىتىدە بىر ئاز پەرق بولغان ئىككى تاۋۇشنىڭ بىر ئورۇندا كېلىپ قېلىشى نەتىجىسىدە ئۇلارنىڭ بىرىنچىسىنى ئىككىنچىسىگە كىرىشتۈرۈپ، بىرىنچى ھەرپىنى ئىككىنچى ھەرپىنىڭ تەلەپپۇزىدا ئوقۇشنى كۆرسىتىدۇ. تۆۋەندىكى ئورۇنلاردا مۇشۇ خىل ئىدغام شەكىللىنىدۇ:

1. ساكىنلىق دال بىلەن تاء بىرگە كەلگەندە: ﴿قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الغَيِّ﴾ ئوقۇلۇشى- (قَتَّبَيَّنَ)

2. ساكىنلىق تاء بىلەن دال بىرگە كەلگەندە: ﴿قَالَ قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا﴾ ئوقۇلۇشى- (أُجِيْبَدَّعْوَتُكُما)

3 . ساكىنلىق تاء بىلەن طاء بىرگە كەلگەندە: ﴿وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ ئوقۇلۇشى- (وَدَّطَّائِفَةٌ)

4. ساكىنلىق ذال بىلەن ظا بىرگە كەلگەندە: ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ﴾ ئوقۇلۇشى- (إِظَّلَمُوا)

5. ساكىنلىق ثاء بىلەن ذال بىرگە كەلگەندە:﴿أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ ذَلِكَ﴾ ئوقۇلۇشى- (يَلْهَذَّلِكَ)

6. ساكىنلىق باء بىلەن ميم بىرگە كەلگەندە: ﴿يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا﴾ ئوقۇلۇشى- (يَا بُنَيَّ ارْكَّمَعَنَا)

ئىككى يېقىن تاۋۇشلۇق ئىدغام
(اِدْغَامُ مُتَقَارِبَيْنِ)

س: ئىككى يېقىن تاۋۇشلۇق ئىدغام دېگەن نېمە؟

ج: مەخرەج ھەمدە تەلەپپۇز سۈپىتى جەھەتتىن بىر- بىرگە يېقىن كېلىدىغان ئىككى تاۋۇش ئارقىمۇ - ئارقا كەلگەن چاغدىكى ئىدغامنى كۆرسىتىدۇ. بۇلارنىمۇ ئوخشاشلا بىرىنچىسىنى ئىككىنچىسىگە كىرىشتۈرۈپ ئوقۇيمىز. بۇ خىل ئىدغام ئادەتتە لام بىلەن را ۋە قاف بىلەن كاف سۆزدىشىپ كەلگەندىلا شەكىللىنىدۇ. مەسىلەن: ﴿قُلْ رَّبِّ﴾، ﴿أَلَمْ نَخْلُقكُّم﴾

بىرىنچى مىسالدىكى لام ھەرپى سەكتە نوقتىسى بولمىغانلىقى ئۈچۈن قائىدىلىك ھالدا ئىدغام بىلەن ئوقۇلدى. ناۋادا يەنە مۇشۇنداق بىر ئورۇندا لام سەكتە نۇقتىسى بولۇپ قالغىنىدا، ئەكسىچە، ئۇ، «را» غا ئىدغام قىلىنماي، ئىزھار قىلىپ ئوقۇلىدۇ.

ئۆزگەرتىپ ئوقۇش (اِقْلابْ)

س: ئۆزگەرتىپ ئوقۇش (اِقْلابْ) دېگەن نېمە؟

ج: (اِقْلابْ) نىڭ سۆز مەنىسى ئۆزگەرتىش، ئۆرۈش دېگەنلىك بولۇپ، ئىلمىي مەنىسى با تاۋۇشىنىڭ ئالدىدا كەلگەن ساكىنلىق نون ياكى تەنۋىننى غۇنىنلىك

دىماقلىق مەنمۇنلۇقىدىن ئۆزگەرتىپ ئوقۇشنى كۆرسىتىدۇ. بۇنىڭدا با تاۋۇشنى تەلەپپۇزدا مىلاشتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن بۇ مەنمۇنلۇقىدىن ئىخفا تۈسى بېرىۋتىپ ئاندىن با تاۋۇشىغا ئۆتۈپ كېتىلىدۇ. مەسىلەن:

﴿مِنْ بَعدِ﴾نى (مِمْبَعدِ)دەپ، ﴿الأنبِياء﴾نى (الأمْبِياء)دەپ، ﴿عليمٌ بِذَات﴾نى (عليمُمْبذات) دەپ ئوقۇيمىز.

يوشۇرۇپ ئوقۇش (إخْفاءٌ)

س: يوشۇرۇپ ئوقۇش (إخْفاء) دېگەن نېمە؟

ج: (إخْفاءٌ)نىڭ سۆز مەنىسى يوشۇرۇش، يۆگەش، چاندۇرماسلىق دېگەن بولۇپ، ئىلمىي مەنىسى ساكىنلىق نون ياكى تەنۋىن تۆۋەندىكى يوشۇرۇن ئوقۇش ھەرپلىرىدىن بىرىنىڭ ئالدىدا كېلىپ قالغاندا شۇ نون ياكى تەنۋىننى ئوچۇق تەلەپپۇز ۋە تەشدىدسىز كىرىشمە تەلەپپۇز قىلىشنىڭ ئارىلىقىدا دىماغ تاۋۇشى قىلىپ، ئىككى ھەرىكەت مىقدارى ئۇن بېرىپ ئوقۇشنى كۆرسىتىدۇ. بۇلارنى تەلەپپۇز قىلغاندا تاۋۇش يېرىم ئوچۇق ھالەتتە بولۇپ، ئەمەلدىكى ساكىنلىق نون ۋە تەنۋىننىڭ تەلەپپۇزى تازا ئېنىق بولمايدۇ. بۇ ھەرىكەتكە تىل قاتناشمايدۇ.

ئۇلار مۇنۇ بەيت سۆزلىرىنىڭ باش ھەرپى بولۇپ كەلگەن 15 ھەرپتۇر:

«صِفْ ذا ثَنا كَمْ جادَ شَخْصٌ قد سَما • دُمْ طَيِّباً زِدْ في تُقىً ضَعْ ظالِماً»

يەككە تىزغاندا : «ص- ذ — ث — ك — ج — ش — ق -س- د -ط- ز- ف — ت - ض- ظ»، «الصاد ، والذال ، والتاء ، والكاف ، والجيم ، والشين ، والقاف ، والسين، والدال ، والطاء ، والزاي ، والفاء ، والتاء ، والضاد ، والظاء» لاردىن ئىبارەت.

مىساللار:

ھەرپ	بىر سۆزدە كەلگەنلىك مىسالى	ئىككى سۆزدە كەلگەنلىك مىسالى	تەنۋىندىن كېيىن كەلگەنلىك مىسالى
ص	يَنْصُرُكُمْ	مِنْ صِيَام	عَمَلاً صَالِحاً
ذ	لِيُنْذِرَ	مِنْ ذٰلِكَ	صَوَاباً ذٰلِكَ
ث	مَنْثُورًا	مِنْ ثُلُثَيِ اللَّيْل	يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَة
ك	ينكثون	مَنْ كَذَبَ	كِتَاب كريم
ج	فَانْجَيْنَاهُ	مَنْ جَاءَ بالحَسَنة	كِذَاباً جَزَاء
ش	انْشَأْنَاهُ	فمن شَاءَ فليؤمِنْ	غفورٌ شَكُور
ق	يَنْقَلِبُونَ	مِنْ قَبْل	ورِزْقاً قَالُوا
س	مَانَنْسَخْ	مِنْ سَعَتِه	بشراً سَوِيا
د	انْدَادًا	وَمَا مِنْ دَابَّة	قنوان دانية
ط	يَنْطِقُوْنَ	مِنْ طَيِّبَاتِ	قَوْماً طَاغِين
ز	إِنَّا انْزَلْنَاهُ	مَنْ زَكَاهَا	غُلاماً زَكِيًّا
ف		من فضل الله	شِيَعاً فَرِيًّا
ت	وَمَاانْتُمْ	إلا مَنْ تَابَ	جَنَّاتٍ تجرِي
ض	مَنْضُودًا	وَمَن ضَلَّ	مَكَاناً ضَيِّقًا
ظ	فَانْظُرْ	منْ ظلم	قَوْماً ظَالِمِين

س:يوشۇرۇپ ئوقۇش قانچە تۈرگە بۆلىنىدۇ؟

ج:يوشۇرۇپ ئوقۇش ئۆزىنىڭ كۆچلۈك ياكى ئاجىز بولۇشىغا قاراپ، يوغان يوشۇرۇپ ئوقۇش(إِخْفَاءٌ مُفَخَّمٌ) ۋە ئىنچىكە يۇشۇرۇپ ئوقۇش(إِخْفَاءٌ مُرَقَّقٌ) دېگەن ئىككى تۈرگە بۆلىنىدۇ. ئەگەر يوشۇرۇپ ئوقۇش ھەرپلىرى كۆتۈرەڭگۈ تەلەپپۇزلۇق ھەرپلەردىن كېيىن كەلسە، ئۇ چاغدا بۇ يوغان يۇشۇرۇپ ئوقۇش(إِخْفَاءٌ مُفَخَّمٌ) دېيىلىدۇ. ئەگەر يوشۇرۇپ ئوقۇش ھەرپلىرى چۈشۈرەڭگۈ تەلەپپۇزلۇق

هەرپلەردىن كېيىن كەلسە، ئاددىي يوشۇرۇپ ئوقۇش(إِخْفَاءٌ مُرَقَّقٌ) دەپ ئاتىلىدۇ. ئىدغام جەريانىدا تاۋۇشنىڭ دىماغقا تايىنىشى ياكى لەبگە تايىنىشى كۆزدە تۇتۇلۇپ، غۇننىلىك (دىماغلاشما) يوشۇرۇپ ئوقۇش (إِخْفَاءٌ مَعَ الْغُنَّةِ) ۋە لەۋلەشمە يوشۇرۇپ ئوقۇش (إِخْفَاءٌ شَفَوِيٌّ) دەپ ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ. ئەگەر ساكىنلىق نون ياكى تەنۋىن يۇشۇرۇن ئوقۇش ھەرپلىرىنىڭ بىرىگە ئۇچرىغاندا، يۇقارقى غۇننىلىك (دىماغلاشما) يۇشۇرۇپ ئوقۇش(إِخْفَاءٌ مَعَ الْغُنَّةِ) شەكىللىنىدۇ. مەسىلەن: ﴿يَنْصُرُ﴾، ﴿غَنِيٌّ كَرِيْمٌ﴾

ئەگەر ساكىنلىق مىم«ب»گەئۇچراشسا، بۇ لەۋلەشكەن يوشۇرۇپ ئوقۇش (إِخْفَاءٌ شَفَوِيٌّ) بولىدۇ. مەسىلەن: ﴿هُمْ بِهِمْ﴾

تەشدىدلىك «نون» ۋە «مىم»نىڭ ھۆكۈملىرى
(أَحْكَامُ النُّونِ وَالْمِيْمِ الْمُشَدَّدَتَيْنِ)

س: تەشدىدلىك«نون» ۋە «مىم» دېگەن نېمە؟

ج:ئۆزى ئايرىم ئىككى ھەرپ بولسىمۇ، بىر ھەرپ قىلىپ يېزىلىپ، تەشدىدلىك ئوقۇلىدىغان «نون» ۋە «مىم» دۇر. ھەرقانداق ھەرپ تەشدىدلىك بولسا، ئۇ چوقۇم بىر- بىرگە كىرىشتۈرۈۋىتىلگەن ئىككى ھەرپتىن ئىبارەت بولىدۇ .مەسىلەن:﴿لَتَرْكَبُنَّ﴾، ﴿ثُمَّ﴾

س: تەشدىدلىك«نون» ۋە «مىم» ئۈچۈن قانداق ھۆكۈم بار؟

ج: قۇرئان كەرىم ئىچىدە قانداق بىر جايدا بۇ ئىككى ھەرپ تەشدىدلىك كەلسە، ئۇلارنى ئىككى ھەركەت مىقدارىدا غۇننە قىلىپ ئوقۇلىدۇ. بۇ خىل غۇننە تەشدىدلىك غۇننە دەپ ئاتىلىدۇ. مىسال: ﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾، ﴿ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِيْنَ﴾

س: ھەربىكەت مىقدارى دېگەن نېمە؟

ج: بىر ھەربىكەت مىقدارى بارماقنى ئورتا سۈرئەت بىلەن بىر قېتىم يۇمۇپ ئاچقانچىلىك ۋاقىتنى كۆرسىتىدۇ.

ساكىنلىق «لام»لارنىڭ ھۆكۈملىرى
(حُكْمُ اللاَّمَاتِ)

س: ساكىنلىق لام كەلىمىدىكى ئورنىغا ئاساسەن قانچىگە بۆلىنىدۇ؟

ج: ئۈچكە بۆلىنىدۇ. ئۇلار:

(1) ئىنىقلاشتۇرۇش قوشۇمچىسى «اَلْ ـ ئەلىف لام» نىڭ لامى

(2) پېئىلنىڭ لامى

(3) ئىسمنىڭ لامى

(4) ھەرپنىڭ لامى

س: ئىنىقلاشتۇرۇش قوشۇمچىسى «اَلْ ـ ئەلىف لام» نىڭ لامى دېگەن نېمە؟

ج: بۇ، ئىنىقسىز ئىسىملارنىڭ باش قىسمىغا قېتىلىش ئارقىلىق ئېنىقلىق ئارتىكىلى بولۇپ، ئۇلارنى ئىنىقلاشتۇرۇدىغان «اَلْ ـ ئەلىف لام»نىڭ لامىدۇر.

س: بۇ خىل لام قانداق ئوقۇلىدۇ.

ج: ئىزھارلىق ئوقۇش، ئىدغاملىق ئوقۇشتىن ئىبارەت ئىككى خىل ئوقۇلىدۇ.

س: «اَلْ» قانداق چاغدا ئىزھارلىق ئوقۇلىدۇ؟

ج: بۇ خىل لام قېتىلغان ئىسمنىڭ باش ھەرپى

تۆۋەندىكى 14 ھەرپىنىڭ بىرى بولغاندا، بۇ لام تەلەپپۇزدىن چۈشۈرۈپ قويۇلماي ئىنىق(ئىزھار قىلىپ) ئوقۇلىدۇ:

بۇ 14 ھەرپ تۆۋەندىكى سۆزگە جەملەشكەن:

إِبْغِ حَجَّكَ وخَفْ عَقِيْمَهُ

بۇ ھەرپلەرنى قاتارلاشتۇغاندا: «الهمزة، الباء، الغين، الحاء، الجيم، الكاف، الواو، الخاء، الفاء، العين، القاف، الياء، الميم، الهاء» لاردىن ئىبارەت. بۇلار ئاي ھەرپلىرى (حُرُوفٌ قَمَرِيَّةٌ) دەپ ئاتىلىدۇ. بۇلارنىڭ ئوقۇلۇشىغا ئەمەلىي مىساللار:

﴿الإِبِل ، البَقَر ، الغَنَم ، الحَآقَّة ، الجِبَال ، الكَفِرُون ، الوَاقِعَة ، الخَابِئِين ، الفَآبِزُون ، العَقِبَة ، القَرِيَة ، اليَاقُوت ، المَوت ، الهُون﴾

س: «اَلْ ـ ئەلىف لام»نىڭ لامى قانداق چاغدا ئىدغام قىلىپ ئوقۇلىدۇ؟

«اَلْ» ھەر قانداق چاغدا تۆۋەندىكى 14 ھەرپنىڭ بىرى بىلەن باشلانغان ئىسىمنىڭ باش تەرىپىگە قېتىلسا، «ال» نىڭ لامى شەرتسىز ھالدا ئىدغام قىلىپ(لامنى ئايرىم ئوقۇپ يۈرمەستىن، لامنىڭ ئالدىدىكى ياكى ئالدىنقى سۆزنىڭ ئاخىرىدىكى ھەرپنى ئۈدۈللا لامدىن كېيىنكى ھەرپكە ئۇرۇشتۇرۇپ) ئوقۇلۇدۇ- دە، لام تەلەپپۇزدىن چۈشۈپ قالىدۇ.

بۇ 14 ھەرپنىڭ قۇياش ھەرپلىرى(حُرُوفٌ شَمْسِيَّةٌ) دەپ ئاتىلىشىغا ماس ھالدا، بۇ ھەرپلەرنى باش ھەرپ قىلغان

سۆزلەرگە قېتىلغان لامغا «لامُ الشَّمْسِيَّة ـ قۇياش تاۋۇشلىرى لامى» دەپ، بۇ يەردىكى ئىدغام بولسا، «إِدْغامٌ شَمْسِيَّةٌ» ياكى «إِدْغَامُ لامِيَّةُ» دەپ ئاتىلىدۇ. 14 قۇياش ھەرپى تۆۋەندىكى بەيت سۆزلىرىنىڭ باش ھەرپلىرىدىن ئىبارەت:

« طِبْ ثم صِلْ رَحِماً تَفُزْ ضَفٌّ ذا نِعَمٍ• دَعْ سُوءَ ظَنٍّ زُرْ شريفاً للكَرَم »

ئۇلارنى قاتارلاشتۇرغاندا: «الطاء والثاء والصاد والراء والتاء والضاد والذال والنون والدال والسين والظاء والزاي والشين واللام» لاردىن ئىبارەت. تۆۋەندە بۇلار ئۇچۇن ئەمەلىي ئۆرنەك بېرىمىز:

يېزىلىشى / ئوقۇلۇشى

ط: ﴿ الطَّآمَّةُ﴾ (أَطَّآمَّة) .

ث: ﴿ الثَّمَرَاتِ﴾ (أَثَّمَرَات) .

ص: ﴿ الصَّلِحَات﴾ (أَصَّالِحات) .

ر: ﴿ الرَّحمن ﴾ (أَرَّحمن) .

ت: ﴿ التَّئْبُون﴾ (أَتَّائبون) .

ض: ﴿ الضَّآلين﴾ (أَضَّالِّين) .

ذ: ﴿ والذَّ رِيَتِ﴾ (وذَّارِيات) .

ن: ﴿ النَّاس﴾ (أَنَّاس) .

د: ﴿ الدَّاعِيَ﴾ (أَدَّاعِي) .

س: ﴿ السَّئِحون﴾ (أَسَّائِحون) .

ظ: ﴿ الظَّآنِين﴾ (أَظَّانِّين) .

ز: ﴿ الزَّقُّوم﴾ (أَزَّقُّوم) .

ش: ﴿الشَّمس﴾ (أَشَّمس) .

ل: ﴿اللَّيل﴾ (أَلْيل).

س: پېئلنىڭ لامى دېگەن نېمە؟

ج: ئۆتكەن زامان، كېلەر زامان ۋە بۇيرۇق پىللىرىدا كېلىدىغان لامدىن ئىبارەت.

س: پىلنىڭ لامى قانداق ئوقۇلىدۇ؟

ج: پىلنىڭ لامدىن كېيىن «ل»، «ر» ھەرپلىرى كەلسە ئىدغام قىلىپ ئوقۇلىدۇ. ئۇندىن باشقا ھەرپلەر كەلسە ئىزھار قىلىپ ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن: ﴿قُلْ لَّكُمْ﴾، ﴿وَقُلْ رَّبِ﴾

بۇ ئىككى ئورۇندا لام تاۋۇشى بىرده ئوخشاش ۋە بىرده يېقىن تاۋۇشقا يولۇققانلىقى ئۈچۈن ئىدغام شەرتى ھازىرلانغان.

س:ئىسمنىڭ لامى دېگەن نېمە ۋە قانداق ئوقۇلىدۇ؟

بۇ، ئىسم تېپىدىكى سۆزلەردە كېلىدىغان لام بولۇپ، دائىم سۆزنىڭ ئورتىسىدا كېلىدۇ. بۇ لام ھەر قانداق يەردە ئىزھار قىلىپ ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن: ﴿وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ﴾.

س: ھەرپنىڭ لامى دېگەن نېمە؟

بۇ پەقەت «هَلْ» دېگەن سوراق قوشۇمچىسى بىلەن «بَلْ» دېگەن باغلىغۇچىدىكى لامدۇر.

س: ھەرپنىڭ لامى قانداق ئوقۇلىدۇ.

ج: يۇقارقى ئىككى ھەرپدىن كېيىن «لام» ياكى «را» تاۋۇشلىرىدىن بىرى كەلسە، ئىدغام قىلىپ، بولمىسا ھەر دائىم ئىزھار قىلىپ ئوقۇلىدۇ. ئۆزىدىن كېيىن «لام» كەلگەن ئەھۋالدىمۇ، ناۋادا بۇ سەكتە نوقتىسى بولۇپ قالسا، يەنە ئوخشاشلا ئىزھار قىلىپ ئوقۇلىدۇ.

ئىدغامسىز ئوقۇلغانىنىڭ مىسالى:

﴿بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ﴾، ﴿هَلْ يَسْتَطِيعُ﴾

ئىدغاملىق ئوقۇلغانىنىڭ مىسالى:

﴿بَلْ لَّمَّا﴾، ﴿بَلْ رَّفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ﴾

تۆۋەندىكى «لام» بىلەن «را» سەكتە ئورنىدا كېلىپ قالغانلىقى ئۈچۈن بۇنىڭغا كىرمەيدۇ: ﴿كَلا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ﴾

ساكىنلىق ئەلىف
(أَحْكَامُ الأَلِفِ السَّاكِنَةِ)

س: ساكىنلىق ئەلىف قانداق ئوقۇلىدۇ؟

ج: ئەلىف كۆتۈرەڭگۇ تەلەپپۇزلۇق ھەرپىلەردىن كېيىن كەلسە يوغان ئوقۇلىدۇ. يەنە را تاۋۇشىدىن كېيىن كەلگەن ئەلىفمۇ يوغان ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن:

﴿وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ﴾، ﴿فَأُوْلَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾، ﴿فُرْقَاناً﴾، ﴿قَالُوا طَائِرُكُمْ﴾

رادىن كېيىن كەلگەنناك مىسالى: ﴿أَجْراً عَظِيمًا﴾، ﴿فَعَلَيَّ إِجْرَامِي﴾، ﴿خَيْرًا يَرَهُ﴾

هەر قايسى مەدلەرنىڭ ئوقۇلۇشى
(أَحْكَامُ الْمَدِّ)

س: مەد دېگەن نېمە؟

ج: سۆز مەنىسى ئاشۇرۇش، سوزۇش، ئاتالغۇلۇق مەنىسى مەد تاۋۇشلىرىدىن بولغان بىر تاۋۇشنى ئادەتتىكىدىن ئىككى ھەرىكەت ياكى ئۇنىڭدىن ئارتۇق سوزۇپ ئوقۇش دېمەكتۇر. ئادەتتە ئەلىف ياكى ھەمزە مەد سەبەبى بولغان مەد نۇقتىسىدا مەد ھەرپى ئۈستىگە قويۇلىدىغان «ـٓ» بەلگىسىمۇ مەد دېيىلىدۇ.

س: مەد تاۋۇشلىرى دېگەن نېمە؟

ج: ئۇلار: ئالدى پەش ئوقۇلغان ساكىنلىق ۋاۋ، ئالدى زىر ئوقۇلغان ساكىنلىق يا، ئالدى زەبەر ئوقۇلغان زەبەرلىك ئەلىفتىن ئىبارەت ئۈچ ھەرپتۇر. ئۇلارنى سۈرە ھۇدنىڭ 49 ئايىتىدىكى ﴿نُوحِيهَا﴾ سۆزى بىلەن ئىپادىلەشكىمۇ بولىدۇ.

س: مەد سەبەبى دېگەن نېمە؟

ج: ئۇنىڭ بىرى، مەد تاۋۇشى بولغان يۇقارقى ئۈچ تاۋۇشنىڭ بىرىدىن كېيىن، شۇ تاۋۇش بىلەن بىر سۆز ئىچىدە ياكى ئىككىنچى سۆز بېشىدا كەلگەن ھەمزىنى كۆرسەتسە؛ يەنە بىرى، مەد تاۋۇشىغا بىر سۆز ئىچىدە

سۆزدىشىپ كېلىپ، ۋاقىتلىق (توختاپ ئوقۇش سەۋەبىدىن) ياكى دائىم (توختىغاندىمۇ، ئۇلىغاندىمۇ ئوخشاشلا) ساكىن ئوقۇلىدىغان بىر تاۋۇشنى كۆرسىتىدۇ.

مەسىلەن:

﴿وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا﴾، ﴿قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الأَرْضِ وَلا فِي أَنْفُسِكُمْ إلا فِي كِتَابٍ﴾ .

﴿عم يتساءلون﴾، ﴿وآمنهم من خوف﴾، ﴿فاليعبدوا رب هذا البيت﴾، ﴿لترون الجحيم﴾، ﴿والحاقة﴾.

بۇ مىساللارنىڭ ئالدىنقى ئۈچىدە مەد ھەرپى بولغان ئەلىف، ۋاۋ، يالارغا ھەمزە مەد سەبەبى بولۇپ كەلگەن. كېيىنكى بەش مىسالنىڭ ئالدىنقى ئۈچىدە توختاش سەۋەبلىك ساكىن ئوقۇلغان «نون، فا، تا، ميم» قاتارلىقلار مەد سەبەبى بولۇپ كەلدى. ئەڭ ئاخىرقى مىسالدا بولسا، ئالدى زەبەرلىك ئەلىفتىن كېيىن تەشدىد شەكلىگە كىرگەن ئىككى قاف ھەرپى كېلىپ ئۇنىڭ بىرىنچىسى يۇقارقى قائىدىگە ماس ھالدا ئىزچىل ساكىن ئوقۇلۇپ، بۇ يەردىكى مەد ھەرىكىتىگە سەۋەب بولدى.

س: مەد قانچە تۈرلۈك بولىدۇ؟

ج: ئەسلىي مەد (المَدُّ الأَصْلِيُّ ياكى المَدُّ الطَّبِيعِيُّ) ۋە تارماق مەد (المَدُّ الفَرْعِيُّ) دەپ چوڭ ئىككى تۈرگە بۆلىنىدۇ.

س: ئەسلىي مەد دېگەن نېمە؟

ج: بۇ خىل مەد يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان ئۈچ خىل مەد تاۋۇشىنىڭ ھەمزە ياكى ساكىنىدىن ئىبارەت مەد سەبەبىگە باغلانمىغان ھالدا كەلگەندە ئىككى ھەرىكەت مىقدارىدىن ئوشۇق - كەم قىلماي سوزۇپ ئوقۇلىشىدۇر.

بۇ مەدنىڭ تەبىئىي ياكى ئەسلىي مەد دەپ ئاتىلىشىنىڭ سەۋەبى شۇكى، سەزگۈسى نورمال بولغان ھەر قانداق بىرقۇرئان ئوقۇغۇچى ئۇنى ئوقۇشتا ئىككى ھەرىكەت مىقدارى دېگەن سوزۇش ئۈلچىمىدىن ئاشۇرۇپ ياكى كەملىتىپ سوزمايدۇ. قال، يقول، قيل،

س: ئەسلىي مەد قانچە قىسىم؟ ئۇلار قايسى؟

ج: تۆت قىسىم بولۇپ، ئۇلار:

(1) ئالماشما مەد (مَدُّ الْعِوَضِ)

(2) باغلانما مەد (مَدُّ الصِّلَةْ)

(3) ھەرپچە تەبىئىي مەد (مَدُّ الْحَرْفِ الطَّبِيعِيِّ)

(3) تىگەشمە مەد (مَدُّ الْبَدَلْ)

(4) تۇراقلاشما مەد (مَدُّ التَّمْكِيْنْ)

ئالماشما مەد (مَدُّ الْعِوَضِ)

س: ئالماشما مەد دېگەن نېمە؟

ج: ئاخىرى قوش زەبەرلىك تەنۋىن بولغان سۆزدىكى تەنۋىن (اً) توختاپ ئوقۇغان چاغدا، تەلەپپۇزدا ساكىنلىق ئەلىپقا ئالماشتۇرۇپ ئوقۇلغاندىكى مەدنى كۆرسىتىدۇ. بۇ

مەدمۇ تەبىئىي (ئەسلىي) مەدنىڭ ھۆكمى بويىچە ئىككى ھەرىكەت مىقدارى سوزۇپ ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن: ﴿رَحِيْماً﴾، ﴿بَصِيْراً﴾.

بىز بۇلارنىڭ ھەر بىرىدە توختاپ ئوقۇغىنىمىزدا ﴿رَحِيْما﴾، ﴿بَصِيْرا﴾ دەپ ئوقۇيمىز. يەنى ئەسلىدىكى زەبەرلىك تەنۇين ئالدى زەبەرلىك بولغان ساكىنلىق ئەلىپقا ئالمىشىدۇ.

باغلانما مەد (مَدُّ الصِّلَةِ)

س: باغلانما مەد دېگەن نېمە؟

ج: بۇ «ھُوَ - ھۇۋە» (ئۇچىنچى شەخس ئەرەنچە ئالماش)نىڭ باغلاپ يېزىلىدىغان شەكلى «ه»گە پەشلىك ھالەتتە ۋاۋ ھەرپى زىرلىك ھالەتتە يا ھەرپىنى ئېغىزدا قوشۇپ ئوقۇغاندىكى سوزۇشنى كۆرسىتىدۇ. بۇنداق سوزۇپ ئوقۇش ئۇچۇن چوقۇم «ه»نىڭ ئالدى - كەينىدە ھەرىكەتلىك ھەرپ بولىشى كېرەك. بۇ خىل مەد ئۆز ئىچىدە «مد الصلة الكبرى - چوڭ باغلانما مەد»، «مد الصلة الصغري - كىچىك باغلانما مەد» دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ.

كىچىك باغلانما مەد

(مَدُّ الصِّلَةِ الصُّغْرَى)

س: كىچىك باغلانما مەد دېگەن نېمە؟

ج: چوڭ باغلانما مەد بولسا، باغلاپ يېزىلىدىغان «ە» تاۋۇشى پەشلىك ياكى زىرلىك كېلىپ ئۇنىڭ كەينىدىن ئۇزۇك ھەمزە (ئۇزۇپ ئوقۇلىدىغان ھەمزە) كەلمىگەن چاغدىكى مەدنى كۆرسىتىدۇ. بۇنىڭ سوزۇلۇشى ئىككى ھەرىكەت مىقدارىدا بولىدۇ. مەسىلەن: ﴿إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾، ﴿وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ﴾

چوڭ باغلانما مەد

(مَدُّ الصِّلَةِ الْكُبْرَى)

س: چوڭ باغلانما مەد دېگەن نىمە؟

(1) «چوڭ باغلانما مەد» بولسا، «ە»تاۋۇشى «پەش» ياكى «زىر»لىك كېلىپ ئۇنىڭ كەينىدىن ئۇزۇك ھەمزە (ئالدىنقى تاۋۇشتىن ئۇزۇپ، مۇستەقىل ئوقۇلىدىغان ھەمزە. بۇنىڭ قارشىسى ئۇلاق ھەمزە بولىدۇ) كەلگەن چاغدىكى مەدنى كۆرسىتىدۇ. بۇنىڭدا «پەش» نى ۋاۋغا، «زىر» نى ياغا تويۇندۇرۇپ، ئاز بولغاندا ئىككى، بولمىسا تۆت ياكى بەش ھەرىكەت

مىقداردا سوزۇپ ئوقۇلىدۇ. بۇنى باغلانما دېيىشىمىز ، «ھۇ» ھەرپى يۇقارقى شەرتكە چۈشكەن يەرنىڭ ھەممىسىدە مەد ھەرپىگە باغلىنىپ سوزۇپ ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن: ﴿وَأَنَّ اللَّهَ عِندَهُ أَجْرٌ عَظِيم﴾.

س: «هُوَ» قانداق ۋاقىتتا سوزۇپ ئوقۇلمايدۇ؟

ج: مۇنداق ئىككى جايدا سوزۇپ ئوقۇلمايدۇ. بىرى، «ھو»نىڭ ئالدىدا ساكىنلىق ھەرپ بولسا، مەسىلەن: ﴿فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾، ﴿وَهَدَاهُ إِلى صِرَاطٍ مُسْتَقِيْمْ﴾. لېكىن بۇ ئومۇمىي قائىدىگە بويسۇنمايدىغان قىسمەنلىك سۈرە قۇرئاننىڭ 69 - ئايەتتىكى ﴿وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَاناً﴾ دا ئۇچرايدۇ. شۇڭا بىز بۇ يەردە گەرچە «ھ» نىڭ ئالدىدا ساكىنلىق ھەرپ بولسىمۇ ئۇنى ئىككى ھەرىكەت مىقداردا سوزۇپ ئوقۇيمىز.

يەنە بىرى، «ھُ» نىڭ كەينىدە ساكىنلىق ھەرپ بولسا، مەسىلەن: ﴿كَمَا عَلَّمَهُ اللّهُ﴾

«هُوَ» ئىككى ھەرىكەتلىك ھەرپ ئوتتۇرىسىدا كەلسىمۇ، سوزۇپ ئوقۇلمايدىغان بىر جاي بار. ئۇ سۈرە زۇمەرنىڭ 7 - ئايىتىدىكى ﴿وَإِنْ تَشْكُرُوا يرضَهُ لكم﴾ دېگەن كەلمە بولۇپ، بۇ ئايەتتىكى «هُوَ» گەرچە ئىككى ھەرىكەتلىك ھەرپ ئوتتۇرىسىدا كەلسىمۇ، بىز ئۇنى سوزمايلا ئوقۇپ كېتىمىز.

هەرپچە تەبئىي مەد
(مَدُّ الْحَرْفِ الطَّبِيعِيِّ)

س: هەرپچە تەبئىي مەد دېگەن نېمە؟

ج: بۇ، بىر قىسىم سۈرىلەرنىڭ باش تەرىپىدە كېلىپ يەككە تاۋۇش سۈپىتىدە ئوقۇلىدىغان، «حَيٌّ طَهُرَ» سۆزىنى ھاسىل قىلغان بەش ھەرپنىڭ مەد بىلەن ئوقۇلۇشىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ﴿حم- حا﴾، ﴿كهيعص- ها يا﴾، ﴿طس- طا﴾، ﴿المر- را﴾. بۇلارنى ئىككى ھەرىكەت سوزۇپ ئوقۇيمىز.

تىگەشمە مەد (مَدُّ الْبَدَلْ)

س: تىگەشمە مەد دېگەن نېمە؟

ج: بىر سۆزدە مەد ھەرپىدىن كېيىن ھەمزە كەلگەن چاغدىكى مەدنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ﴿آمَنُوا﴾، ﴿إيمانا﴾، ﴿أوتوا﴾

بۇ مەد تەبئىي سوزۇپ ئوقۇشقا ئوخشاش ئىككى ھەرىكەت مىقدارىدا سوزۇپ ئوقۇلىدۇ.

س: نېمە ئۈچۈن «تىگەشمە مەد» دەپ ئاتالغان؟

ساكىنلىق ھەمزە زەبەرلىك مەد ھەرپىنىڭ ئالدىدا كەلسە ئەلىفكە، زىرلىق مەد ھەرپىنىڭ ئالدىدا كەلسە يا

ھەرپىگە، پەشلىك مەد ھەرپىنىڭ ئالدىدا كەلسە ۋاۋ ھەرپىگە تىگىشلىدىغانلىقى ئۈچۈن شۇنداق ئاتالغان. شۇڭا، يۇقارقى سۆزلەرنىڭ بىرىنچىسىنىڭ ئەسلىسى ﴿أءمنو﴾ بولۇپ ھەمزە ئەلىپقا تىگىشلىپ ﴿آمَنُواْ﴾ بولغان، ئىككىنچىسىنىڭ ئەسلىسى ﴿إءمانا﴾ بولۇپ، ھەمزە ياغا تىگىشلىپ ﴿إيمانا﴾ بولغان، ئۈچىنچىسىنىڭ ئەسلىسى ﴿أءتوا﴾ بولۇپ، ھەمزە ۋاۋغا تىگىشلىپ ﴿أوتوا﴾ بولغاندۇر.

باشقا مىساللار:

ئادەتتىكى شەكلى	ئەسلىي شەكلى
آدم	أأدم
آزر	أأزر
الأولى	الأؤلى

تۇراقلاشما مەد
(مَدُّ التَّمْكِيْنْ)

س: تۇراقلاشما مەد دېگەن نېمە؟

ھەرىكەتلىك يا ھەرپىنىڭ ئالدىدا كەلگەن مەدلىك يا (ئالدى زىر ئوقۇلۇپ، مەد ھەرپىگە ئايلانغان يا) ياكى ھەركەتلىك ۋاۋ ھەرپىنىڭ ئالدىدا كەلگەن مەدلىك ۋاۋ (ئالدى پەش ئوقۇلۇپ مەد ھەرپىگە ئايلانغان ۋاۋ)دىكى

مەدنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ﴿الَّذِي يُوعدون﴾، ﴿آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾. تەشدىدلىك ئوقۇلغان يا ھەرپىدىن كېيىن كەلگەن مەدلىك يا ھەرپىمۇ مۇشۇ تۈرگە كىرىدۇ. مەسىلەن: ﴿حُيِّيْتُمْ﴾، ﴿وَالنَّبِيِّيْنَ﴾.

بۇ مەدنىڭ سوزۇش مىقدارىمۇ تەبئىي مەد ئۆلچىمى بويىچە ئىككى ھەرىكەت بولىدۇ.

س: بۇ مەد نېمە ئۈچۈن «تۈراقلاشما مەد» دەپ ئاتالغان؟

مەدلىك يا تاۋۇشى ياكى مەدلىك ۋاۋ تاۋۇشلىرىنىڭ ئۆزىگە تۈرداش بولغان ھەرىكەتلىك ھەرپىلەرنىڭ ئالدىدا كېلىشى ياكى مەدلىك يا ھەرپىنىڭ ئالدى تەشدىدلىك ئوقۇلغانلىقى بۇ ئىككى ھەرپىنىڭ سوزۇپ ئوقۇلىشىنى تەبئىي تۈراقلىقلىققا ئىگە قىلغانلىقىدىن شۇنداق ئاتالغان.

تارماق مەد (اَلْمَدُّ الْفَرْعِيُّ)

س: تارماق مەد دېگەن نېمە؟

ج: مەد ھەرپلىرى بولغان «واو- ألف- ياء» لاردىن كېيىن ھەمزە ياكى ساكىن بولۇشنى شەرت قىلىدىغان سوزۇپ ئوقۇش تارماق سوزۇپ ئوقۇش (اَلْمَدُّ الْفَرْعِيُّ) دەپ ئاتىلىدۇ. بۇنىڭ سوزۇلۇش مىقدارى ئادەتتە ئىككى ھەرىكەت مىقدارىدىن ئالتە ھەرىكەت مىقدارىغىچە بولىدۇ.

س: تارماق مەد نەچچە تۈرلۈك بولىدۇ؟

ج: تارماق مەد ئۆزىدىن كېيىن كەلگەن مەد سەبەبىنىڭ ھەمزە ياكى ساكىن بولۇشىغا باغلىق ھالدا ئۆۋەندىكىدەك ئالتە تۈرگە بۆلۈنىدۇ. ئۇلاردىن ئالدىنقى ئۈچ مەد(تۇتاشما مەد، ئايرىلما مەد، پەرقلەمچى مەدلەر) ھەمزە سەبەبى بىلەن شەكىللەنسە، قالغانلىرى ساكىن سەبەبى بىلەن شەكىللىنىدۇ:

1) تۇتاشما مەد (المَدُّ الْمُتَّصِلُ)

2) ئايرىلما مەد (المَدُّ الْمُنْفَصِلُ)

4) ساكىنغا باغلىق ئۆتكۈنچى مەد (الْمَدُّ الْعارِضُ لِلسُّكُون)

5) ئىزچىل مەد (الْمَدُّ اللاَزِمُ)

تۇتاشما مەد (الْمَدُّ الْمُتَّصِلُ)

س: تۇتاشما مەد نېمە؟

س: مەد ھەرپىدىن كېيىن ھەمزە مەد سەبەبى بولۇپ كېلىپ ئىككى تاۋۇش بىر سۆزدە ئۇچرىغان چاغدىكى مەد ھەرپىنىڭ سوزۇپ ئوقۇلۇشىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ﴿وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا﴾ . بۇ مەدنىڭ سوزۇلۇشى ۋاجىبتۇر. بۇ ئورتاق كۆرسەتمە بولۇپ، ئۇلاپ ئوقۇغاندا بەش ھەرىكەت ياكى تۆت ھەرىكەت، توختاش نۇقتىسىدا كەلسە ئالتە

ھەرىكەتكىچە سوزۇپ ئوقۇلىدۇ. بۇنىڭ «مُتَّصِلٌ- تۇتاش» دەپ ئاتىلىشى مەد سەبەبى بىلەن مەد تاۋۇشىنىڭ تۇتاش ھالدا بىر سۆزدە كەلگەنلىكىدىندۇر.

ئايرىلما مەد (المَدُّ الْمُنْفَصِلُ)

س: ئايرىلما مەد (المَدُّ الْمُنْفَصِلُ) دېگەن نېمە؟

ج: مەد تاۋۇشى بىر سۆزنىڭ ئاخىرىدا، مەد سەبەبى كېيىنكى سۆزنىڭ باش تەرىپىدە كەلگەن چاغدىكى مەدنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ في لَيْلَةِ القَدْرِ﴾، ﴿إِنِّي أَنَا الله﴾، ﴿قُولُوا آمَنَّا﴾

يا ۋە ھا تاۋۇشلىرىدىن كېيىن ھەمزە كەلسە، ئۇمۇ ئايرىلما مەد بولۇپبرىدۇ. مەسىلەن: ﴿يَاأَيُّها﴾، ﴿هَاأَنتم﴾

بۇ خىل مەدنىڭ سوزۇلۇشى ۋاجىب دەرىجىسىدە بولمىغانلىقى ئۈچۈن ئۇنى كەمى 2 ھەرىكەت، يۇقىرىسى بەش ھەرىكەت مىقدارىدا سوزۇپ، ئەركىن ھالدا ئوقۇشقا بولىدۇ.

ساكىنغا باغلىق ئۆتكۈنچى مەد
(اَلْمَدُّ الْعَارِضُ لِلسُّكُونِ)

س: ساكىنغا باغلىق ئۆتكۈنچى مەد دېگەن نېمە؟

ج: مەد تاۋۇشى (اَلِفْ)دىن كېيىن ئەسلىدە ھەرىكەتلىك بولغان لېكىن توختاش سەۋەبلىك ياكى ئىدغام سەۋەبلىك ساكىن بولۇپ قالغان بىر تاۋۇش كەلگەندىكى مەدنى كۆرسىتىدۇ. لېكىن ھەرپى (ئالدى زەبەر ئوقۇلغان ۋاۋ بىلەن يا تاۋۇشى) دىن كېيىن ئۆتكۈنچى ساكىن كەلگەندىمۇ مۇشۇ خىل مەد شەكىللىنىدۇ. بۇ خىل مەد يۇمشاق تاۋۇشلۇق ئۆتكۈنچى مەد (اَلْمَدُّ اللِّيْنْ) دەپ ئاتىلىپ، ساكىنغا باغلىق ئۆتكۈنچى مەدنىڭ ئىچىدىكى بىر تۈرنى تەشكىل قىلىدۇ.

مىسالىلار: ﴿الكتابْ﴾، ﴿للمتقينْ﴾، ﴿يعقلونْ﴾، ﴿وَإِيَاكَ نَسْتَعِينْ﴾، ﴿لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدْ﴾، ﴿قُرَيشْ﴾، ﴿خوفْ﴾

بۇ مەدنى ئىككى ھەرىكەت، تۆت ھەرىكەت، بەش ھەرىكەت، ئالتە ھەرىكەتكىچە سوزۇپ ئوقۇش جائىز.

ئەسكەرتمە:

بۇ خىل مەد شەكىللەنگەن سۆزلەرنىڭ ئىچىدە ئايىغى زىر ياكى پەشلىك كەلگەنلىرىدە رەۋىم شەكلىدە توختالسا، ئۇلار مەد قىلىپ ئوقۇلمايدۇ.

لىين تاۋۇشى دەپ نېمىگە ئەيتىمىز؟

ئۆزى ساكىن ئوقۇلۇپ، ئالدىدىكى تاۋۇش زەبەرلىك ئوقۇلغان ۋاۋ بىلەن يادۇر. مەسىلەن: ﴿من خوْفٍ﴾، ﴿ولانوْمٌ﴾، ﴿والصَّيْفِ﴾.

ئىزچىل مەد (اَلْمَدُّ اللازِمْ)

س: ئىزچىل مەد دېگەن نېمە؟

ج: بىر ھەرپ ياكى ئىسىمدا مەد ھەرپىدىن كېيىن ئىزچىل ساكىن ئوقۇلىدىغان بىر ھەرپ كەلگەن چاغدىكى مەدنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل مەدنى بىرلىككە كەلگەن ئۆلچەم بويىچە چوقۇم ئوشۇق ـ كەمسىز ئالتە ھەرىكەت مىقدارى سوزۇپ ئوقۇش ۋاجىب. بۇ خىل مەد يۇقارقى خاراكتېرى بويىچە ئۆز ئىچىدە تۆت تۈرگە بۆلۈنىدۇ. ئۇلار:

«اَلْمَدُّ اللازِمُ الْمُثَقَّلُ الْكَلِمِيُّ– سۆزچە ئىغىر ئىزچىل مەد»

«اَلْمَدُّ اللازِمُ الْمُخَفَّفُ الْكَلِمِيُّ– سۆزچە يەڭگىل ئىزچىل مەد»

«اَلْمَدُّ اللازِمُ الْمُثَقَّلُ الْحَرْفِيُّ ـ ھەرپچە ئىغىر ئىزچىل مەد»،

«اَلْمَدُّ اللازِمُ الْمُخَفَّفُ الْحَرْفِيُّ– ھەرپچە يەڭگىل ئىزچىل مەد»

سۆزچە ئېغىر ئىزچىل مەد
(الْمَدُّ اللازِمُ الْمُثَقَّلُ الْكَلِمِيُّ)

س: سۆزچە ئېغىر ئىزچىل مەد دېگەن نېمە؟

ج: بىر سۆزدە مەد ھەرپى(ئالدى زەبەرلىك ئەلىف) كېيىن ئۇلاپ ئوقۇغاندىمۇ، توختاپ ئوقۇغاندىمۇ ئىزچىل ساكىن ئوقۇلىدىغان بىر ھەرپ كەلگەن چاغدىكى مەدنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ﴿الْحَاقَّةُ مَا الْحَاقَّةُ﴾ . مىسالدىكى «الحاقَّة» ئەسلىدە «الحاقْقَة» دۇر. ئىدغام تۆپەيلىدىن مىسالدىكى شەكىلگە كىرگەن. دېمەك، بۇ يەردە مەد ھەرپى بولغان ئالدى زەبەرلىك ئەلىفتىن كېيىن ساكىن (بىرىنچى قاف) كەلدى ھەمدە ئۇ كېيىنكى ھەرپكە (ئىككىنچى قافقا) ئىدغام قىلىنىپ ئوقۇلدى ـ دە، ئىزچىل مەد قىلىپ ئوقۇشنىڭ شەرتى ھازىرلاندى. بۇنىڭ يەنە باشقا مىساللىرى: ﴿الضالّين﴾،﴿الصاخَّة﴾، ﴿دابَّة﴾، ﴿الحاقّة﴾، ﴿الطَّامَّة﴾، ﴿تَأْمُرُونِّي﴾،﴿أتُحاجّونّي﴾، ﴿آالذكرين﴾، ﴿آلله﴾ مۇنۇ ئەڭ ئاخىرقى ئىككى مىسالدىكى مەدمۇ ئوخشاشلا نۆۋەتتىكى مەد تۇرىگە كىرىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىككىلىسىدىكى مەدلىك ھەمزە (آ) ئەسلىدە ئىككى ھەمزە بولۇپ، ئالدىنقىسى سوراق قوشۇمچىسى، كېيىنكىسى ئىسىم بېشىدا كەلگەن «ال» نىڭ

ھەمزىسى. قائىدە بويىچە ئىككىنچى ھەمزە ئەلىفكە ئالماشتۇرۇلۇپ (يەنى ساكىن ئوقۇلۇپ)، ئەسلىدىكى(أأ) بولسا (آ) غا ئايلانغان. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ يەردىكى مەد ھەرپىنىڭ باشقا بىر ھەرپ ئەمەس بەلكى (آ) نى ھاسىل قىلغان ئەسلىدىكى ھەربىر ئىككى ھەمزە ئىكەنلىكىنى، ئەنە شۇ ھەمزە بۇيەردە ئالدى زەبەر ئوقۇلغان ئەلىف سۈپىتىدە مەد ھەرپى بولغانلىقى ھەمدە ئۇنىڭدىن كېيىن ئالدىنقى سۆزدە ذال، كېيىنكى سۆزدە لام دىن ئىبارەت ساكىنلىق ھەرپ كەلگەنلىكىنى ۋە بۇ ساكىنلىق ھەرپنىڭ ئۆزىدىن كېيىنكى تۇرداش ھەرپكە ئىدغام قىلىنغانلىقىنى ئاڭقارغىنىمىزدا، بۇلاردىمۇ ئوخشاشلا نۇقتىسى مەدنىڭ شەرتلىرى ھازىرلانغانلىقىنى بىلىپ يېتىمىز. بۇ خىل مەدنى بىر قىسىم مۇئەللىملەر ئايرىم بىر تۇر قىلىپ، پەرقلەمچى مەد(مد الفَرْق) دەپمۇ ئاتايدۇ. ئۇلارنىڭ بۇ مەدگە پەرقلەمچى دېگەن نامنى بېرىشى بۇ خىل مەدنى ئىجرا قىلىش شۇ ئورۇندا بىرىنچى ھەمزە (سوراق قوشۇمچىسى)دىن كېيىن كەلگەن سۆزنى شۇ جۈملىدىكى خەبەرنى ئىگىدىن پەرقلەندۈرۈشكە خىزمەت قىلىدۇ، دەپ قارىغانلىقىدىندۇر. بىز بۇ ئەھۋالنىڭ قۇرئاندا كۆپ ئۇچرىمايدىغانلىقى ھەمدە بۇ يەردە مەد ھەرپىنى شەكىللەندۈرگەن بىرىنچى ھەمزىنى باشقا ئۈزۈك تاۋۇشلارغا ئوخشاش بىر ئۈزۈك تاۋۇش دەپ قارىغىنىمىزدا، ئۇنى ئايرىم تۇر قىلىپ بۆلۈشكە ھاجەت قالمايدىغانلىقىنى كۆزدە تۇتۇپ، بۇ

مەدنى ئىزچىل مەدنىڭ قاتارىغا قوشۇۋەتتۇق. بۇنداق مەد قۇرئان كەرىمدە نۆۋەتتىكى تۆر ۋە كېيىنكى «سۆزچە يەكگىل ئىزچىل مەد» تۆرىنى تەشكىل قىلغان ھالدا پەقەت ئالتە يەردىلا كېلىدۇ. ئۇلار:

نەمل ۋە يۇنۇس سۈرىلىرىنىڭ 59 - ئايىتىدىكى ﴿آللَّهُ﴾ دە.

يۇنۇس سۈرىسىنىڭ 51 - ۋە 91 - ئايىتىدىكى ﴿آلآنَ﴾ دە.

ئەنئام سۈرىسىنىڭ 144 - ۋە 143 - ئايەتلىرىدىكى ﴿قُلْ آلذَّكَرَيْنِ﴾ دە.

سۆزچە يەكگىل ئىزچىل مەد

(اَلْمَدُّ اللازِمُ الْمُخَفَّفُ الْكَلِمِيُّ)

س: سۆزچە يەكگىل ئىزچىل مەد دېگەن نېمە؟

ج: بىر سۆزدە مەد ھەرپىدىن كېيىن كەلگەن ئىزچىل ساكىن ئۆزىدىن كېيىنكى ھەرپكە ئىدغام قىلىنمىغان چاغدىكى مەدنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل مەد قۇرئاندا بىر يەردىلا كېلىدۇ. ئۇ: ﴿آلآن﴾ دۇر.

هەرپچە يەڭگىل ئىزچىل مەد
(اَلْمَدُّ اللازِمُ الْمُخَفَّفُ الْحَرْفِيّ)

س: هەرپچە يەڭگىل ئىزچىل مەد دېگەن نىمە؟

ج: هەرپچە يەڭگىل ئىزچىل مەد بىر هەرپتە مەد هەرپىدىن كېيىن ئۇلاپ ئوقۇغاندىمۇ، توختاپ ئوقۇغاندىمۇ ئوخشاش ساكىن ئوقۇلىدىغان بىر هەرپ كەلگەن چاغدىكى مەدنى كۆرسىتىدۇ. بۇ تۈردىكى هەرپ بىر قىسىم قۇرئان سۈرىلىرىنىڭ بېشىدا كېلىدىغان يەككە هەرپلەر (حروف المقطعات ياكى حروف النورانية)نى كۆرسىتىدۇ. بۇ هەرپلەرنىڭ قۇرئاندىكى يېزىلىشى بىر هەرپ بىلەن بولسىمۇ، ئۇلار قىرائەت ئۇسۇلىدە ئۆزىنىڭ يەككە هالىتىدە ئوقۇلۇشى(هەرپ ئاتىقى) بويىچە ئۈچ هەرپ بىلەن ئوقۇلىدۇ. يۇقارقى شەرت دەل مۇشۇ چاغدا بارلىققا كېلىدۇ. مەسىلەن: ﴿الم- ألف لامّيْمْ﴾، ﴿حم - حا ميم﴾، ﴿طسم - طا سِيْنّيْمْ﴾، ﴿ألمر - ألف لامّيمْ را﴾، ﴿كهيعص- كاف ها يا عين صاد﴾.

ھەرپچە ئېغىر ئىزچىل مەد
(اَلْمَدُّ اللَّازِمُ الْمُثَقَّلُ الْحَرْفِيُّ)

س: ھەرپچە ئېغىر ئىزچىل مەد قاچان بولىدۇ؟

ج: بىر ھەرپتە مەد ھەرپىدىن كېيىن ئۇلاپ ئوقۇغاندىمۇ، توختاپ ئوقۇغاندىمۇ ئوخشاشلا ساكىن ئوقۇلىدىغان بىر ھەرپ كەلگەن ۋە بۇ ھەرپ ئۆزىدىن كېيىن كەلگەن تۇرداش بىر ھەرپكە ئىدغام قىلىنغان چاغدىكى مەدنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ﴿الم﴾

بۇ مىسالدا ھەرپچە ئېغىر ئىزچىل مەد ۋە ھەرپچە يەڭگىل ئىزچىل مەدلەرنىڭ ئىككىلىسى بار. چۈنكى ئۇنى «ئەلىف لام مىم» دەپ ئوقۇغىنىمىزدا ئەلىفتىن كېيىنكى «لام» نىڭ بىر لام، بىر ئەلىف، بىر مىم بىلەن ئوقۇلۇشى ھەمدە بۇ مىمنىڭ كېيىنكى مىمغا ئىدغام قىلىنىشى بىلەن ھەرپچە ئېغىر ئىزچىل مەدنىڭ شەرتى ھازىرلانغان بولسا، ئاخىرىدىكى «م» نىڭ «مِيْم» دەپ بىر مىم، بىر يا ۋە بىر ساكىنلىق مىم بىلەن ئوقۇلۇشى بىلەن ھەرپچە يەڭگىل ئىزچىل مەدنىڭ شەرتى ھازىرلانغاندۇر.

بۇنىڭ ئېغىر دېيىلىشى مەد ئاساسى بولغان ئۇچ ھەرپنىڭ ئۇچىنچىسىنىڭ ئۆزىدىن كېيىنكى ھەرپكە كىرىشتۇرۇپ، تەشىددىلىك ئوقۇلۇشى بىلەن تىلغا بەلگىلىك ئېغىرلىق پەيدا بولۇشىدىندۇر.

بۇ يەردە بايان قىلىنىۋاتقان ھەرپچە ئىزچىل مەدنىڭ ھەرقايسى تۈرلىرى سۈرىلەرنىڭ باش تەرىپىدە كېلىدىغان يەككە ھەرپلەر (حروف المُقَطَّعات ياكى حروف النورانية) دىلا يۇز بېرىدۇ. بۇ ھەرپلەرنىڭ ھەممىسى تۆۋەندىكى 14 ھەرپتىن ئىبارەت: الصاد، اللام، الهاء، السين، الحاء، الياء، الراء، الميم، النون، القاف، الألف، الطاء، العين، الكاف.

بۇلارنى سۆزگە ئايلاندۇرۇپ، مۇنداق ئىپادىلەشمۇ مۇمكىن: «صَحَّ طَرِيقُكَ مع السُنَّة ياكى طَرَقَ سَمْعَكَ النصيحة».

بۇ ھەرپلەر مەد ھەرىكىتىدىكى ئۆز ئارا پەرقى بويىچە يەنە مۇنداق 2 تۈركۈم ۋە بىر تۈرگە بۆلۈنىدۇ:

1. ئۇچ ھەرپتىن تۈزۈلۈپ، ئوتتۇرا ھەرپى مەد ھەرپى بولۇپ كېلىدىغان يەتتە ھەرپ: الكاف– الميم– اللام – النون– القاف – الصاد – السين. بۇلارنى سۆزگە ئايلاندۇرۇپ مۇنداق دېيىشمۇ مۇمكىن: «كَمْ عَسَلٍ نَقَصَ» بۇ يەتتە ھەرپ ئىزچىل مەدنىڭ ئۆلچىمى بويىچە ئالتە ھەرىكەت مىقداردا سوزۇپ ئوقۇلۇدۇر.

بۇلارنىڭ ئىچىدىن پەقەت «عين» تاۋۇشىنىڭ مەدلىك ئوقۇلۇشى باشقىلاردىن پەرقلەنگەن ھالدا ئىككى ھەرىكەت (القصر)، تۆت ھەرىكەت (التوسط) ، ئالتە ھەرىكەت (الطول) مىقدارلىرىدىن قايسىبىرىدە بولسا بولۇۋېرىدۇ. ئىمكانقەدەر ئالتە ھەرىكەت مىقداردا سوزۇپ ئوقۇغان ياخشىراق. بەزى ئەسەرلەردە «عين» تاۋۇشنىڭ

مەدلىك ئوقۇلۇشى مۇستەقىل مەد ھادىسىسى سۆپىتىدە قارىلىپ «مدلازم حرفي لينې- يۇمشاق تاۋۇشلۇق ئىزچىل مد» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

2. تەبئىي مەد ئۆلچىمى بويىچە ئىككى ھەرىكەت سوزۇپ ئوقۇلىدىغان بەش ھەرپ: «الحاء- الياء- الطاء- الهاء- الراء» بۇلارنىڭ سۆزلەشكەن ئىپادىسى: «حَيٌّ طَهِرَ».

بۇ بەش ھەرپ سۈرە باشىدا كەلگەن چاغدا «حا- يا- طا- ها- را» دەپ ئوقۇلىدۇ.

باشتىكى 14 ھەرپ ئىچىدە سانالغان «الألِف- ا» قا كەلسەك، ئۇ سۈرە باشلامىدا كەلسىمۇ مەد بىلەن ئوقۇلمايدۇ.

ئۈلاق ھەمزە ۋە ئۈزۈك ھەمزە
(هَمْزَةُ الوَصْلِ وَالْقَطْعِ)

س: ئۈلاق ھەمزە ۋە ئۈزۈك ھەمزە دېگەن نېمە؟

ج: قۇرئان كەرىمدىكى ھەمزىلەر ئۈلاق ھەمزە ۋە ئۈزۈك ھەمزە دەپ ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ. ئۈلاق ھەمزە بولسا سۆزنى باشلىغاندا ئوقۇلىدىغان، ئالدىنقى سۆزنى ھەمزە كەلگەن سۆزگە ئۈلاپ ئوقۇغاندا ئوقۇلمايدىغان ھەمزىدۇر.

س: ئۈلاق ھەمزە قانچە تۈرلۈك بولىدۇ؟

ج: مۇنداق ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ:

(1) ئىسىم سۆزلەردە باش ھەرپ بولۇپ كېلىدىغان ھەمزىلەر.

(2) پېئىل سۆزلەردە باش ھەرپ بولۇپ كېلىدىغان ھەمزىلەر.

قۇرئان كەرىمدىكى ئۈلاق ھەمزە بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملار مۇنداق 9 تۈرلۈكتۇر:

(1) بەش ھەرپلىك ئۆتكەن زامان پېئىلى ۋە پېئىل ئۆزەكى: ﴿وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ﴾

(2) ئالتە ھەرپلىك ئۆتكەن زامان پېئىلى ۋە پېئىل ئۆزەكى: ﴿اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ﴾

(3) «إبن» دېگەن سۆز: ﴿إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي﴾

(4) «إبنة» دېگەن سۆز: ﴿وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا﴾، ﴿أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ﴾

(5) «امرأ» دېگەن سۆز: ﴿مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ﴾، ﴿لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الإِثْمِ﴾، ﴿إِنْ امْرُؤٌ هَلَكَ﴾

(6) «امرأة» دېگەن سۆز: ﴿وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا﴾، ﴿فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ﴾

(7) «اثنين» دېگەن سۆز ﴿لاتَتَّخِذُوا إِلَهَيْنِ اثْنَيْنِ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾، ﴿إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ﴾

(8) «اسم» دېگەن سۆز: ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الأَعْلَى﴾

پېئل سۆزلەردە باش ھەرپ بولۇپ كېلىدىغان ھەمزىلەر

(1) بەش ھەرپلىك ئۆتكەن زامان پېئلى:
﴿وَانطَلَقَ الْمَلأُ مِنْهُمْ﴾

(2) ئالتە ھەرپلىك ئۆتكەن زامان پېئلى:
﴿إِلا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾

(3) ئۈچ ھەرپلىك بۇيرۇق پېئلى:
﴿وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلاً رَجُلَيْنِ﴾

(4) ئۈچ ھەرپلىك بۇيرۇق پېئلى:

﴿انطَلِقُوا إِلَى مَا كُنتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ﴾

(5) بەش ھەرپلىك بۇيرۇق پېئلى:

﴿اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾

بۇلاردىن شۇنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇكى، كېلەر زامان پېئلى ۋە ئۇچ ھەرپلىك ياكى تۆت ھەرپلىك پېئللار ھەمدە بۇ تۆت ھەرپلىك پېئللاردىن ياسالغان بۇيرۇق پېئللاردا ئۇلاق ھەمزە بولمايدۇ.

س: ئۇلاق ھەمزە بىلەن باشلانغان پېئللار قانداق ئوقۇلۇدۇ؟

ج: ئۇچىنچى ھەرپى ئىزچىل پەش ئوقۇلىدىغان پېئىلدا كەلگەن ھەمزىنى چوقۇم ئۇلاق ھەمزە قىلىپ ئوقۇيمىز: ﴿فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلا عَادٍ﴾، ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ﴾

2) پېئىلنىڭ ئۇچىنچى ھەرپى زەبەر ياكى زىر ئوقۇلغان ھالەتتە ئوقۇلۇپ، ئۇلاق ھەمزە زىر ئوقۇلغان بولسا: ﴿اذْهَبْ إِلَي فِرْعَونَ إِنَّهُ طَغَى﴾، ﴿ارجع إليهم فلنأتينهم بجنود لا قبل لهم﴾

ئەسكەرتمە: بىز يۇقىرىدا ھەمزىسى پەش بىلەن باشلىنىدىغان پېئلىنىڭ شەرتىدە پېئلىنىڭ ئۇچىنچى ھەرپىنىڭ پەشىنى ئىزچىل پەش بولۇشى كېرەك دېيىشىمىزنىڭ سەببى شۇكى، بىر قىسىم پېئللارنىڭ ئۇچىنچى ھەرپى قارىماققا پەشلىك كەلگەن بىلەن بۇ پەش ئۇ پېئللارنىڭ بىرلىك شەكلىدە زىر بولغان بولىدۇ.

دېمەك، بۇ پېئللارنىڭ ئۇچىنچى ھەرپىنىڭ پەشى تۇپكى پەش بولماستىن ئۆتكۈنچى پەش بولۇپ قالغانلىقى ئۈچۈن ئۇلار يۇقارقى قائىدىنىڭ ئەكسىچە زىر بىلەن باشلىنىدۇ. مەسىلەن: ﴿ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلا تُنْظِرُونِ﴾ مىسالدىكى «اقْضُوا» نىڭ ئۇچىنچى ھەرپى گەرچە پەشلىك كەلگەن بولسىمۇ، بۇ پەش ئۇنىڭدىكى تۇپكى ھەرەكە ئەمەس. چۈنكى «اقْضُوا» پېئىلى بۇيەردە كۆپلۈك شەكلىدە كېلىپ پەشلىك ئوقۇلغان بىلەن ئۇنىڭ بىرلىك شەكلى بولغان «اِقْضِ» دىكى ئۇچىنچى ھەرپ زىر ئوقۇلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ ۋە بۇنىڭدەك پېئىللارنىڭ پەش ئوقۇلغىنىغا قارىماي ئۇلىماي ئوقۇلغاندا زىر بىلەن باشلىنىدۇ.

س: ئۇلاق ھەمزە بىلەن باشلىنىدىغان ھەرپلەر قايسىلار؟

ج: ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

1) قۇياش يېكى ئاي تاۋۇشى بىلەن باشلانغان ئىسىملارنى ئېنىقلاشتۇرۇپ كېلىدىغان «ال» (ئەلىف لام) مىسال: ﴿الشَّمس والْقمر ، الأرض والسماء﴾.

2) ﴿أَيْمُ الله﴾ دېگەن قەسەم سۆزىدىكى «أَيْمُ» قەسەم ھەرپىنىڭ ئالدىدىكى ھەمزە. مۇشۇ سۆزدىكى ھەمزىدىن باشقا ھەرپ باشلامى بولۇپ كېلىدىغان ھەمزىلەرنىڭ ھەرقانداقىنى زەبەر ئوقۇش ۋاجىب. يەنە بىر مۇھىم بەلگىلىمە شۇكى، سوراق ھەمزىسىدىن كېيىن ھەمزە كەلسە، ناۋادا ئۇ ھەمزىدىن كېيىن ئېنقلاشتۇرغۇچ لام

(لام التعريف) كەلسە، بۇ چاغدىكى ئۇلاق ھەمزىنى ھەزف قىلمۇبتىش (ئوقۇم ۋە يېزىمدىن بىراقلا قالدۇرۇۋېتىش) كېرەك. قۇرئان كەرىمدە ھەپسىنىڭ رىۋايىتى بويىچە يەتتە يەردە مۇشۇنداق قىلىنىدۇ.

1 . ﴿أأتخذتم - أتخذتم﴾، ﴿قُلْ أَتَّخَذْتُمْ﴾

2 . ﴿أأطلع - أطلع﴾، ﴿أطلع الغيب﴾

3 . ﴿أأفترى - أفترى﴾، ﴿أَفْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾.

4 . ﴿أأصطفى- أصطفى﴾، ﴿أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ﴾

5 . ﴿أأتخذناهم - أتخذناهم﴾، ﴿أَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا﴾

6. ﴿أأستكبرت - أستكبرت﴾، ﴿أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنْ الْعَالِينَ﴾

7. ﴿أأستغفرت - أستغفرت﴾، ﴿سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ﴾

ئۇزۇك ھەمزە

س: ئۇزۇك ھەمزە قانداق ھەمزە؟

ج: ئۇ، باشلاپ ئوقۇغاندىمۇ ھەمدە سۆزنى ئالدىدىكى سۆزگە ئۇلىغاندىمۇ (تىنىق ۋە ئاۋازنى ئۇزمەي ئوقۇپ) ئوقۇلىدىغان ھەمزىدۇر. ئۇلاق ھەمزە ئادەتتە سۆزنىڭ ئەڭ بېشىدا، ئۇچ خىل ھەرىكە (تاق زەبەر، تاق زىر، تاق پەش ئوقۇلغۇلىرى) بىلەن ئوقۇلۇدۇر.

ئۇزۇك ھەمزە بولسا سۆز بېشىدا، سۆز ئوتتۇرىسىدا، سۆز ئاياغىدا كېلىپ، يۇقارقى ئۇچ خىل ھالەت ھەمدە

ساكىنلىق هالەتتە ئوقۇلىدۇ.

مىسالار:

باشتا كەلگەن هالىتى	ئوتتۇرىدا كەلگەن هالىتى	سۆز ئاياغىدا كەلگەن هالىتى
إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ	بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ	لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ

ئۇزۇك هەمزىنىڭ ئۇلاق هەمزىدىن يەنە بىر پەرقلىق يېرى شۇكى، بۇ هەمزە سۇراق قوشۇمچىسىدىن كېيىن كەلسىمۇ ئۆز تەلەپپۇزى بىلەن ئوقۇلۇۋېرىدۇ. مەسىلەن: ﴿سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ﴾ . بىراق بۇ پىرىنسىپ ئىمام هەپسىنىڭ ئىمام ئاسىمدىن رىۋايەت قىلىشى بويىچە قۇرئان كەرىمدىكى: ﴿لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ ءَاعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ﴾ دېگەن بۇ ئايەتتىكى«ءَاعْجَمِيٌّ» سۆزىنىڭ ئىككىنچى هەمزىسىگە قوللىنىلمىغانلىقى ئۈچۈن بۇ يەردىكى هەمزە يوقىنىڭ ئورنىدا، تولىمۇ يەڭگىل تەلەپپۇزدا تەسهىل(ها بىلەن هەمزە ئارىسىدا تەلەپپۇز قىلىش) قىلىپ ئوقۇلىدۇ.

توختاش ۋە باشلاش هۆكۈملىرى
(أَحْكَامُ الْوَقْفِ وَالْإِبْتِدَاءِ)

س: توختاش (الوقف) دېگەن نېمە؟

ج: (الوقف)نىڭ سۆز مەنىسى توختاش، جىم تۇرۇش، چەكلەش دېگەنلىك بولۇپ، ئاتالغۇلۇق مەنىسى قۇرئان ئوقۇش جەريانىدا ئوقۇۋاتقان مەلۇم بىر سۆزدىن كېيىنكى سۆزگە ئۆتمەي شۇ سۆزنىڭ ئاخىرىدا قىسقا ۋاقىت نەفەسنى ئۇزۇپ توختاشنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ توختاپ نەفەس ئالغاندىن كېيىن ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ يەنە توختاپ نەفەس ئالغاندىن كېيىن ئاياغقا ئۆتۈش. مۇشۇنداق ئوقۇلغاندا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قۇرئاننى ھەر بىر ئايەتتە توختاپ، نەفەس ئېلىپ ئوقۇيدىغانلىقى توغرىسىدىكى رىۋايەتكە ئۇيغۇنلاشقىلى بولىدۇ. توختاپ ئوقۇش كۆپىنچە، ئايەتلەرنىڭ ئاخىرىدا، ئايەتلەر ئارىسىدىكى بىر-بىرىدىن ئايرىم يېزىلغان سۆزلەر ئارىلىقىدىلا بولىدۇ. مەسىلەن: ﴿فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ﴾ ئايەتتىكى «فالم يستجيبوا» گەرچە ئەسلىدە «فإن لم يستجيبوا» بولسىمۇ قۇرئاندا ئۇلاپ يېزىلغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭدا توختاشقا بولمايدۇ. ناۋادا بۇنداق ئورۇنلاردا چۈشكۈرۈك، يۆتەل، تىنىق يەتمەسلىكتەك سەبەبلەردىن توختاپ سالغان تەقدىردە،

يەنە شۇ يەرنىڭ ئۆزىدىن باشلاپ ئوقۇلىدۇ.

س: توختاشنىڭ دىنىي تۈرغۇدىكى ئورنى نېمە؟

ج: قۇرئان كەرىمدە قۇرئان ئوقۇغۇچى ئادەم توختىماي كەتسە گۇناھكار بولىدىغان دەرىجىدە ۋاجىب تۇسىنى ئالغان ھەمدە توختاپ ئوقۇسا ھارام ئىشنى قىلغان بولىدىغان بىرەر ئورۇن يوق. بۇ جەھەتتە شەرىئەتنىڭ بىردىنبىر كۆرسەتمىسى شۇكى، ھەر بىر ئايەتنىڭ باش قىسمىدا توختاپ ئوقۇش سۇننەت، توختىماسلىق مەكرۇھ (ياماﻥ)دۇر. ئۇندىن باشقا جايلاردا ناۋادا توختاش سەۋەبلىك قۇرئاندىن ئەكسىچە مەزمۇن چىقىپ قالىدىغان ئىش بولمىسىلا، توختاش يوللۇقتۇر.

س: توختاش قانچە تۈرلۈك بولىدۇ؟

ج: ئومۇمىي جەھەتتىن تۆت بولۇپ، ئۇلار:

(1) ئەركىن توختاش (الوقف الاختياري)

(2) زورغا توختاش (الوقف الاضطراري)

(3) زارىقىشلىق توختاش (الوقف الانتظاري)

(4) تەجرىبىلىك توختاش (الوقف الاختباري)

س: ئەركىن توختاش دېگەن نېمە؟ ئۇ قانداق ۋاقىتتا بارلىققا كېلىدۇ ۋە قانچە تۈرگە بۆلىنىدۇ؟

ج: ھېچقانداق بىر شەرت ياكى سەۋەبكە دۇچ كەلمەستىن، ئۆزىچە توختاش - ئەركىن توختاش دېيىلىدۇ. ئۇ تۆۋەندىكى بەش تۈرگە بۆلۈنىدۇ:

1. تولۇق (الوقف التام)
2. يېتەرلىك (الوقف الكافى)
3. تېگىشلىك (الوقف اللازم)
4. چىرايلىق (الوقف الحسن)
5. قەبىھ (الوقف القبيح)

تولۇق توختاش (الوقف التام)

س: تولۇق توختاش دېگەن نېمە؟

ج: قۇرئان ئوقۇغۇچى توختىماقچى بولغان بۆلەك ئۆزىنىڭ كەينىدىن كېلىدىغان بۆلەكتىن سۆز ۋە مەنا جەھەتتىن تولۇق ئۈزۈلگەن بۆلەك بولسا، مانا شۇنداق بۆلەكتە توختاش تولۇق بولغان ئىختىيارى توختاش دېيىلىدۇ.

مەسىلەن: ﴿يوم الدين﴾ دەپ توختىغاندىن كېيىن ﴿اياك نعبد﴾ دىن باشلاپ ئايرىم ئوقۇش بۇنىڭ تېپىك مىسالىدۇر.

تولۇق بولغان ئىختىيارى توختاش كۆپىنچە مۇنۇ بەش ئورۇندا بولىدۇ:

(1) ئايەت بېشىدا.

(2) سۈرە ئاياغلاشقاندا.

(3) ئوقۇلۇۋاتقان ئايەتتە مەلۇم بىر مەزمۇن تۈگىگەندە.

(4) رەھمەت ئايەتلىرى بىلەن غەزەب ئايەتلىرىنىڭ

ئاربسىدا.

(5) نىدا (چاقىرىش ئىماسى) ھەرپى، قەسەم ھەرپى، شەرت ھەرپلىرى بىلەن باشلىنىدىغان ئايەتلەرنىڭ ئالدىدا.

(6) بۇيرۇق ياكى توسۇق ئايەتلىرىنىڭ ئالدىدا.

(7) ئايەتنىڭ بايان شەكلى بىرىنچى شەخس(مۇتەكەللىم)لىك بايان شەكلىدىن ئىككىنچى شەخسلىك (مۇخاتەب)لىك بايان شەكلىگە ئۆتۈپ كەتكەن چاغدا.

يېتەرلىك ئەركىن توختاش

(الوقف الكافى)

س: يېتەرلىك ئەركىن توختاش دېگەن نېمە؟

ج: بۇ، جۇملە ياكى كەلىمە ئۆزىنىڭ كەينىدىن كېلىدىغان كەلىمىدىن مەنە جەھەتتىن ئەمەس، سۆز جەھەتتىنلا ئۇزۇلگەن ئورۇندا توختاشنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ﴿اليوم احل لكم الطيبات﴾ دا توختاپ ئۇنىڭ كەينىدىكى ئايەتنى يېڭىدىن باشلاپ ئوقۇش بۇنىڭ تىپىك مىسالى. بۇ خىل توختاش ئادەتتە ئايەتلەرنىڭ ئاخىرىدا كۆپ بولىدۇ.

تېگىشلىك توختاش

(الوقف اللازم)

س: تېگىشلىك توختاش دېگەن نېمە؟

ج: قۇرئان ئايەتلىرىدىن ئۆزىدىن كېيىنكى بۆلەك بىلەن سۆزدىمۇ ۋە مەزمۇندىمۇ باغلىنىشى بولمىغان ياكى مەزمۇن جەھەتتە باغلىنىشى بولمىسىمۇ سۆز جەھەتتىن باغلىنىشى بولغان ھەمدە ئاخىرىغا ئۇلاپ ئوقۇش ئەكسىچە ئۇنۇم بېرىدىغانلىقى ئويلاپ قىلىنىدىغان بىر بۆلەكتە توختاشنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: ﴿وَاللَّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾﴿سۈرە تەۋبىنىڭ 19 ـ ئايىتىدە﴾ دەپ توختىغاندىن كېيىن ﴿الَّذِينَ آمَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَاهَدُواْ﴾ (تەۋبە سۈرىسىنىڭ 20 ـ ئايىتىدە) دىن باشلاپ ئوقۇپ كەتكەندەك. يەنە بىر مىسال ئالساق: ﴿لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُواْ إِنَّ اللّهَ ثَالِثُ ثَلاَثَةٍ﴾ (مائىدە سۈرىسىنىڭ 73 ـ ئايىتىدە) دەپ توختىغاندىن كېيىن ﴿وَمَا مِنْ إِلَـهٍ إِلاَّ إِلَـهٌ وَاحِدٌ﴾ (مائىدە سۈرىسىنىڭ 73 ـ ئايىتىدە) دىن باشلاپ ئوقۇپ كەتكەندەك. بۇنداق ئورۇنلارنى ئەرەب تىلىغا خەبەردار قۇرئانخانلارلا بايقىيالىغاندىن باشقا قۇرئان كەرىمنىڭ ئۆزىدىمۇ بۇنداق يەرلەر« م » ھەرپ بەلگىسى بىلەن كۆرسىتىپ بېرىلگەن.

چىرايلىق بولغان ئەركىن توختاش
(الوقف الحسن الإختياري)

س: چىرايلىق بولغان ئەركىن توختاش دېگەن نېمە؟

توختىغان جۈملە تولۇق ئاياغلاشسا، لېكىن بۇ جۈملە كەينىدىكى كەلىمگە سۆز ۋە مەنا جەھەتتە مۇناسىۋەتلىك جۈملە بولسا، بۇ چىرايلىق بولغان ئىختىيارى توختاش بولىدۇ. بۇ مۇنداق ئۈچ تۈرلۈك بولىدۇ:

1) ئايەت بېشىدا توختاش.مەسىلەن: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ دەپ ئوقۇپ توختىغاندەك.

2) ئايەتنىڭ باش قىسمىدىن ئازراق ئوقۇپ توختاش:﴿الحمد لله﴾ دەپ توختاپ:﴿رب العلمين﴾ دىن باشلاپ ئوقۇغاندەك. ئەمما بۇ ئورۇندا ﴿الرحمن﴾ دىن باشلاپ ئوقۇش چىرايلىق توختاش بولمايدۇ. چۈنكى ﴿الرحمن﴾ ۋە ﴿رب﴾ بولسا الله نىڭ سۈپىتى. ئادەتتە ھەر قانداق يەردە سۈپەت سۈپەتلەنگۈچى ياكى سۈپەت ئىگىسىدىن ئايرىلماي كېلىدۇ، شۇنداقتىمۇ بۇنداق ئەھۋال يۇقارقىدەك، ئايەتنىڭ ئايىغىدا ئەمەس، ئايەتنىڭ باش قىسمىدا بولسا، توختاپ ئوقۇشقا بولىدۇ. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامدىن قىلىنغان رىۋايەتتە ئۇنىڭ ھەر بىر ئايەتنى ئۈزۈپ- ئۈزۈپ ئوقۇيدىغانلىقى ئېيتىلغان. بۇ خىل توختاشتىكى تۈپ ھۆكۈم شۇكى،

ناۋادا سىز توختىغان كەلىمە ئايەت باشى بولمىسلا داۋاملاشتۇرۇپ ئوقۇش ئۈچۈن، سىز يەنە بايا توختىغان يەردىن باشلايسىز. يۇقارقى مىسالنى ئېلىپ ئېيتساق، قۇرئان ئوقۇغۇچى ناۋادا ﴿الحمد لله﴾ دا توختىغان بولسا، داۋاملاشتۇرۇپ ئوقۇغاندا ئۇنىڭ يەنە شۇ يەردىن باشلىشىنىڭ ھاجىتى يوق. چۈنكى ئۇ، ئايەت باشىدا توختىغان. ﴿رب العلمين﴾ دە توختىغان چاغدا ئۇنىڭ ئاخىرىدىن باشلىغىلى بولماسلىقى توختىغان ﴿رب العلمين﴾ بۇ يەردە ئايەتنىڭ بېشى ئەمەس. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇيەردە توختىغان يەرنىڭ ئۆزىدىن باشلاپ ئوقۇپ، ئاياغقا ئۆتۈلىدۇ.

قەبىھ بولغان ئەركىن توختاش

(الوقف القبيح الإختياري)

س: قەبىھ بولغان ئەركىن توختاش دېگەن نېمە؟

ج: كەينىدىكى سۆز بىلەن سۆز ۋە مەنا جەھەتتىن باغلىنىشلىقى بولغانلىقتىن ئۆزى يالغۇزلا ئوقۇلسا، بىر پۈتۈن ئۇقۇم بېرەلمەيدىغان بىر سۆزدە توختاشنى كۆرسىتىدۇ. بۇنداق توختاش ئومۇمەن مۇنداق ئۈچ تۈرلۈك بولىدۇ:

1) تولۇق بىر مەنانى ئۇقتۇرالمايدىغان سۆزدە توختاش. مەسىلەن: ﴿بسم الله﴾دىكى «بسم» دە توختاش، ﴿الحمد لله﴾ دىكى «الحمد»دا توختاش.

2) توختىغاندا الله نىڭ ئەسلىي مەقسەدىنىڭ تەتۈرسىچە ئۇقۇم چىقىپ قالىدىغان سۆزلەردە توختاش. مەسىلەن: ﴿ان الله لايهدي﴾ نىڭ ئاخىرىنى ئوقۇماي توختاش، ﴿فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ﴾ نىڭ ئاخىرىنى ئوقۇماي توختاشقا ئوخشاشلار.

3) توختىغاندا الله قا لايىق كەلمەيدىغان بىر خىل سەلبىي سۈپەت شەكىللىنىپ قالىدىغان سۆزلەردە توختاش. مەسىلەن: ﴿ان الله لايستَحِي﴾ دە توختاش، ﴿ان الله لايغفرُ﴾ دا توختاش.

بۇخىل توختاش پەقەت چۈشكۈرۈك، يۆتەل، نەپەس يېتىشتۇرەلمەسلىككە ئوخشاش ئىشلار تۈپەيلى توختاشقا مەجبۇر بولۇپ قالغان چاغلاردىلا دۇرۇست بولىدۇ. بۇنداق چاغدا توختاپ قايتا ئوقۇغاندا، ئاخىرىدىن باشلىماي يەنە شۇ توختىغان يەردىن باشلاپ ئوقۇش كېرەك. خۇلاسە قىلىپ ئەيتقاندا، قۇرئان ئوقۇغۇچى ناۋادا باشلاش ۋە توختاش قائىدىلىرىنى ساۋات تەرزىدە بىلىپ كەتمەيدىغان ئادەم بولسا، ئۇ قۇرئاننىڭ ئۆزىگىمۇ يېزىپ قويۇلىدىغان بىر قاتار بەلگىلەرگە دېققەت قىلىش بىلەن بىرگە، تۆۋەندىكى باغلىغۇچى قوشۇمچىلار كەلگەن جايلاردا توختاپ، ئارقىدىن يەنە شۇ باغلىغۇچىلاردىن باشلاپ ئوقۇپ كەتسىمۇ بولىدۇ. ئۇلار: ﴿وَ، أ، ثُمَّ، بَلْ، وَلكِنَّ، اَوْ﴾ قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

زورغا توختاش
(الوقف الاضطراري)

س: زورغا توختاش دېگەن نېمە؟

ج: نەپەس سقىلىش، ئاۋاز يەتمەسلىك، بەك ئۇزۇن ئوقۇغانلىقتىن ھېرىپ كېتىش، ئوقۇشتىن ئاجىز كېلىش، ئونتۇپ قېلىشقا ئوخشاش مەلۇم ئاجىزلىق ۋە زۆرۈر ئىھتىياج تۈپەيلىدىن توختاش زورغا توختاش دېيىلىدۇ.

بۇ خىل توختاش - توختاشقا بولمايدىغان جايلاردا توختاشقا مەجبۇر بولغاندىلا كۆرىلىدۇ.

بۇنداق ۋاقىتتا قۇرئان ئوقۇغۇچى توختاپ، ئۆزىنى ئوڭۇشسۇزالغاندىن كېيىن، كەلگەن يېرىدىن باشلاپ ئوقۇشقا ياكى بولمىسا ئالدىنقى بۆلەكتىن باشلاپ ئوقۇشقا بولىدۇ. بۇنداق ئىش كۆپرەك ئايەتنىڭ ئورتىسىدا كۆرۈلىدۇ.

زاربقىشلىق توختاش

(الوقف الانتظاري)

س: زاربقىشلىق توختاش دېگەن نېمە؟

ج: قارى (قۇرئان ئوقۇغۇچى) قۇرئاننى بىرلا چاغدا بىر نەچچە خىل قىرائەت شەكلى بىلەن ئوقۇپ، ئۇلار ئارىسىدىكى پەرقلەرنى سېلىشتۇرماقچى بولۇپ توختىغاننى كۆرسىتىدۇ. بۇنداق چاغدا توختىغاندا، قەيەردىن داۋاملاشتۇرۇپ ئوقۇش ئەلبەتتە توختىغان جايىنىڭ خاراكتېرىگە قاراپ بولىدۇ.

تەجرىبىلىك توختاش

(الوقف الاختباري)

س: تەجرىبىلىك توختاش دېگەن نېمە؟

ج: بۇ، كۆپىنچە باشقىلارغا قىرائەت ئۆگىتىش جەريانىدا قۇرئاندىكى ھەرپلەرنىڭ ئۇلاق ۋە ئۇزۇك ھالەتتە يېزىلىشى، ئايرىم ھەرپلەرنىڭ قۇرئانغا يېزىلىش يېكى قالدۇرۇۋېتىلىش ئەھۋالى دېگەندەك بىر قىسىم چۈشەنچە بېرىشنى تەلەپ قىلىدىغان نۇقتىلارنى باشقىلارغا بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن تەجرىبە قىرائىتى قىلىش تۈپەيلى توختاشقا تېگىشلىك بولمىغان جايلاردا

توختاشنى كۆرسىتىدۇ. يۇقارقى تۆت خىل توختاشنىڭ ھەر قاندىقىدا قۇرئان ئوقۇغۇچى قەيەردە توختىغان بولسا، شۇ يەردىن ياكى ئۇنىڭ ئالدىدىكى مەنا جەھەتتىن مۇناسىپ كېلىدىغان بىربۆلەكتىن باشلاپ، داۋاملاشتۇرۇپ ئوقۇشى كېرەك.

س: كەلىمىلەرنىڭ ئاخىرىدا توختاش قانچە خىل بولىدۇ؟

ج: قۇرئان كەرىمىدىكى ھەرقانداق بىر سۆزنىڭ ئاخىرى ئەگەر ساكىن بولسا، بۇنىڭغا گەپ يوق. ئەگەر ھەرىكەتلىك بولسا، ئۇنىڭدا توختاشنىڭ يولى مۇنداق ئۈچ تۈرلۈك:

1) پۈتۈنلەي ساكىن قىلىپ توختاش (الإسْكانُ الْمَحْضُ)

2) ھەرىكەتنى تۆۋەنلىتىپ توختاش(الرَّوْم)

1) لەۋ ئۇچلاپ توختاش (الإشْمام)

پۈتۈنلەي ساكىن قىلىپ توختاش
(الإسْكان المحض)

س: پۈتۈنلەي ساكىن قىلىپ توختاش دېگەن نېمە؟

ج: كەلىمىنىڭ ئاخىرىدىكى ھەرىكەتنى پۈتۈنلەي يوقىتىش- پۈتۈنلەي ساكىن قىلىپ توختاش بولىدۇ.

س: قانداق جايدا پۈتۈنلەي ساكىن قىلىپ توختىلىدۇ؟

ج: مۇنداق 5 جايدا:

1) ئايىغى قوش پەشلىك ياكى قوش زىرلىك سۆزلەردە توختىغاندا، ئۇلارنىڭ قوش پەش، قوش زىرلىرى ساكىن ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن: ﴿شُهُودٌ﴾، ﴿بِعَادٍ﴾

2) ئاخىرى قوش زەبەرلىك سۆزلەردە توختىماقچى بولغاندا، تەنۋىننى ئەلىفقا ئالماشتۇرۇپ ئوقۇلىدۇ: مەسىلەن: ﴿عَذابًا أليماً﴾ ، ﴿غفوراً رحيماً﴾

ئەسكەرتمە:

ئايىغى تاق پەشلىك كەلگەن سۆزلەردە توختىغاندا، توختىماقچى بولغاندا تاۋۇش نوقۇل ساكىن ئوقۇلسىمۇ ياكى رەۋم ۋە ياكى ئىشمام بىلەن ئوقۇلسىمۇ بولىدۇ.

3) ئاخىرىدا تۇگۇنچەك تا (ئۇلاپ ۋە ئۆزۈپ يېزىلىدىغان ئىككىلىسى) «ة» كەلگەن سۆزلەردە توختىماقچى بولغاندا، بۇ «ة» نى ساكىنلىق «ھا»

ئوقۇپ توختىلىدۇ. مەسىلەن: ﴿خاطئة﴾، ﴿حامية﴾، ﴿كاذبة﴾

ئەگەر سۆزنىڭ ئاخىرى ھەرىكەتلىك ئوقۇلغان ئۇزۇنچاق «ت» بولسا، ئۇنى ساكىن ئوقۇپ توختىلىدۇ. مەسىلەن: ﴿أَنعَمتَ﴾ — (أَنْعَمْتُ)

4) ئىككىنچى شەخس ۋە ئۈچىنچى شەخس كۆپلۈك ئالماش- «كُمْ»، «هِمْ»لارنىڭ مىمى ھەر قاچان نوقۇل ساكىن ئوقۇپ توختىلىدۇ.

5) ھەرىكىتى عارِضِي (ئۆتكۈنچى) بولغان سۆزلەردە توختىماقچى بولغاندا، ئۇنداق سۆزلەرنىڭ ئۆتكۈنچى(ئەسلىدە يوق، كېيىن پەيدا بولغان، دېمەكچى) ھەرىكىتىنى تولۇق ساكىن ئوقۇپ توختىلىدۇ. مەسىلەن: ﴿قَالَتِ امرَأَتُ العَزِيزِ﴾، ﴿كُتِبَ عَلَيكُمُ القِتَالُ﴾

ھەرىكەتنى تۆۋەنلىتىپ توختاش
(الرَّوْمُ)

س: ھەرىكەتنى تۆۋەنلىتىپ توختاش دېگەن نېمە؟

ج: (الرَّوْمُ)نىڭ سۆز مەنىسى كۆزلەش، كۆڭلىگە پۈكۈش، ئىستەكلەش دېگەنلىك بولۇپ، ئاتالغۇلۇق مەنىسى توختىماقچى بولغان تاۋۇشنىڭ ھەرىكىتىنى يېقىندىكى ئادەم ئاڭلىيالمىسمۇ، يىراقتىكى ئادەم ئاڭلىيالمىغۇدەك ئەڭ تۆۋەن چەككە چۈشۈرۈپ، يەڭگىل دەرىجىدە ئىزھار قىلىپ ئوقۇپ، توختاشتۇر. مۆلچەر بويىچە ھەرىكەتنىڭ ئۈچتىن بىر قىسمى اظھار قىلىنسا

بولىدۇ. بۇنداق توختاش ئادەتتە ئايىغى تاق پەش، قوش پەش، تاق زىر، قوش زىرلىك كەلگەن سۆزلەردىلا بولىدۇ. زەبەردە بولمايدۇ. مەسىلەن: ﴿شُهُودٌ﴾، ﴿بِعَادٍ﴾

بۇنداق ئوقۇش جەريانىدا ئاۋازنىڭ بويى تەبىئىي مەدىنىڭ ئۆلچىمى بويىچە قىسقا مەد (قَصْر- ئىككى ھەرىكەت ئاۋاز بويى) ئۆلچىمىدە بولىدۇ. قوش پەش، قوش زىرلىك سۆزلەردىكى تەنۇين تاشلىۋىتىلىدۇ.

س: قانداق چاغدا رەۋزم بىلەن ئوقۇشقا بولمايدۇ؟

ج: تۆۋەندىكى ئۇچ خىل ئەھۋالدا رەۋزم بىلەن ئوقۇشقا بولمايدۇ:

1. ئايىغى زەبەرلىك كەلگەن سۆزلەردە. مەسىلەن: ﴿الْمُؤْمِنُونَ﴾، ﴿العَلَمِينَ﴾، ﴿الصِّرَاطَ﴾

2. ئايىغىدىكى ھەرپ ئۇلاپ ئوقۇغاندا زىر ياكى پەش ھەرىكىتى بىلەن ئوقۇلسىمۇ، ئەسلىي ئوقۇلۇشىدا زىر ياكى پەشلىك ئوقۇلمايدىغان سۆزلەردە. مەسىلەن:

﴿قَالَتِ امرَأَتُ العَزِيزِ﴾، ﴿كُتِبَ عَلَيكُمُ القِتَالُ﴾

3. مۇئەننەسنىڭ ئىككى خىل تاسىغا رەۋزم ياكى ئىشمامدىن ھېچقايسىسى قوللىنىلمايدۇ. مەسىلەن:

﴿إِذَا وَقَعَتِ الوَاقِعَةُ﴾، ﴿لَيسَ لِوَقعَتِهَا كَاذِبَةٌ﴾

لەۋ ئۇچلاپ توختاش (الإشمام)

س: لەۋ ئۇچلاپ توختاش دېگەن نېمە؟

ج: (الإشمام)نىڭ سۆز مەنىسى پۇرۇتۇش دېگەنلىك بولۇپ، ئاتالغۇلۇق مەنىسى قۇرئان ئوقۇغۇچى توختاش سەۋەبلىك ساكىن ئوقۇشقا تۇغرا كەلگەن بىر تاۋۇشنى ساكىنلاشتۇرغاندىن كېيىنلا ئېغىزنى خۇددى پەش ھەرىكىتىنى ئورۇنداۋاتقان تۇسكە كەلتۇرۇپ، يېقىندىن قارىغان ئادەمگە بىلىنگۈدەك دەرىجىدە ئىككى لەۋنى جۇپلىمەستىن قورۇپ، ئۇچلاپ تۇرۇپ توختىغانىنى كۆرسىتىدۇ. قىرائەتنى ئاڭلاۋاتقۇچى قارىغۇ ئادەم بولسا، بۇ ھەرىكەتنى بىلەلمەيدۇ. بۇ خىل توختاش پەقەت ئايىغى تاق پەش ۋە قوش پەشلىك كەلگەن سۆزلەردىلا بولىدۇ: ﴿إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾، ﴿عَلَيْهَا قُعُودٌ﴾

س: قانداق يەرلەردە ئىشمام قىلىنىدۇ؟

ج: ساكىنغا باغلىق مەد شەكىللەنگەن ھەر قانداق بىرسۆزدە (ناۋادا ئۇ، ئاخىرى ئەسلىدىنلا پەش ئوقۇلغان سۆز بولسا) ئىشمام بىلەن توختاشقا بولىدۇ.

قوشۇمچە:

ئاخىرى تەشدىدلىك ئوقۇلغان سۆزلەردە توختىغاندا قانداق قىلىنىدۇ؟

تەلەپپۇزدا غۇننە بولمىغان(يەنى نون ۋە مىمدىن باشقا) تەشدىدلىك تاۋۇشلاردا رەۋم ياكى ئىشمام

شەكلىدە توختىغاندا تەشدىد ئۆز ھالىتىدە قالدۇرۇلىدۇ. يەنە شۇنداقلا تەشدىدلىك ئوقۇلغان تەۋرەتمە تاۋۇشلار (قلقلة تاۋۇشلىرى) دا توختىغاندىمۇ تاۋۇش نىسبەتەن كۈچلۈكراق تەۋرىتىپ ئوقۇلىدۇ. مەسىلەن ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾. ئەكسىچە، نوقۇل ساكىن قىلىپ توختىغاندا، توختىلىدىغان تاۋۇش تەۋرەتمە تاۋۇش بولمىسلا تەشدىد ساكىن قىلىپلا تېز توختىلىدۇ. مەسىلەن: ﴿يَقُولُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ﴾، ﴿فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ﴾، ﴿فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ﴾. تەشدىد ئوقۇلغاندا غۇنىلىشىدىغان نون ۋە مىم تاۋۇشلىرىدا توختىغاندا توختاش سۈرئىتى بىر قەدەر ئاستىراق بولىدۇ. مەسىلەن:

﴿ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّن بَعْدِ الْغَمِّ﴾، ﴿وَلَا جَانٌّ﴾

دىققەت قىلارلىق يەنە بىر ئەھۋال شۇكى، تەشدىدلىك ئوقۇلغان ۋاۋ ياكى يا تاۋۇشىدا توختىغاندا، ئۇلارنىڭ تەشدىدلىك ھالىتىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن تاۋۇشنى چىڭراق تەلەپپۇز قىلىپ، تەشدىدگە بىلىنەرلىك ئۇن بېرىپ توختاپ، مەد شەكىللىنىپ قېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش كېرەك. مەسەلەن: ﴿وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾(بەقەرە سۈرىسىنىڭ 36 ـ ئايىتىدە)، ﴿وَكَأَيِّن مِّن نَّبِيٍّ﴾ (ئال ئىمران سۈرىسىنىڭ 146 ـ ئايىتىدە).

باشلاش (الإبتداء)

س: باشلاش توغرىسىدا قانداق بەلگىلىمە بار؟

ج: قىرائەت جەريانىدا توختايدىغان نۇقتىلارنىڭ ئېنىق قائىدىلىرى بولغىنىدەك، باشلايدىغان نۇقتىلارنىڭمۇ بەلگىلىك قائىدە- قانۇنىيىتى بولىدۇ. بۇلارغا ئەمەل قىلىش- قىلماسلىق قىرائەت سۈپىتىگە بەلگىلىك تەسىر كۆرسىتىدۇ. يۇقىرىدا توختاشنىڭ قەبىھ ۋە چىرايلىق تۈرى بولىدىغانلىقى سۆزلەندى. خۇددى شۇنىڭدەك باشلاشمۇ چىرايلىق باشلاش ۋە قەبىھ باشلاش، دەپ ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ. ئومۇمەن تۆۋەندە ئېيتىلغان نۇقتىلار بويىچە باشلاش چىرايلىق باشلاش بولسا، ئۇلارنىڭ ئەكسىچە بولغىنى قەبىھ باشلاش بولىدۇ.

1) سۇراق قوشۇمچىسى كەلگەن جايلاردىن باشلاش.

2) قەسەم لامى ياكى شەرت قوشۇمچىسى كەلگەن جايلاردىن باشلاش.

3) بولۇشسىز پېئىل ياكى بولۇشسىز بۇيرۇق پېئىل كەلگەن يەرلەردىن باشلاش.

4) پېئىل ياكى چاقىرىش ئىماسى(نىدا ھەرپى) كەلگەن يەرلەردىن باشلاش.

توختۇپلىپ ئوقۇش (السَّكْتَةُ)

س: توختۇپلىپ ئوقۇش دېگەن نېمە؟

ج: بۇ، قۇرئانىدىكى بەلگىلىك جايلارغا كەلگەندە توساتتىن ئاۋازنى ئۈزۈپ، تىنىق ئالماي ئىككى ھەرىكەت مىقدارى توختۇپلىپ، ئاندىن داۋاملاشتۇرۇپ ئوقۇشنى كۆرسىتىدۇ.

س: قۇرئان كەرىمدە نەچچە يەردە توختۇپلىپ ئوقۇلىدۇ؟

ج: تۆۋەندىكى تۆت ئورۇندا: ﴿مرقدنا﴾ـ ﴿مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَانُ﴾ (ياسىن سۈرىسىنىڭ 52 ـ ئايەتىدە)

﴿من راق﴾ – ﴿وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ﴾ (قىيامەت سۈرىسىنىڭ 27 ـ ئايەتىدە)

﴿عوجا﴾ – ﴿وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجَا﴾ (كەھف سۈرەسىنىڭ 1 ـ ئايەتىدە)

﴿بل ران﴾ - ﴿كَلا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ﴾ (مۇتەففىفىن سۈرىسىنىڭ 14 ـ ئايىتىدە)

كىچىك ئەسكەرتمىلەر

قۇرئان كەرىمدە ئاندا- ساندا ئۇچراپ قالىدىغان، قائىدىگە بېقىنمايدىغان بىر بۆلۈك ئەھۋاللار بار. تۆۋەندە شۇنداق ئەھۋاللار توغرىسىدا بىر قۇر ئۇچۇر بېرىپ ئۆتىمىز.

1. سۆزلەرنىڭ ئاخىرىغا كېلىپ توختىغاندا ئوقۇلۇپ، ئۇلاپ ئوقۇغاندا چۈشۈپ قالىدىغان ئەلىف. بۇنداق ئەلىف تۆۋەندىكى يەتتە ئورۇندا ئۇچرايدۇ:

﴿لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي﴾ (كەھف سۈرىسىنىڭ 37- ئايىتىدە)

﴿كَانَتْ قَوَارِيرَا﴾ (ئىنسان سۈرىسىنىڭ 15- ئايىتىدە)

﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلكَفِرِيْنَ سَلَاسِلاَ وَ أَغْلاَلاً﴾ (ئىنسان سۈرىسىنىڭ 4- ئايەتىدە)

﴿وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا﴾ (ئەھزاب سۈرىسىنىڭ 10- ئايىتىدە)

﴿وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا﴾ (ئەھزاب سۈرىسىنىڭ 66- ئايىتىدە)

﴿فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا﴾ (ئەھزاب سۈرىسىنىڭ 67- ئايىتىدە)

﴿أنا﴾ (كۆپ يەردە ئۇچرايدۇ)

بۇ مەسەللاردىكى ﴿لَكِنَّا﴾، ﴿قَوَارِيرَا﴾، ﴿سَلَاسِلَا﴾، ﴿الظُّنُونَا﴾، ﴿الرَّسُولَا﴾، ﴿السَّبِيلَا﴾ قاتارلىق سۆزلەرنىڭ ئاخىرىدىكى ئەلىف ئەنە شۇنداق ئەلىفتۇر. ئۇلاردىن پەقەت ﴿قَوَارِيرَا﴾ نىڭ ئەلىفلا ئۇلاپ ئوقۇغاندىمۇ يەتكىلەرك ئوقۇلىدۇ، ئەمما يۇقارقى ﴿قَوَارِيرَا﴾ كېيىن 16 - ئايەتنىڭ باش تەرىپىدە كېلىدىغان ﴿قَوَارِيرَا﴾نىڭ ئەلىفى ھەر قانداق ھالدا ئوقۇلمايدۇ.

2. يېزىقتا بولسىمۇ، ئۇلاپ ئوقۇغاندىمۇ، توختىغاندىمۇ ئوقۇلمايدىغان ئەلىف. ئۇ مۇنۇ تۆت يەردە تەكرار كەلگەن ﴿ثَمُودَا﴾ سۆزىدىكى ئەلىفتۇر:

﴿أَلاَ إِنَّ ثَمُودَا كَفَرُوا رَبَّهُم﴾(ھۇد سۈرىسىنىڭ 68 - ئايىتىدە)

﴿وَثَمُودَا وَأَصْحَابَ الرَّسِ﴾ (فۇرقان سۈرىسىنىڭ 38 - ئايىتىدە)

﴿وَعَادًا وَثَمُودَا وَقَدْ﴾ (ئەنكەبۇت سۈرىسىنىڭ 38 - ئايىتىدە)

﴿وَثَمُودَا فَمَا أَبْقَى﴾ (نەجم سۈرىسىنىڭ 51 - ئايىتىدە)

3. ﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَا وَأَغْلَالاً﴾ (ئىنسان سۈرىسىنىڭ 4 - ئايىتىدە)دىكى ﴿سَلَاسِلَا﴾ دا توختىغاندا، ﴿سلاسلا﴾ دەپ ئەلىفنى ئوقۇپ توختاشقىمۇ ياكى ﴿سلاسل﴾ دەپ ساكىن قىلىپ توختاشقىمۇ بولىدۇ.

4. تۆۋەندىكى ئايەتتە ئۇچ يەردە كەلگەن «ض»

تاۋۇشىنى زەبەر ياكى پەش بىلەن ئوقۇشقا بولىدۇ: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِن بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِن بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفاً وَشَيْبَةً﴾ (رۇم سۈرىسىنىڭ 54 - ئايىتىدە)

5. ﴿وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانا﴾ (فۇرقان سۈرىسىنىڭ 69 - ئايىتىدە) دىكى ﴿فِيهِ﴾ نىڭ ھاسى قائىدىگە خىلاپ ھالدا تەبئىي مەد ئۆلچىمى بويىچە ئىككى ھەرىكەت مىقدارى سوزۇلىدۇ.

6. بۇ ئىككى يەردىكى «ص» ھەرپى «س» ئوقۇلىدۇ:

﴿والله يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ﴾ (بەقەرە سۈرىسىنىڭ 245 - ئايىتىدە)،

﴿فِي الْخَلْقِ بَصْطَةً﴾ (ئەئراف سۈرىسىنىڭ 69- ئايىتى بىلەن بەقەرە سۈرىسىنىڭ 247 - ئايىتىدە).

7. ﴿الْمُصَيْطِرونَ﴾ (تۇر سۈرىسىنىڭ 37 - ئايىتىدە) سۆزىدىكى «ص» تاۋۇشى «س» ياكى «ص» ئوقۇلىدۇ. ئەمما ﴿بِمُصَيْطِرٍ﴾ (غاشىيە سۈرىسىنىڭ 22 - ئايىتىدە) دىكى «ص» ئۆز پېتى ئوقۇلىدۇ.

8. ﴿مَا لَكَ لاَ تَأْمَنَّا عَلَى يُوسُف﴾ (يۈسۈپ سۈرەسىنىڭ 11 - ئايىتىدە)دىكى «ن» ھەرپى ئىشمالىق ئوقۇلىدۇ. يەنى ئۇنى تەلەپپۇز قىلغاندا ئىككى لەۋنى قورۇشتۇرۇپ، پەش ئوقۇۋاتقاندەك بىر ھالەت پەيدا قىلىنىدۇ.

9. تۆۋەندىكى تۆت مەد ئورنىدا كەلگەن ئىككىنچى ھەمزىنى تەسھىيل (ھەمزە بىلەن ھا ئارىسىدا تەلەپپۇز قىلىش) بىلەن ئوقۇلىدۇ.

﴿أَأَعْجَمِيٌّ﴾ (فۇسسىلەت سۈرىسىنىڭ 44 - ئايىتىدە)

﴿آللَّهُ﴾ (نەمل ۋە يۇنۇس سۈرىلىرىنىڭ 59 - ئايىتىدە)

﴿آلآنَ﴾ (يۇنۇس سۈرىسىنىڭ 51 - ۋە 91 - ئايەتلىرىدە)

﴿قُلْ آلذَّكَرَيْنِ﴾ (ئەنئام سۈرىسىنىڭ 144 - ۋە 143 - ئايەتلىرىدە)

10. ﴿لَئِن بَسَطْتَّ﴾ (مائىدە سۈرىسىنىڭ 28 - ئايىتىدە)،

﴿أَحَطْتُّ﴾ (نەمل سۈرىسىنىڭ 22 - ئايىتىدە)،

﴿مافَرَّطْتُّمْ﴾ (يۇسۇپ سۈرىسىنىڭ 80 - ئايىتىدە)،

﴿مافرطْتُّ﴾ (زۇمەر سۈرىسىنىڭ 56 - ئايىتىدە) قاتارلىق تۆت جايدا ئىدغام تولۇق بولمايدۇ. يەنى «طاء» تاۋۇشى «تاء» تاۋۇشىغا كىرىشتۈرۈپ ئوقۇلسىمۇ ، يەنىلا «طاء» تاۋۇشىنىڭ تەلەپپۇز سۈپىتى تولۇق ساقلاپ قېلىنىش بىلەن بىرگە قەلقەلە قىلماستىن ئېغىزنى توشتۇرۇپ كۆتۈرەڭگۈ ھالدا تەلەپپۇز قىلىنىدۇ.

11. ﴿أَلَمْ نَخْلُقكُّم مِّن مَّاء مَّهِينٍ﴾(مۇرسەلات سۈرىسىنىڭ 20 - ئايىتىدە) دا «ق» نى «ك»غا

تولۇق ئىدغام قىلىپ ﴿الم نخلككم﴾ دەپ ئوقۇشقىمۇ، ياكى ئىدغام قىلماي ئىزهارغا ئوخشتىپراق ئوقۇپ كېتىشكىمۇ بولىدۇ.

12.﴿فَمَا آتَانِيَ اللَّهُ خَيْرٌ مِّمَّا آتَاكُم﴾ (نەمل سۈرىسىنىڭ 36 - ئايىتىدە) دىكى «ن» غا ﴿فماآتانْ﴾ دەپ ۋەقف قىلساقمۇ ياكى «فماآتانِى» دەپ «ياء» نى ساكىنلاشتۇرۇپ توختىساقمۇ بولىدۇ.

13.﴿وَإِن تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ﴾ (زۇمەر سۈرىسىنىڭ 7 - ئايىتىدە)

﴿مَا نَفْقَهُ كَثِيراً مِّمَّا تَقُول﴾ (هۇد سۈرىسىنىڭ 91 - ئايىتىدە)

﴿كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ﴾ (ئەلەق سۈرىسىنىڭ 15 - ئايىتىدە)

﴿فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ﴾ (مۇئمىنون سۈرىسىنىڭ 19 - ئايىتىدە) قاتارلىق تۆرت يەردىكى «هاء» تاۋۇشى ئالماش ئەمەس بەلكى شۇ سۆزلەرنىڭ ئەسلىي ھەرپلىرى بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇلار مەد قىلماي ئوقۇلىدۇ.

14. ﴿وتوبوا إلى الله جميعاً أيُّهَ المُؤمِنُون﴾ (نۇر سۈرىسىنىڭ 31 - ئايىتىدە)

﴿ وَقَالُواْ يَآ أَيُّهَ السَّاحِرُ﴾ (زۇخرۇف سۈرىسىنىڭ 49 - ئايىتىدە)

﴿ سَنَفرُغُ لَكُم أَيُّهَ الثَّقَلان﴾ (رەھمان سۈرىسىنىڭ 31 - ئايىتىدە) قاتارلىق 3 جايدىكى«ھا» دا توختىغاندا

«ها»نىڭ ئەلىفى ئوقۇلماي زەبەردە توختىلىدۇ. باشقا جايلاردىكى «ها» دا ئەلىفتە توختىلىدۇ.

15. ﴿مالیه ۞ هلك﴾ (هاققە سۈرىسى 28 - ئايەت بىلەن 29 - ئايەتنىڭ چىگرىسى) دە ئالدىنقى «ها»نى كېيىنكى «ها»غا ئىدغام قىلىپ ئوقۇشقىمۇ، ياكى ئالدىنقى «ها» دا سەكتە قىلىپ، ئىزھار بىلەن ئوقۇشقىمۇ بولىدۇ.

16. ﴿ بِئسَ الاسمُ الفُسُوقُ﴾ (ھۇجۇرات سۈرىسىنىڭ 11 - ئايىتىدە) دىكى «بِئسَ»نى «الاسمُ» غا ئۇلاپ ئوقۇغاندا «الاسمُ» نىڭ لامىنىڭ ئالدى - كەينىدىكى ئۇلاق ھەمزىنىڭ ئىككىلىسى تەلەپپۇزدىن قالدۇرۇلۇپ، لامدىن كېيىنكى ھەمزىنىڭ زىر ھەرىكىتى لامغا بېرىلىپ، (بئسَ لِسْمُ الفُسُوْقُ) دەپ ئوقۇلىدۇ. ناۋادا «بِئسَ» دە توختاپ، «الاسمُ» دىن باشلاپ ئوقۇساق، «الاسمُ»نىڭ ئەلىفى ساقلاپ قىلىنىپ ياكى تاشلىۋېتىلىپ، (أَلِسْم الفسوق) (لِسْمُ الفسوق) دەپ ئوقۇلىدۇ.

17. ئاخىرى مەد ھەرپىلىك كەلگەن بىر سۆز ساكىن ھەرپ بىلەن باشلانغان يەنە بىر سۆزگە ئۇلاپ ئوقۇلغاندا چوقۇم ئالدىنقى سۆزدىكى مەد ھەرپى تەلەپپۇزدىن قالدۇرۇلۇشى كېرەك.

مىسالىلار:

﴿والمُقِيمِى الصَّلوة﴾ (والمقيمِ الصلاة).
﴿مُحِلّى الصَّيد﴾ (مُحِلِّ الصّيد) .
﴿ءَامَنُوأ اتقُوأ الله﴾ (آمنُ اتقُوأ الله) .
﴿ إهدِنا الصّراطَ﴾ (اهدنَ الصِّراط) .
﴿وَقالا الحَمدُلله﴾ (وقالَ الحمدلله) .

18. ﴿عِوَجًا﴾ ۋە ﴿ مَرْقَدِنَا﴾ لاردا باشتا دېيىلگەندەك سەكتە قىلىپ ئوقۇش بىلەن بىرگە، ﴿عِوَجًا﴾ ئايەت بېشىدا كەلگەنلىكى ۋە ﴿مَرْقَدِنَا﴾ شۇ ئورۇندا كافىرلارنىڭ سۆزىدىن كېيىن كەلگەنلىكى سەۋەبلىك بۇ ئىككى سۆز تولۇق توختاش نوقتىسى سۈپىتىدە قارىلىپ، ئۇلاردا توختاپ ئوقۇلسىمۇ بولىدۇ. ئەمما ﴿مَنْ رَاقٍ﴾ ۋە ﴿بَلْ رَانَ﴾ لەر توختاش نوقتىسى سۈپىتىگە ئىگە بولمىغانلىقى ئۈچۈن بۇلار ھەر قاچان سەكتە قىلىپ ئوقۇلىدۇ.

قۇرئان كەرىمنىڭ بىرلىكلەر بويىچە بۆلۈنۈشى

قۇرئانىشۇناسلار قۇرئاننى بۆلەكلەرگە بۆلۈشتە ھەر خىل بىرلىكلەرنى ئىشلەتكەن. بۇ بىرلىكلەر سۈرە ۋە ئايەتنى ھىسابقا ئالمىغاندا رۇكۇئ (ركوع)، مەنزىل (منزل)، ھىزب (حزب)، جۈزئ - پارە (جزء) قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. بۇلار ئىچىدە ھازىر كەڭ ۋە ئورتاق قوللىنىلىۋاتقىنى جۈزئ بىلەن ھىزب بويىچە بۆلۈش بولۇپ، باشقىلار ئىلگىرى- كىيىن بولۇپ قوللىنىلغان ۋە ئەمەلدىن قالغان. تۆۋەندە ئۇلارنىڭ ھەر بىرىگە چۈشەنچە بېرىپ ئۆتىمىز:

رۇكۇئ (ركوع): قۇرئاننى قىرىق بۆلەككە بۆلۈشتىن كېلىپ چىققان ئاتالغۇ بولۇپ، بۇ ئاتالغۇ بويىچە ھەربىر رۇكۇئ قۇرئاننىڭ قىرىقتىن بىرىنى كۆرسىتىدۇ. رۇكۇئ بىرلىكىدە بۆلۈنگەن قۇرئان نۇسخىلىرىدا ھەر بىر رۇكۇئنىڭ باشلىنىش ۋە ئاخىرلىشىش نۇقتىسى خاس بەلگىلەر ۋە رۇكۇئنىڭ قىسمىي كۆرسەتمىلىرى ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن.

مەنزىل (مَنْزِل): بۇ، قۇرئاننى سۈرىلەرنى پاسىل قىلىپ، يەتتە بۆلەككە بۆلۈشتىن كېلىپ چىققان ئاتالغۇ. بۇ خىل بۆلۈش بويىچە بولغاندا فاتىھە

سۈرىسىدىن مائىدە سۈرىسىگىچە بولغان قىسىم 1 ـ مەنزىل، مائىدە سۈرىسىدىن يۇنۇس سۈرىسىگىچە بولغان قىسىم 2 ـ مەنزىل، يۇنۇس سۈرىسىدىن بەنى ئىسرائىل سۈرىسىگىچە بولغان قىسىم 3 ـ مەنزىل، بەنى ئىسرائىل سۈرىسىدىن شۇئەرا سۈرىسىگىچە بولغان قىسىم 4 ـ مەنزىل، شۇئەرا سۈرىسىدىن ساففات سۈرىسىگىچە بولغان قىسىم 5 ـ مەنزىل، ساففات سۈرىسىدىن قاف سۈرىسىگىچە بولغان قىسىم 6 ـ مەنزىل، قاف سۈرىسىدىن ناس سۈرىسىگىچە بولغان قىسىم 7 ـ مەنزىل. بۇ، سۈرىلەرنىڭ باش ھەرپلىرىنى بىرلەشتۈرۈپ، «فَهِيَ بِشَوْقٍ» دەپمۇ ئىپادىلىنىدۇ.

ھىزب (حِزْب): بۇ، قۇرئاننى 60 بۆلەككە بۆلۈشتىن كېلىپ چىققان ئاتالغۇ. ھازىرقى قۇرئان نۇسخىلىرىنىڭ كۆپىنچىسىدە ھەر بىر ھىزبىنىڭ باشلىنىش ۋە ئاخىرلىشىش نۇقتىلىرى پارىلەرنىڭ بۆلۈنۈش نوقتىسىغا يانداش ھالدا كونكرت بەلگىلەر بىلەن ئىپادىلەنگەن. بۇنى دىققەت قىلىنسىلا بىلىۋالغىلى بولىدۇ.

جۈزئ ـ پارە(جزء): بۇ، قۇرئاننى ھازىر بىزگە مەلۇم بولغانىدەك 30 بۆلەككە بۆلۈشتىن كېلىپ چىققان ئاتالغۇ. بۇ ئاتالغۇ بويىچە بولغاندا قۇرئان كەرىمنىڭ ھەر 20 بەت ياكى 10 ۋەرەقى بىر جۈزئ ھىسابلىنىدۇ.

ئىستىئازە ۋە بەسمەلە تەرتىبلىرى
(الاِسْتِعَاذَةُ وَالْبَسْمَلَةُ)

س: ئىستىئازە ۋە بەسمەلە دېگەن نېمە؟

ج: ئىستىئازە بولسا، (أعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمْ)نىڭ ناملاشتۇرۇلغان شەكلى. بەسمەلە بولسا، (بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيْم)نىڭ ناملاشتۇرۇلغان شەكلىدۇر.

س: قۇرئان ئوقۇش ئالدىدا ۋە ئارىلىقلىرىدا ئىستىئازە ۋە بەسمەلە ئوقۇشنىڭ تەرتىبلىرى قانداق بولىدۇ؟

ج: نامازدا ياكى باشقا چاغلاردا قۇرئان ئوقۇماقچى بولغانلار ئاللاھنىڭ :«ئەي مۇھەممەد ، سەن قۇرئان ئوقۇساڭ ئاللاھقا سېغىنىپ قوغلاندى بولغان شەيتاندىن پاناھ تىلىگىن» دېگەن ئايىتى ۋە قۇرئان كەرىمدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا چۈشكەن تۇنجى ۋەھيى بولمىش «ئوقۇ» سۈرىسى «ياراتقان پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامى بىلەن ئوقۇ» دەپ باشلانغانلىقىغا ئاساسەن ئەڭ ئالدى بىلەن ئەئۇزۇ (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) بىلەن باشلاش پۈتكۈل ئىسلام پېشۋالىرىنىڭ قارىشىدا مۇستەھەب سانالسا، بىسمىللاھ (بسم الله الرحمن الرحيم) بىلەن باشلاش سۈننەتتۇر.

تۆۋەندە ئىستىئازە بىلەن بەسمىلەنىڭ ھەر قايسى ھالەتلەردىكى ئوقۇلۇشىنى سىخىما ئارقىلىق كۆرسۈتۈپ ئۆتىمىز:

بىرىنچى	ھەممىنى ئۈزۈپ ئوقۇش أعوذ بالله من الشيطان الرجيم ئۈزۈپ بسم الله الرحمن الرحيم ئۈزۈپ والضحى
ئىككىنچى	ئىستىئازىدە توختاپ، بەسمىلەنى سۈرىگە ئۇلاپ ئوقۇش أعوذ بالله من الشيطان الرجيم ئۈزۈپ بسم الله الرحمن الرحيم ئۇلاپ والضحى
ئۈچىنچى	ئىستىئازىنى بەسمىلەگە ئۇلاپ ئوقۇپ توختىغاندىن كېيىن سۈرىنى باشلاش بسم الله الرحمن الرحيم ئۇلاپ أعوذ بالله من الشيطان الرجيم ئۈزۈپ والضحى
تۆتىنچى	ھەممىنى ئۇلاپ ئوقۇش بسم الله الرحمن الرحيم ئۇلاپ أعوذ بالله من الشيطان الرجيم ئۇلاپ والضحى

ئىككى سۈرە ئارىلىقىدا بەسمىلە ئوقۇشنىڭ شەكلى مۇنداق بولىدۇ:

بىرىنچى	ھەممىنى ئۈزۈپ ئوقۇش ولسوف يرضى ئۈزۈپ بسم الله الرحمن الرحيم ئۈزۈپ والضحى
ئىككىنچى	ئالدىنقى سۈرىدە توختاپ، بەسمىلەنى كېيىنكى سۈرىگە ئۇلاپ ئوقۇش ولسوف يرضى ئۈزۈپ بسم الله الرحمن الرحيم ئۇلاپ والضحى
ئۈچىنچى	ھەممىنى ئۇلاپ ئوقۇش ولسوف يرضى ئۇلاپ بسم الله الرحمن الرحيم ئۇلاپ والضحى

يۇقارقى جەدۋەلدىن كۆرۈنۈپ تۇرغىنىدەك، سۈرە

ئاخىرىدا بەسمەلەنى ئوقۇغاندا كەينىدىن ئوقۇماقچى بولغان سۈرىدىن ھېچ بولمىغاندا بىر ئايەت چاغلىق بۆلەك بولسىمۇ ئەگەشتۈرۈپ ئوقۇلمىسا بولمايدۇ. چۈنكى مۇشۇنداق بولغاندا بىسمىللاھىنىڭ ئالدىنقى سۈرىنىڭ ئايىتى بولۇپ قېلىش ئېھتىماللىقى يوققا چىقىدۇ ۋە شۇنداقلا بەسمەلەنىڭ سۈرە بېشىدىكى باشلانغۇچلۇق خاراكتېرى گەۋدىلىنىدۇ. ئەمما سۈرە ئەنفال بىلەن سۈرە بەرائە ئارىلىقىدا بەسمەلە بولمىغانلىقى ئۈچۈن ئىككى سۈرە ئارىلىقىدا تىنىق ئېلىپ ئوقۇشقىمۇ، ئۇلاپ ئوقۇشقىمۇ ۋە ياكى تىنىقسىز توختاپ (سەكتە قىلىپ) ئوقۇشقىمۇ بولىۋېرىدۇ. بۇ جەھەتتە بىلىۋىلىشقا تېگىشلىك يەنە بىر نەچچە نۇقتا شۇنىڭدىن ئىبارەتكى، ئەگەر قۇرئاننىڭ بىز ئۇقۇۋاتقان قىسمى مەلۇم سۈرىنىڭ باش تەرىپى بولماي، بەلكى ئۇ سۈرە ئىچىدىكى بەزى ئايەتلەر بولغىنىدا ياكى قىرائەت ئارىلىقىدا بىر سۈرە ئىچىدە يۆتكەلگەن چاغدا ئىستىئازە ئوقۇلسىلا بولىدۇ. ئەگەر قۇرئان ئوقۇۋاتىپ بىر سۈرىدىن يەنە بىر سۈرىگە ئۆتكەن چاغدا، ئوقۇۋاتقان سۈرە تۈگىگەن بولسۇن ياكى تۈگىمىگەن بولسۇن پەقەت بەسمەلە ئوقۇشلا كىفايە قىلىدۇ.

ئەگەر قۇرئانخان(قۇرئان ئوقۇغۇچى) بىرەر سۈرىنى باشتىن باشلاپ ئوقۇماقچى بولسا، ئۇچاغدا ئىستىئازە بىلەن بەسمەلەنى ئوقۇشى شەرت.

مەلۇم بىر سۈرىنى ئوقۇۋاتىپ، توساتتىن يەنە بىر

سۇرىنىڭ مەلۇم بىر قىسىم ئايەتلىرىنى ئوقۇماقچى بولغاندا ئىستىئازە ۋە ياكى بەسمەلە ئوقۇشقا ھاجەت يوقتۇر. ھەر قانداق بىر قۇرئان ئوقۇغۇچىنىڭ زۇھا سۇرىسىدىن كېيىنكى سۇرىلەرنى ئوقۇغاندا ھەر بىر سۇرە تۈگىگەندە بىر تەكبىر ئېيتمىقى سۇننەتتۇر.

قىرائەت ماھارىتى ھەققىدە

قۇرئاننى قائىدىلىك ۋە چىرايلىق ئوقۇش مۇسۇلمانلارنىڭ مەجبۇرىيىتى.

«قىرائەت» ۋايىغا يەتكۈزۈپ، لايىقىدا قىلىنغاندا، ئۇنىڭ ئەمەلىي ۋە روھىي ئۇنۇمىمۇ ئالاھىدە بولىدۇ.

قىرائەتنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ قىلىش روھىي تۇراقلىقلىق، ئىدىيىۋي مۇكەممەللىكتىن باشقا مەلۇم دەرىجىدە قىرائەت ماھارىتىنىمۇ تەلەپ قىلىدۇ.

مۇسۇلمان كىشى قۇرئاننى ئادەتتىكىچىلا قىرائەت قىلىشتىن ساقلىنىشى كېرەك. قۇرئان ئاللانىڭ سۆزى، بۇيۇك كىتاپ.

قۇرئاننى چىرايلىق ئاۋاز، گۈزەل ۋە يېقىملىق ئاھاڭ بىلەن مۇكەممەل ئوقۇش مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام تەكىتلىگەن دىنىي مەزمۇنلاردىن بىرى: «سىلەر قۇرئاننى ئاۋازىڭلار بىلەن بېزەڭلار» (ئەھمەد، ئەبۇ داۋۇد، نەسەئىي، ئىبنى ماجەلەر رىۋايەت قىلغان ئىشەنچلىك ھەدىس). «قۇرئاننى چىرايلىق ئوقۇمىغان ئادەم بىزدىن ئەمەس» (بۇخارىي رىۋايەت قىلغان)

قىرائەتنىڭ ئاھاڭ جەھەتتىن سۈپەتلىك قىلىنىشى ئاۋازنىڭ ياخشى بولۇشىنى ئالدىنقى شەرت قىلىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن چوقۇم ئاۋازنى ياخشىلاش ئۆتكىلىدىن ئۆتۈش كېرەك. بۇ جەھەتتە ئوقۇرمەنلەر تۆۋەندە بېرىلگەن

بىر قاتار تەكلىپ ۋە ئۇسۇللارغا رىئايە قىلىپ كۆرسە ياخشى ئۇنۇم قازىنىشى مۇمكىن.

قىرائەتكە تەييارلىق قىلىش باسقۇچى:

I. قىرائەت قىلغۇچى ئۆزىنىڭ زور بىر ئىشنى قىلىش ئالدىدا تۇرغانلىقىنى ھېس قىلىپ، روھىي جەھەتتىن تېتىك، جۇشقۇنلۇقنى ئىشقا ئاشۇرۇش كېرەك.

2. تۆۋەندىكى يېنىڭ ھەربىرىتلەر ئارقىلىق بەدەندىكى ھەرقايسى ئەزالارنى ئىختىيارىي ھالەتكە كەلتۈرۈپ، پائالىيەتچانلىقنى ئاشۇرۇش.

1. ئالدى- كەينىگە ئىختىيارىي ئېگىلىش، ئۇڭدىن- سولغا، سولدىن- ئوڭغا ئېگىلىپ بەدەننى ئايلاندۇرۇش.

2. قولنى بىر- بىرلەپ، ئوڭ- تەتۈر ئايلاندۇرۇش.

3. مۇرىنى ئالدى- كەينىگە قاراپ تولۇق ئايلاندۇرۇش.

4. بويۇننى ئىختىيارىي ھالدا ئوڭ- سولغا ئايلاندۇرۇش.

5. قولاق ئالدىدىكى جاغ سۆڭىكىنى قول بىلەن ئۇۋۇلاپ بوشىتىش (بۇ جەريانىدا ئېغىز ئاستا ئېچىلىپ- يېپىلىپ تۇرۇشى كېرەك.)

6. ئېڭەكنى ئەركىن ھالدا پەسكە چۈشۈرۈپ، ئوڭ- سولغا ھەربىرىتلەندۇرۇش.

7. تىلنى بوش ھالەتتە ئېغىز سىرتىغا چىقىرىپ، ئېڭەككە تەگكۈچە سوزۇش، تىل ئۈچىنى چىشقا

تەگكۈزۈپ، ئاستى- ئۈستى چىش قاتارىنى بويلاپ ئوڭ- تەتۈر ئايلاندۇرۇش.

8. ھەرخىل نەپەس ئېلىش- چىقىرىش ھەرىكەتلىرى ئارقىلىق ئۆپكىنىڭ سىغىمچانلىقىنى، تىزگىنلەش ئىقتىدارىنى، قوۋۇرغىلارنىڭ كېرىلىشىنى ۋە قورساقنىڭ ئىتتىرىش كۈچىنى ئاشۇرۇش. بۇنىڭدا تۆۋەندىكى ھەرىكەتلەرنى ئىشلەش كېرەك:

1. نەپەسنى ئاستا ئېلىپ، ئاستا چىقىرىش.

2. تېز ئېلىپ، ئاستا چىقىرىش.

3. تېز، قىسقا پۈۋلەش.

يۇقىرىقى ھەرىكەتلەر ئاۋاز مەشىقىنىڭ داغدام يولى.

ئاۋاز مەشىقىدە ئاۋازنى ئازراق، مېڭىنى كۆپرەك ئىشلىتىش كېرەك.

ئاۋاز مەشىقلىرى بۇ ساھە مۇتەخەسسىسلىرىنىڭ چۈشەندۈرۈپ بايان قىلىشى بويىچە ناھايىتى كۆپ. سىزگە بۇ يەردە قىرائەتكە ماس بولغان ئاۋاز مەشىقىدىن بىر نەچچىنى بايان قىلىمىز.

(1) ئوتتۇرا ئاۋاز رايونى- ئاۋازنى ئەڭ تەبئىي، چىرايلىق ھەم ئىختىيارىي چىقىرىشقا بولىدىغان رايون. شۇڭا مەشىقنى ئوتتۇرا ئاۋاز رايونىدىن باشلاش ئەڭ مۇۋاپىق. بۇ رايوندا ئاۋاز ئورنىنى تۇغرىلاش، ئاۋاز دائىرىسىنى قەدەممۇ- قەدەم كېڭەيتىش لازىم.

(2)ئاۋۋال مەقسەتلىك ھالدا، ئاۋازنىڭدىكى ئەڭ ئىختىيارىي، تەبئىي، چىرايلىق چىققان بىر ئاۋازنى

تېپىۋېلىپ مۇقىملاشتۇرۇڭ. ئاندىن شۇ ئاۋاز ئاساسىدا باشقا ئاۋازنى ئۇلاپ چىقىرىڭ.

(3) نەپەسنى يېنىك ئېلىپ، توختاش ئالامەتلىرى قويۇلغان جايدا نەپەس يەڭگۈشلەنسە بولىدۇ. ئاۋاز يۇقىرىغا ئۆرلىگەنسىرى نەپەس تۆۋەنگە چۈشىدۇ.

ئاۋاز سۈزۈك، ئەركىن، راۋان، بىر-بىرىگە ئۇلىنىپ چىقىدۇ.

ھەرپلەرنى تولۇق تەلەپپۇز قىلىش بىلەن بىرگە ئۇنىڭغا ئۆزىمىزنىڭ ئەڭ ئەسلىي بولغان، ئۆزگەرمىگەن، سۈنئىيلەشتۇرۇلمىگەن ئاۋازىمىزنى قوشىمىز.

قىرائەتنى چىرايلىق قىلىمەن دەپ ئاۋازنى بەكلا ئىنچىكە ياكى بەكلا بوم چىقىرىۋەتكەندە سۈنئىيلىك شەكىللىنىپ، يېقىمسىزلىق كېلىپ چىقىدۇ، شۇڭا ئاۋازنى ئامال بار تەبئىي چىقارغان ياخشىدۇر.

قىرائەتتە ئاۋازنىڭ ياخشى بولۇشى - ئاڭلىغۇچىنىڭ ياخشى ئاۋازغا ئىختىيارى بېرىلىپ، ئۇنىڭغا ئىخلاسمەنلىك بىلەن قۇلاق سېلىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈندۇر. شۇڭا قىرائەت قىلغۇچى ئۆز ئاۋازىنىڭ گۈزەل، جاراڭلىق بولۇشىنى ئىشقا ئاشۇرۇشى كېرەك.

ئاڭلىغۇچى قىرائەتنىڭ مەنىسىنى چۈشەنمەيدىغان ئەھۋالدا، چىرايلىق ۋە مۇڭلۇق چىقىرىلغان ئاۋازنى ياخشى دەپ قارايدۇ، شۇڭا ئاۋازنى ياخشىلاشقا ئەھمىيەت بېرىپ، ئەسلىدىكى ياخشى بولمىغان ئاۋازنى ياخشىلاشقا، ئەگەر بەك ئىنچىكە بولۇپ كەتسە ئۇنى

قېلىنلىتىپ ئوقۇشقا، بەك قوپال، توم بولۇپ كەتسە، ئىنچىكىرەك قىلىپ ئوقۇشقا دىققەت قىلىنسا، ئاۋاز نورمالىلىشىشقا قاراپ يۇزلىنىدۇ.

قىرائەت ئاھاڭلىرى ناھايىتى كۆپ بولۇپ، بىز بۇ يەردە ئۇنىڭ مېلودىيەسىنى ئىلمىي ئۇسۇلدا بايان قىلىپ بېرىشتىن مەئزۇرمىز.

چۈنكى بىزنىڭ بايقىشىمىزچە قىرائەت ئاھاڭلىرى تېخىچە نوتىغا سېلىنغىنى يوق. بۇنىڭ نۇرغۇن سەۋەبلىرى بار، ئەلۋەتتە. لېكىن شۇنداقتىمۇ قىرائەت ئاھاڭلىرىنىڭ ھەممىسى بىر خىل ئورتاقلىققا ئىگە. يەنى ئۇلارنىڭ ھەر قانداقى زەنجىرسىمان ئۇدار بويىچە تەڭداش رېتىمغا ئىگە بولۇپ، ئۆرلەش ۋە تۆۋەنلەش بىرخىل تەكشىلىك ئىچىدە داۋام قىلىدۇ.

ئاۋازنى ياخشىلاشقا نىسبەتەن يۇقىرىقىلار تېخى يېتەرلىك چۈشەنچە بېرەلمەسلىكى ئېنىق. شۇڭا بۇ ساھەدىكى مەخسۇس كىتاپلارنى كۆرۈشنى تەۋسىيە قىلىمىز.

«قىرائەت» ئۆگىنىش تەدبىرلىرى

قىرائەت ئۆگىنىشتە، خۇددى باشقا ساھەلەرگە ئوخشاش نەزىرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈش ئاساسىي ئورۇندا تۇرىدۇ.

شۇڭا ئۇنى ئۆگىنىشتە تۆۋەندىكى تەرتىپ بويىچە باشلاش - ئاخىرلاشتۇرۇش مۇۋاپىق.

1) تەجۋىد ئىلمىنى مىساللىرى بىلەن قوشۇپ پۈختا چۈشىنىش، يادقا ئېلىش كېرەك. بۇنىڭدا ئوقۇتقۇچىنىڭ توغرا يېتەكلىشى بىلەن بىرگە ئۆزىمۇ توغرا ئىجادىي ئۇسۇللار ئارقىلىق ئۆگەنسە بولىدۇ.

2) ئۇن - سىن بۇيۇملىرىدىن پايدىلىنىپ، زامانىمىزدىكى مەشھۇر قىرائەت ئۇستازلىرى، قارىيلارنىڭ ئوقۇش ئۇسۇلى، ئاھاڭ بويىمىسى(مىلودىيىسى)، ئاۋاز ئىشلىتىشى، تەلەپپۇز ئۇسلۇبى قاتارلىقلاردىن ئۇنۇملۇك ھالدا زوق ئېلىش، ئۆز ئەمەلىيىتىگە ماسلاشتۇرۇپ تىل ۋە ئاۋازنى كۆپ چىنىقتۇرۇش، كۆپ تەكرارلاش لازىم. شۇنداقلا بۇلارنى ئۆگەنگەندە نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى ماس قەدەمدە بىرلەشتۈرۈش كېرەك.

ئوقۇش ئۇسۇلى ۋە توختاش يوسۇنلىرى بويىچە قۇرئاندا كۆپ قوللىنىلىدىغان شەرتلىك بەلگىلەر

(عَلاَمَاتُ الْوقْفِ وَمُصْطَلَحَاتُ الضَّبْطِ)

م توختاش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.
لا توختاشقا بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
ج توختىسىمۇ، توختىمىسىمۇ بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
صلى توختاشتىن ئۆلاپ ئوقۇش ياخشىراق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.
∴ ∴ ئۆلاپ ئوقۇشتىن توختاش ياخشىراق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.
ئارقىمۇ - ئارقا كەلگەن ئىككى سۆزنىڭ ئۈستىگە قويۇلىدىغان بۇ بەلگە توختاشقا تۇغرا كەلگەندە ئىككى سۆزنىڭ ھامان بىرسىدىلا توختاشقا بولىدىغان، ئىككىلا سۆزدە توختاشقا بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
ه شۇ ئورۇندا ئارتۇق ھەرپ بارلىقى ۋە ئۇنىڭ ئوقۇلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
ه شۇ ئورۇندا ئۆلاپ ئوقۇغاندا ئوقۇلىدىغان ئارتۇق ھەرپ بارلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
ـه شۇ ئورۇندىكى ھەرپنىڭ ساكىنلىق ئوقۇلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
م شۇ ئورۇندا «ئىقلاب» بارلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
ۇ شۇ ئورۇندىكى تەنۋىنگە «ئىخفا» قىلىنمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
ـّـ شۇ ئورۇندا «ئىدغام» بارلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
ـّـ شۇ ئورۇندا «ئىخفا» بارلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
و ى ن شۇ ئورۇندا شۇ خىل ھەرىلەرنىمۇ تەلەپپۇزغا قاتناشتۇرۇش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.
س شۇ ئورۇندىكى (ص) ھەرپىنى (س) ھەرپىدەك تەلەپپۇز قىلىشنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر بۇ بەلگە ھەرپنىڭ ئاستىغا قويۇلسا، ھەرپنى (ص) تەلەپپۇزدا ئوقۇشنىڭ مۇۋاپىقراق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.
ـ شۇ ئورۇندا ئالاھىدە سوزۇلىدىغان مۇقىم مەد بارلىقىنى

بىلدۇرىدۇ.

شۇ ئورۇندا سەجدە ئايىتى بارلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

شۇ ئورۇنلىنىڭ پارە، ھىزب، يېرىم ھىزب، چارەك ھىزب قاتارلىق قۇرئان بۆلەكلىرىنىڭ باشلىنىش نوقتىسى ئىكەنلىكىنى بىلدۇرىدۇ.

شۇ ئورۇندا ئايەتنىڭ ئاياغلاشقانلىقى ۋە ئايەت نومۇرىنى بىلدۇرىدۇ.

ط كۆپ قىسىم ئالىملارنىڭ قارىشى بويىچە، مۇشۇ يەردە توختاپ، كېيىنكى سۆزدىن باشلاپ داۋاملاشتۇرۇپ ئوقۇش بىر قەدەر ياخشى ئىكەنلىكىنى بىلدۇرىدۇ.

ح توختاشقا بولىدىغانلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

ص زۆرۈر تېپىلغاندا توختاشقا بولىدىغانلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

ق ئاز بىر بۆلەك ئالىملارنىڭ قارىشى بويىچە، توختاشقا بولىدىغانلىقى، ئەمما ئۇلاپ ئوقۇشنىڭ ياخشىراق ئىكەنلىكىنى بىلدۇرىدىغان بەلگە.

س سەكتە ئورنى ئىكەنلىكىنى بىلدۇرىدۇ.

قف توختىما ياخشى ئەمما ئۇلاپ ئوقۇسىمۇ بولىدىغانلىقىنى بىلدۇرىدۇ

ز توختاشقا بولىدىغان ئەمما ئۇلاپ ئوقۇلسا تېخىمۇ ياخشى بولىدىغانلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

ك خاراكتېرى يۇقىرىقىغا ئوخشاش.

ع كۆفە قۇرئانشۇناسلىرىنىڭ بىكىتىشى بويىچە ھەر ھىزبنىڭ ئوندىن بىرى(يەنى ئۈشر) ئاياغلاشقانلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

عب بەسرە قۇرئانشۇناسلىرىنىڭ بىكىتىشى بويىچە ھەر ھىزبنىڭ ئوندىن بىرى(يەنى ئۈشۈر) ئاياغلاشقانلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

ھ كۆفە قۇرئانشۇناسلىرىنىڭ بىكىتىشى بويىچە ھەر ھىزبنىڭ بەشتىن بىر قىسمى (خۇمۇس) ئاياغلاشقانلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

خب بەسرە قۇرئانشۇناسلىرىنىڭ بىكىتىشى بويىچە ھەر ھىزبنىڭ بەشتىن بىر قىسمى (خۇمۇس) ئاياغلاشقانلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

لب بەسرە قۇرئانشۇناسلىرىنىڭ قارىشىدا ئايەت بېشى ھىسابلانمايدىغان ئورۇننى بىلدۇرىدۇ.

تب بەسرە قۇرئانشۇناسلىرىنىڭ ھىسابىدا ئايەت بېشى بولۇپ كەلگەن ئورۇننى بىلدۇرىدۇ.

ب بىر ھىزب ئاياغلاشقانلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

ف بىر ھىزب يېرىملاشقانلىقىنى بىلدۇرىدۇ.

سُورَةُ الفَاتِحَة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ الرَّحْمَٰنِ

الرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٤﴾

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ

الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ

عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٧﴾

● ئالتە ھەرىكەت سۆزلىمىدىغان ● ئىككى، تۆت ياكى ئالتە ھەرىكەت سۆزلىسا بولىدىغان مەد
● ئۈچىل مەد
● تۆت ياكى بەش ھەرىكەت سۆزلىمىدىغان ● ئىككى ھەرىكەت سۆزلىمىدىغان مەد ۋاجىب مەد

● ئخفا. ئۇنۇ ئوبۇ (ئىككى ھەرىكەت) ● كۆتۈرەگگۈ ئوقۇلمايدىغان «ر»
● ئىدغام. ئوقۇلمايدىغان ئاۋۇش ● قەلقەلە ھەرپىي

۞ تِلْكَ ٱلرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۘ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُ
وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَٰتٍ ۚ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱلْبَيِّنَٰتِ
وَأَيَّدْنَٰهُ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ ۗ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقْتَتَلَ ٱلَّذِينَ
مِنۢ بَعْدِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ وَلَٰكِنِ ٱخْتَلَفُوا۟
فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقْتَتَلُوا۟
وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنفِقُوا۟
مِمَّا رَزَقْنَٰكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا
شَفَٰعَةٌ ۗ وَٱلْكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٥٤﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ
ٱلْحَىُّ ٱلْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُۥ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا
فِى ٱلْأَرْضِ ۗ مَن ذَا ٱلَّذِى يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَىْءٍ مِّنْ عِلْمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا
شَآءَ ۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ ۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفْظُهُمَا ۚ
وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾ لَآ إِكْرَاهَ فِى ٱلدِّينِ ۖ قَد تَّبَيَّنَ ٱلرُّشْدُ
مِنَ ٱلْغَىِّ ۚ فَمَن يَكْفُرْ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ
ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَا ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾

وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِمَا كَسَبُوا۟ مَا تَرَكَ عَلَىٰ
ظَهْرِهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ
فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِۦ بَصِيرًۢا ﴿٤٥﴾

سُورَةُ يٰسٓ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يٰسٓ ﴿١﴾ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣﴾ عَلَىٰ
صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤﴾ تَنزِيلَ ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٥﴾ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ
أُنذِرَ ءَابَآؤُهُمْ فَهُمْ غَٰفِلُونَ ﴿٦﴾ لَقَدْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَىٰٓ أَكْثَرِهِمْ
فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾ إِنَّا جَعَلْنَا فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ أَغْلَٰلًا فَهِىَ إِلَى
ٱلْأَذْقَانِ فَهُم مُّقْمَحُونَ ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا
وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَٰهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾ وَسَوَآءٌ
عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ إِنَّمَا تُنذِرُ
مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلذِّكْرَ وَخَشِىَ ٱلرَّحْمَٰنَ بِٱلْغَيْبِ ۖ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ
وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ
مَا قَدَّمُوا۟ وَءَاثَٰرَهُمْ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَٰهُ فِىٓ إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾

وَٱضۡرِبۡ لَهُم مَّثَلًا أَصۡحَٰبَ ٱلۡقَرۡيَةِ إِذۡ جَآءَهَا ٱلۡمُرۡسَلُونَ ﴿١٣﴾
إِذۡ أَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهِمُ ٱثۡنَيۡنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزۡنَا بِثَالِثٖ فَقَالُوٓاْ إِنَّآ
إِلَيۡكُم مُّرۡسَلُونَ ﴿١٤﴾ قَالُواْ مَآ أَنتُمۡ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُنَا وَمَآ أَنزَلَ
ٱلرَّحۡمَٰنُ مِن شَيۡءٍ إِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا تَكۡذِبُونَ ﴿١٥﴾ قَالُواْ رَبُّنَا يَعۡلَمُ إِنَّآ
إِلَيۡكُمۡ لَمُرۡسَلُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَيۡنَآ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ﴿١٧﴾
قَالُوٓاْ إِنَّا تَطَيَّرۡنَا بِكُمۡۖ لَئِن لَّمۡ تَنتَهُواْ لَنَرۡجُمَنَّكُمۡ وَلَيَمَسَّنَّكُم
مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿١٨﴾ قَالُواْ طَٰٓئِرُكُم مَّعَكُمۡۚ أَئِن ذُكِّرۡتُم
بَلۡ أَنتُمۡ قَوۡمٞ مُّسۡرِفُونَ ﴿١٩﴾ وَجَآءَ مِنۡ أَقۡصَا ٱلۡمَدِينَةِ رَجُلٞ
يَسۡعَىٰ قَالَ يَٰقَوۡمِ ٱتَّبِعُواْ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿٢٠﴾ ٱتَّبِعُواْ مَن
لَّا يَسۡـَٔلُكُمۡ أَجۡرٗا وَهُم مُّهۡتَدُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا لِيَ لَآ أَعۡبُدُ ٱلَّذِي
فَطَرَنِي وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿٢٢﴾ ءَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً إِن
يُرِدۡنِ ٱلرَّحۡمَٰنُ بِضُرّٖ لَّا تُغۡنِ عَنِّي شَفَٰعَتُهُمۡ شَيۡـٔٗا وَلَا
يُنقِذُونِ ﴿٢٣﴾ إِنِّيٓ إِذٗا لَّفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ إِنِّيٓ ءَامَنتُ
بِرَبِّكُمۡ فَٱسۡمَعُونِ ﴿٢٥﴾ قِيلَ ٱدۡخُلِ ٱلۡجَنَّةَۖ قَالَ يَٰلَيۡتَ قَوۡمِي
يَعۡلَمُونَ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ ٱلۡمُكۡرَمِينَ ﴿٢٧﴾

● ئالتە ھەرىكەت سوزۇلىدىغان ● ئىككى، ئۈچ ياكى ئالتە ھەرىكەت سوزۇلما بولىدىغان مەد ● ئۈچ ياكى بەش ھەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد ● ئىككى ھەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد ئىزچىل مەد سوزۇلىدىغان ۋاجىب مەد

● ئىخفا: ئوتتە ئوينى (ئىككى ھەرىكەت) ● كۆتىرەڭگۇ ئوقۇلىدىغان «را» ● ئىدغام: ئوقۇلمايدىغان تاۋۇش ● ئالقاندا ھەرپىي

۞ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنۢ بَعْدِهِۦ مِن جُندٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا
كُنَّا مُنزِلِينَ ﴿٢٨﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَٰمِدُونَ
﴿٢٩﴾ يَٰحَسْرَةً عَلَى ٱلْعِبَادِ ۚ مَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ
يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ
أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾ وَإِن كُلٌّ لَّمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ
﴿٣٢﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلْأَرْضُ ٱلْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَٰهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا
فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ
وَأَعْنَٰبٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ ٱلْعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأْكُلُوا۟ مِن ثَمَرِهِۦ
وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾ سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى
خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ وَمِنْ أَنفُسِهِمْ
وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ ٱلنَّهَارَ
فَإِذَا هُم مُّظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلشَّمْسُ تَجْرِى لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ۚ
ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَٱلْقَمَرَ قَدَّرْنَٰهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ
عَادَ كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ لَا ٱلشَّمْسُ يَنۢبَغِى لَهَآ أَن تُدْرِكَ
ٱلْقَمَرَ وَلَا ٱلَّيْلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِ ۚ وَكُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

ئالتە ھەرىكەت سوزۇلىدىغان ئىككى، ئۈچ ياكى ئالتە ھەرىكەت سوزۇلما بولىدىغان مەد
ئۈچ ياكى بەش ھەرىكەت سوزۇلىدىغان ۋاجىب مەد
ئىككى ھەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد
ئىخفا، غۇنە ئوينى (ئىككى ھەرىكەت) كۆتۈرەمگۈ ئوقۇلىدىغان «را»
ئىدغام، ئوقۇلماسلىدىغان تاۋۇش قالقىلاق ھەرپىي

وَءَايَةٌ لَّهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾ وَخَلَقْنَا
لَهُم مِّن مِّثْلِهِۦ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾ وَإِن نَّشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ
وَلَا هُمْ يُنقَذُونَ ﴿٤٣﴾ إِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا
قِيلَ لَهُمُ ٱتَّقُوا۟ مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾
وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ
﴿٤٦﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنُطْعِمُ مَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ أَطْعَمَهُۥٓ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِى
ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ
﴿٤٨﴾ مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ
﴿٤٩﴾ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَآ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾
وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ
﴿٥١﴾ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ
وَصَدَقَ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً
وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ
نَفْسٌ شَيْـًٔا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾

● قالقه هەرىكەت سۆزلىدىغان ● ئىككى. ئۈچ ياكى قالقه ئۈزۈمگە مەدە
هەرىكەت سۆزلىسا سوزلىدىغان مەدە
● ئۈچ ياكى بەش هەرىكەت ● ئىككى هەرىكەت سۆزلىدىغان مەدە
سۆزلىدىغان ۋاجىب مەدە

● ئىخفا. ئۇنۇه ئوبرا (ئىككى هەرىكەت) ● كۆتىرەڭگۇ ئوقۇلمايدىغان «ر»
● ئىدغام. ئوقۇلمايدىغان تاۋۇش ● قالقاله عەرەبچە

إِنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ ٱلْيَوْمَ فِى شُغُلٍ فَٰكِهُونَ ﴿٥٥﴾ هُمْ وَأَزْوَٰجُهُمْ
فِى ظِلَٰلٍ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ ﴿٥٦﴾ لَهُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ وَلَهُم
مَّا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾ سَلَٰمٌ قَوْلًا مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ ﴿٥٨﴾ وَٱمْتَٰزُوا۟ ٱلْيَوْمَ
أَيُّهَا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾ ۞ أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ أَن لَّا
تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَٰنَ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٠﴾ وَأَنِ ٱعْبُدُونِى ۚ
هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا ۖ
أَفَلَمْ تَكُونُوا۟ تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ
﴿٦٣﴾ ٱصْلَوْهَا ٱلْيَوْمَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾ ٱلْيَوْمَ نَخْتِمُ
عَلَىٰٓ أَفْوَٰهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا۟
يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰٓ أَعْيُنِهِمْ فَٱسْتَبَقُوا۟
ٱلصِّرَٰطَ فَأَنَّىٰ يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَمَسَخْنَٰهُمْ
عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ
﴿٦٧﴾ وَمَن نُّعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِى ٱلْخَلْقِ ۖ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾
وَمَا عَلَّمْنَٰهُ ٱلشِّعْرَ وَمَا يَنۢبَغِى لَهُۥٓ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْءَانٌ مُّبِينٌ
﴿٦٩﴾ لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٠﴾

● ئالته هەرىكەت سوزۇلىدىغان ئىككى، تۆت ياكى ئالته هەرىكەت سوزۇلما بولىدىغان مەد
● تۆت ياكى بەش هەرىكەت ئىككى هەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد سوزۇلىدىغان ۋاجىب مەد

● ئىخفا، غۇنە ئوتۇر (ئىككى هەرىكەت) ● كۆتۈرمەگىنى ئوقۇلمايدىغان «را»
● ئىدغام، ئوقۇلمايدىغان تاۋۇش ● قەلقەله هەرپىي

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَآ أَنْعَٰمًا فَهُمْ لَهَا
مَٰلِكُونَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنَٰهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾
وَلَهُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَمَشَارِبُ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَٱتَّخَذُوا۟
مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ
نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُندٌ مُّحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾ فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ
إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَمْ يَرَ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا
خَلَقْنَٰهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا
مَثَلًا وَنَسِىَ خَلْقَهُۥ ۖ قَالَ مَن يُحْىِ ٱلْعِظَٰمَ وَهِىَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾
قُلْ يُحْيِيهَا ٱلَّذِىٓ أَنشَأَهَآ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ
﴿٧٩﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلشَّجَرِ ٱلْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَآ أَنتُم
مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾ أَوَلَيْسَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ
بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم ۚ بَلَىٰ وَهُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨١﴾
إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾
فَسُبْحَٰنَ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

سُورَةُ الصَّافَّاتِ

● ثالثه هەرىكەت سوزۇلىدىغان ● لىككى، تۆت ياكى ئالتە ئەزچىل مەدد
● تۆت ياكى بەش هەرىكەت ● ئىككى هەرىكەت سوزۇلىدىغان مەدد
سوزۇلىدىغان ۋاجىب مەدد

● لخفا، تۆتە ئوبۇن (ئىككى هەرىكەت) ● كۆتىرەڭگۇ ئوقۇلىدىغان «را»
● ئىدغام، ئوقۇلماي يەنىغان تاۋۇش ● قلقلە هەرپى

سُورَةُ النَّبَإِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ ﴿٢﴾ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾
كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ﴿٦﴾
وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا
﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا
فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾ وَأَنْزَلْنَا
مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَجَنَّاتٍ
أَلْفَافًا ﴿١٦﴾ إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ
فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ
الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ لِّلطَّاغِينَ
مَآبًا ﴿٢٢﴾ لَّابِثِينَ فِيهَا أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا
﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَاءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا
لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَيْءٍ
أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾

● ئاتە ھەرىكەت سۈيلىدىغان ● ئىككى، ئۈچ ياكى ئالتە ھەرىكەت سۈيلا بولىدىغان مەد
● ئۈچ ياكى بەش ھەرىكەت ● ئىككى ھەرىكەت سۈيلىدىغان مەد
كۆرسەتكۈچ مەد
سۈيلىدىغان ۋاجىب مەد
● ئىخفا: نۇنە ئونى (ئىككى ھەرىكەت) ● كۆتۈرەمگۇ ئوقۇلىدىغان «را»
● ئىدغام: ئوقۇلمايدىغان تاۋۇش ● قالقىما ھەرپى

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَآئِقَ وَأَعْنَـٰبًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا
دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّٰبًا ﴿٣٥﴾ جَزَآءً مِّن رَّبِّكَ عَطَآءً
حِسَابًا ﴿٣٦﴾ رَّبِّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ٱلرَّحْمَـٰنِ لَا يَمْلِكُونَ
مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ ٱلرُّوحُ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ صَفًّا لَّا يَتَكَلَّمُونَ
إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلْحَقُّ فَمَن
شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ مَـَٔابًا ﴿٣٩﴾ إِنَّآ أَنذَرْنَـٰكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ
يَنظُرُ ٱلْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ ٱلْكَافِرُ يَـٰلَيْتَنِى كُنتُ تُرَٰبًا ﴿٤٠﴾

سُورَةُ النَّازِعَاتِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلنَّـٰزِعَـٰتِ غَرْقًا ﴿١﴾ وَٱلنَّـٰشِطَـٰتِ نَشْطًا ﴿٢﴾ وَٱلسَّـٰبِحَـٰتِ سَبْحًا
﴿٣﴾ فَٱلسَّـٰبِقَـٰتِ سَبْقًا ﴿٤﴾ فَٱلْمُدَبِّرَٰتِ أَمْرًا ﴿٥﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ ٱلرَّاجِفَةُ
﴿٦﴾ تَتْبَعُهَا ٱلرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾ أَبْصَـٰرُهَا
خَـٰشِعَةٌ ﴿٩﴾ يَقُولُونَ أَءِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِى ٱلْحَافِرَةِ ﴿١٠﴾ أَءِذَا كُنَّا
عِظَـٰمًا نَّخِرَةً ﴿١١﴾ قَالُوا۟ تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ
وَٰحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَإِذَا هُم بِٱلسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾ هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ ﴿١٥﴾

● ئالتە ھەرىكمت سوزۇلىدىغان ئىككى، تۆت ياكى ئالتە ئىرچىل مەدد
● تۆت ياكى بەش ھەرىكمت سوزۇلىدىغان ئىككى ھەرىكمت سوزۇلىدىغان ۋاجىب مەدد
● ئىخفا، تۆتە ئېغىز (ئىككى ھەرىكمت) ● كۆتىرەڭگۇ ئوقۇلىدىغان «ر»
● ئىدغام، ئوقۇلمايدىغان تاۋۇش ● قالقىلە ھەرپى

إِذْ نَادَىٰهُ رَبُّهُۥ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٦﴾ ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿١٧﴾
فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَىٰٓ أَن تَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَرَىٰهُ
ٱلْءَايَةَ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ﴿٢١﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ
فَنَادَىٰ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٤﴾ فَأَخَذَهُ ٱللَّهُ نَكَالَ ٱلْءَاخِرَةِ وَٱلْأُولَىٰٓ
﴿٢٥﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰٓ ﴿٢٦﴾ ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ ٱلسَّمَآءُ ۚ بَنَىٰهَا
﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّىٰهَا ﴿٢٨﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَىٰهَا ﴿٢٩﴾
وَٱلْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَىٰهَآ ﴿٣٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَآءَهَا وَمَرْعَىٰهَا ﴿٣١﴾
وَٱلْجِبَالَ أَرْسَىٰهَا ﴿٣٢﴾ مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٣﴾ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلطَّآمَّةُ
ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ مَا سَعَىٰ ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ
لِمَن يَرَىٰ ﴿٣٦﴾ فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ وَءَاثَرَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ ٱلْجَحِيمَ
هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ
﴿٤٠﴾ فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا
﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنتَ مِن ذِكْرَىٰهَآ ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَىٰهَآ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرُ
مَن يَخْشَىٰهَا ﴿٤٥﴾ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَىٰهَا ﴿٤٦﴾

سُورَةُ عَبَسَ

● ئالته هەرىكەت سوۈنۈلىدىغان ● ئىككى، ئۈچ ياكى ئالته ئىزچىل بەت
● ئۈچ ياكى بەش هەرىكەت سوۈنۈلىدىغان بەت ● ئىككى هەرىكەت سوۈنۈلىدىغان بەت
سوۈنۈلىدىغان ۋاجىپ بەت

● نخفا، غۇنە لېرلى (ئىككى هەرىكەت) ● كۆتۈرەمگۈ ئوقۇلىدىغان «را»
● شەددام، ئوقۇلۇلىدىغان تاۋۇش ● قالقاندە هەرپىي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١﴾ أَن جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ ﴿٢﴾ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّىٰ ﴿٣﴾ أَوْ
يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَىٰ ﴿٤﴾ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَىٰ ﴿٥﴾ فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّىٰ ﴿٦﴾
وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَن جَاءَكَ يَسْعَىٰ ﴿٨﴾ وَهُوَ يَخْشَىٰ ﴿٩﴾ فَأَنتَ
عَنْهُ تَلَهَّىٰ ﴿١٠﴾ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴿١١﴾ فَمَن شَاءَ ذَكَرَهُ ﴿١٢﴾ فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ
﴿١٣﴾ مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾ قُتِلَ الْإِنسَانُ
مَا أَكْفَرَهُ ﴿١٧﴾ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٨﴾ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ﴿١٩﴾ ثُمَّ
السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ﴿٢١﴾ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ ﴿٢٢﴾ كَلَّا لَمَّا
يَقْضِ مَا أَمَرَهُ ﴿٢٣﴾ فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ إِلَىٰ طَعَامِهِ ﴿٢٤﴾ أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا
﴿٢٥﴾ ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَأَنبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾
وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾ وَحَدَائِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَاكِهَةً وَأَبًّا ﴿٣١﴾ مَّتَاعًا لَّكُمْ
وَلِأَنْعَامِكُمْ ﴿٣٢﴾ فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾
وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ
يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ
يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

سُورَةُ التَّكْوِيرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا النُّجُومُ انكَدَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ
سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ
﴿٥﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾ وَإِذَا
الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَيِّ ذَنبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ
﴿١٠﴾ وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾ وَإِذَا الْجَنَّةُ
أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾ فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ﴿١٥﴾
الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾
إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِي قُوَّةٍ عِندَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُّطَاعٍ
ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ
﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ ﴿٢٥﴾
فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَن شَاءَ مِنكُمْ أَن
يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

سُورَةُ الِانفِطَارِ

● ئالتە ھەرىكمت سوزۇلىدىغان ● ئىككى، ئۈچ ياكى ئالتە ئىزچىل مەد
● ئۈچ ياكى بەش ھەرىكمت سوزۇلىدىغان مەد ● ئىككى ھەرىكمت سوزۇلىدىغان مەد
● ئىخفا، ئوتتۇرا ئېنىق (ئىككى ھەرىكمت) ● كۆتۈرەڭگۇ ئوقۇلىدىغان «ر»
● ئىدغام، ئوقۇلىدىغان تاۋۇش ● قەلقەلە ھەرپىي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا السَّمَاءُ انفَطَرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انتَثَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ
فُجِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ
وَأَخَّرَتْ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿٦﴾ الَّذِي
خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ ﴿٧﴾ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ ﴿٨﴾
كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ ﴿٩﴾ وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ﴿١٠﴾ كِرَامًا
كَاتِبِينَ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ
الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ
﴿١٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ
﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا ۖ وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ ﴿١٩﴾

سُورَةُ الْمُطَفِّفِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾
وَإِذَا كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُم
مَّبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾

ئالتە ھەرىكەت سوزۇلىدىغان ● ئىككى، ئۈچ ياكى ئالتە لەزىچىل مەدد
ھەرىكەت سوزۇلما بولىدىغان مەدد
ئۈچ ياكى بەش ھەرىكەت ● ئىككى ھەرىكەت سوزۇلىدىغان مەدد
سوزۇلىدىغان ۋاجىب مەدد

ئىخفا، ئۇنۇق ئوتى (ئىككى ھەرىكەت) ● كۆتۈرەڭگۈ ئوقۇلمايدىغان «ر»
ئىدغام، ئوقۇلمايدىغان تاۋۇش ● قەلقەلە ھەرپى

كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْفُجَّارِ لَفِى سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾ كِتَٰبٌ
مَّرْقُومٌ ﴿٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿١١﴾
وَمَا يُكَذِّبُ بِهِۦٓ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ
ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ كَلَّآ إِنَّهُمْ
عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا۟ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ
هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾ كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ
﴿١٨﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ ٱلْمُقَرَّبُونَ
﴿٢١﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِى
وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ ٱلنَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾
خِتَٰمُهُۥ مِسْكٌ ۚ وَفِى ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُۥ
مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
أَجْرَمُوا۟ كَانُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِهِمْ
يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمُ ٱنقَلَبُوا۟ فَكِهِينَ ﴿٣١﴾
وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَآ أُرْسِلُوا۟ عَلَيْهِمْ
حَٰفِظِينَ ﴿٣٣﴾ فَٱلْيَوْمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنَ ٱلْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾

عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ ٱلْكُفَّارُ مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

سُورَةُ الْانْشِقَاقِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا ٱلْأَرْضُ مُدَّتْ
﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلْإِنسَٰنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَٰقِيهِ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ
كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَيَنقَلِبُ
إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ وَرَآءَ ظَهْرِهِۦ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ
يَدْعُوا۟ ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُۥ كَانَ فِىٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾
إِنَّهُۥ ظَنَّ أَن لَّن يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰٓ إِنَّ رَبَّهُۥ كَانَ بِهِۦ بَصِيرًا ﴿١٥﴾ فَلَآ أُقْسِمُ
بِٱلشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَٱلَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَٱلْقَمَرِ إِذَا ٱتَّسَقَ ﴿١٨﴾
لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ
عَلَيْهِمُ ٱلْقُرْءَانُ لَا يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢١﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُكَذِّبُونَ
﴿٢٢﴾ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾
إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

● ئالته هەرىكەت سوۋلىدىغان ● ئىككى، نۆۋەت پاكى ئالته هەرىكەت سوۋلىسا بولىدىغان مەد ● ئىزچىل مەد
● نۆۋەت پاكى بەش هەرىكەت ● ئىككى هەرىكەت سوۋلىدىغان مەد سوۋلىدىغان ۋاجىب مەد
● ئىخفا، نۇنە ئىزار (ئىككى هەرىكەت) ● كۆتۈرەڭگۇ ئوقۇلىدىغان «را» ● ئىدغام، ئوقۇلمايدىغان تاۋۇش ● قالقىلە ھەرپىي

سُورَةُ الْبُرُوجِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ
﴿٣﴾ قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ﴿٥﴾ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا
قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا
مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٨﴾ الَّذِي لَهُ مُلْكُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ
فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ
عَذَابُ الْحَرِيقِ ﴿١٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ
جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ﴿١١﴾ إِنَّ بَطْشَ
رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ﴿١٤﴾
ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ
﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ مِن
وَرَائِهِم مُّحِيطٌ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

سُورَةُ الطَّارِقِ

● ئالته همرىكەت سوزۇلىدىغان ● ئىككى، ئۈچ ياكى ئالته همرىكەت سوزۇلما بولىدىغان مەد
● ئۈچ ياكى بەش همرىكەت ● ئىككى همرىكەت سوزۇلىدىغان مەد
سوزۇلىدىغان ۋاجىب مەد

● ئىخفا، ئۇنۇن لوڭ (ئىككى همرىكەت) ● كۆتىرەڭگۇ ئوقۇلىدىغان «را»
● ئىدغام، ئوقۇلايدىغان تاپۇش ● قەلقەلە همرىپى

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلسَّمَآءِ وَٱلطَّارِقِ ﴿١﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلطَّارِقُ ﴿٢﴾ ٱلنَّجْمُ ٱلثَّاقِبُ ﴿٣﴾ إِن كُلُّ
نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ﴿٤﴾ فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِن مَّآءٍ
دَافِقٍ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ مِنۢ بَيْنِ ٱلصُّلْبِ وَٱلتَّرَآئِبِ ﴿٧﴾ إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجْعِهِۦ لَقَادِرٌ ﴿٨﴾
يَوْمَ تُبْلَى ٱلسَّرَآئِرُ ﴿٩﴾ فَمَا لَهُۥ مِن قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ﴿١٠﴾ وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلرَّجْعِ ﴿١١﴾
وَٱلْأَرْضِ ذَاتِ ٱلصَّدْعِ ﴿١٢﴾ إِنَّهُۥ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ﴿١٣﴾ وَمَا هُوَ بِٱلْهَزْلِ ﴿١٤﴾ إِنَّهُمْ
يَكِيدُونَ كَيْدًا ﴿١٥﴾ وَأَكِيدُ كَيْدًا ﴿١٦﴾ فَمَهِّلِ ٱلْكَٰفِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ﴿١٧﴾

سُورَةُ الأَعْلَىٰ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى ﴿١﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِى قَدَّرَ فَهَدَىٰ
﴿٣﴾ وَٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلْمَرْعَىٰ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُۥ غُثَآءً أَحْوَىٰ ﴿٥﴾ سَنُقْرِئُكَ
فَلَا تَنسَىٰٓ ﴿٦﴾ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ ﴿٧﴾ وَنُيَسِّرُكَ
لِلْيُسْرَىٰ ﴿٨﴾ فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ ٱلذِّكْرَىٰ ﴿٩﴾ سَيَذَّكَّرُ مَن يَخْشَىٰ ﴿١٠﴾
وَيَتَجَنَّبُهَا ٱلْأَشْقَى ﴿١١﴾ ٱلَّذِى يَصْلَى ٱلنَّارَ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ
فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴿١٣﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّىٰ ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ ٱسْمَ رَبِّهِۦ فَصَلَّىٰ ﴿١٥﴾

ثالثه هەرىكەت سوزۇلىدىغان ● ئىككى، تۆت ياكى ئالته كەزچىل مەد
هەرىكەت سوزۇلما بولىدىغان مەد
تۆت ياكى بەش هەرىكەت ● ئىككى هەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد
سوزۇلىدىغان ۋاجىب مەد

ئىغنا، غۇنە لوبنى (ئىككى هەرىكەت) ● كۆتىرەكلىرى ئوقۇلمايدىغان «را»
ئىدغام، ئوقۇلمايدىغان تاۋۇش ● قەلقەلە هەرپىي

بَلْ تُؤْثِرُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَٱلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٧﴾ إِنَّ
هَٰذَا لَفِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٨﴾ صُحُفِ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴿١٩﴾

سُورَةُ الْغَاشِيَةِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ
هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ٱلْغَٰشِيَةِ ﴿١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَٰشِعَةٌ ﴿٢﴾
عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ﴿٣﴾ تَصْلَىٰ نَارًا حَامِيَةً ﴿٤﴾ تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ ءَانِيَةٍ ﴿٥﴾
لَّيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٍ ﴿٦﴾ لَّا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِى مِن جُوعٍ ﴿٧﴾
وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ ﴿٨﴾ لِّسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾ فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿١٠﴾
لَّا تَسْمَعُ فِيهَا لَٰغِيَةً ﴿١١﴾ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾
وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ وَزَرَابِىُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾
أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى ٱلْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ
رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى ٱلْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى ٱلْأَرْضِ كَيْفَ
سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَّسْتَ عَلَيْهِم
بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ ٱللَّهُ ٱلْعَذَابَ
ٱلْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَآ إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾

ئالته ھەرىكەت سۆزلىنىدىغان ● تىكتىن، تۆت ياكى ئالته ھەرىكەت سۆزلىسا بولىدىغان مەد
ئۇزۇنغا مەد
● تۆت ياكى بەش ھەرىكەت ● تىكتىن ھەرىكەت سۆزلىنىدىغان مەد
سۆزلىنىدىغان ۋاجىب مەد
● ئىخفا، غۇنە ئوياش (تىكتىن ھەرىكەت) ● كۆتۈرۈڭگۇ ئوقۇلىدىغان «را»
● ئىدغام، ئوقۇلمايدىغان تاۋۇش ● قەلقەلە ھەرپىي

سُورَةُ الفَجْرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْفَجْرِ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ﴿٣﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ
﴿٤﴾ هَلْ فِي ذَٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ ﴿٥﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ
﴿٦﴾ إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ﴿٧﴾ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ﴿٨﴾
وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ﴿٩﴾ وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾
الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ﴿١١﴾ فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ
عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا
الْإِنسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ
﴿١٥﴾ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ ﴿١٦﴾
كَلَّا بَل لَّا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ
الْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا ﴿١٩﴾
وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾ كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا
دَكًّا ﴿٢١﴾ وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ
بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنسَانُ وَأَنَّىٰ لَهُ الذِّكْرَىٰ ﴿٢٣﴾

يَقُولُ يَٰلَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٥﴾
وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفْسُ ٱلْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ٱرْجِعِىٓ
إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلِى فِى عِبَٰدِى ﴿٢٩﴾ وَٱدْخُلِى جَنَّتِى ﴿٣٠﴾

سُورَةُ البَلَدِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لَآ أُقْسِمُ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿١﴾ وَأَنتَ حِلٌّۢ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ
﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ فِى كَبَدٍ ﴿٤﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّن يَقْدِرَ عَلَيْهِ
أَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا ﴿٦﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّمْ يَرَهُۥٓ أَحَدٌ
﴿٧﴾ أَلَمْ نَجْعَل لَّهُۥ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنَٰهُ
ٱلنَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ فَلَا ٱقْتَحَمَ ٱلْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾
فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ أَوْ إِطْعَٰمٌ فِى يَوْمٍ ذِى مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ
﴿١٥﴾ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَتَوَاصَوْا۟
بِٱلصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا هُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌۢ ﴿٢٠﴾

سُورَةُ الشَّمْسِ

● ئالتە ھەرىكەت سوزۇلىدىغان ● لىككى، ئۈتۈن ياكى ئالتە ھەرىكەت سوزۇلما بولىدىغان مەد قىلىنمايدۇ مەد
● ئۈتۈن ياكى بەش ھەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد ● ئىككى ھەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد سوزۇلىدىغان ۋاجىب مەد

● ئىخفا، ئۇنۇن ئوزۇن (ئىككى ھەرىكەت) ● كۆتۈرەڭگۇ ئوقۇلىدىغان «را» ● ئىدغام، ئوقۇلماي يىدىغان تاۋۇش ● قالقىلە ھەرپىي

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلشَّمْسِ وَضُحَىٰهَا ﴿١﴾ وَٱلْقَمَرِ إِذَا تَلَىٰهَا ﴿٢﴾ وَٱلنَّهَارِ إِذَا جَلَّىٰهَا ﴿٣﴾
وَٱلَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰهَا ﴿٤﴾ وَٱلسَّمَآءِ وَمَا بَنَىٰهَا ﴿٥﴾ وَٱلْأَرْضِ وَمَا طَحَىٰهَا
﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّىٰهَا ﴿٧﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَىٰهَا ﴿٨﴾ قَدْ
أَفْلَحَ مَن زَكَّىٰهَا ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّىٰهَا ﴿١٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ
بِطَغْوَىٰهَآ ﴿١١﴾ إِذِ ٱنۢبَعَثَ أَشْقَىٰهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ ٱللَّهِ
نَاقَةَ ٱللَّهِ وَسُقْيَىٰهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ
عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنۢبِهِمْ فَسَوَّىٰهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبَىٰهَا ﴿١٥﴾

سُورَةُ اللَّيْلِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ ﴿١﴾ وَٱلنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ ﴿٣﴾
إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ﴿٤﴾ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَٱتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾
فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنۢ بَخِلَ وَٱسْتَغْنَىٰ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِٱلْحُسْنَىٰ
﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْعُسْرَىٰ ﴿١٠﴾ وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُۥٓ إِذَا تَرَدَّىٰٓ ﴿١١﴾ إِنَّ عَلَيْنَا
لَلْهُدَىٰ ﴿١٢﴾ وَإِنَّ لَنَا لَلْءَاخِرَةَ وَٱلْأُولَىٰ ﴿١٣﴾ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ﴿١٤﴾

ئالته هەرىكەت سوزۇلىدىغان ئىككى، ئۈچ ياكى ئالته هەرىكەت سوزۇلما بولىدىغان مەد
ئۈچ ياكى يەتتى هەرىكەت ئىككى هەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد
سوزۇلىدىغان ۋاجىب مەد

نۇختا: ئوتە ئوس (ئىككى هەرىكەت) كۆتۈرمىگۈ ئوقۇلىدىغان «ر»
قىدغام، ئوقۇلماي قىدىغان تاۋۇش قالقاندا هەرپىي

لَا يَصْلَىٰهَآ إِلَّا ٱلْأَشْقَى ﴿١٥﴾ ٱلَّذِى كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٦﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا
ٱلْأَتْقَى ﴿١٧﴾ ٱلَّذِى يُؤْتِى مَالَهُۥ يَتَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُۥ مِن
نِّعْمَةٍ تُجْزَىٰٓ ﴿١٩﴾ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ﴿٢١﴾

سُورَةُ الضُّحَىٰ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلضُّحَىٰ ﴿١﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ﴿٣﴾
وَلَلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ ٱلْأُولَىٰ ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ
فَتَرْضَىٰٓ ﴿٥﴾ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَـَٔاوَىٰ ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَآلًّا
فَهَدَىٰ ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ عَآئِلًا فَأَغْنَىٰ ﴿٨﴾ فَأَمَّا ٱلْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ
﴿٩﴾ وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

سُورَةُ الشَّرْحِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِىٓ
أَنقَضَ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ فَإِنَّ مَعَ ٱلْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾ إِنَّ
مَعَ ٱلْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾ فَإِذَا فَرَغْتَ فَٱنصَبْ ﴿٧﴾ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَٱرْغَب ﴿٨﴾

● ئالتە ھەرىكەت سوۋلىدىغان ● ئىككى، تۆت ياكى ئالتە تىنزچىل مەدە
● تۆت ياكى بەش ھەرىكەت ● ئىككى ھەرىكەت سوۋلىدىغان مەدە
سوۋلىدىغان ۋاجىپ مەدە

● ئىخفا، غۇنە ئوبۇر (ئىككى ھەرىكەت) ● كۆتىرەڭگۈ ئوقۇلىدىغان «را»
● ئىدغام، ئوقۇلماسلىدىغان تاۋۇش ● قەلقەلە ھەرپىي

سُورَةُ التِّينِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ ﴿١﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿٣﴾
لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ
﴿٥﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾
فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ ﴿٧﴾ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ﴿٨﴾

سُورَةُ الْعَلَقِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ اقْرَأْ وَرَبُّكَ
الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾ كَلَّا إِنَّ
الْإِنسَانَ لَيَطْغَىٰ ﴿٦﴾ أَن رَّآهُ اسْتَغْنَىٰ ﴿٧﴾ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ ﴿٨﴾ أَرَأَيْتَ
الَّذِي يَنْهَىٰ ﴿٩﴾ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ ﴿١٠﴾ أَرَأَيْتَ إِن كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ ﴿١١﴾ أَوْ أَمَرَ
بِالتَّقْوَىٰ ﴿١٢﴾ أَرَأَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٣﴾ أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾ كَلَّا لَئِن
لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ
﴿١٧﴾ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِب ۩ ﴿١٩﴾

● ئاتە ھەرىكەت سوۋلىدىغان ● ئىككى، ئۈچ ياكى ئاتە ھەرىكەت سوۋلىسا بولىدىغان مەد
● ئۈچ ياكى بەش ھەرىكەت ● ئىككى ھەرىكەت سوۋلىدىغان مەد
سوۋلىدىغان ۋاجىب مەد

● ئىخفا، غۇنە ئوبنى (ئىككى ھەرىكەت) ● گۈنۈمگۈ ئوقۇلىدىغان «را»
● ئىدغام، ئوقۇلمايدىغان تاۋۇش ● قەلقەلە ھەرپى

سُورَةُ الْقَدْرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾
لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ
فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾

سُورَةُ الْبَيِّنَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنفَكِّينَ
حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾
فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِن
بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ
لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ ۚ وَذَٰلِكَ دِينُ
الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ
فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ أُولَٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ إِنَّ
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾

● ئالتە ھەرىكەت سوزۇلىدىغان ● لىككى، ئۈچ ياكى ئالتە كىرىچىل مەد
● ئۈچ ياكى بەش ھەرىكەت ● لىككى ھەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد سوزۇلىدىغان ۋاجىپ مەد

● لىخنا، غۇنە ئوتى (لىككى ھەرىكەت) ● كۆتىرەڭگۇ ئوقۇلىدىغان «را»
● ئىدغام، ئوقۇلمايدىغان تاۋۇش ● قالقىلە ھەرپى

جَزَآؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ
فِيهَآ أَبَدًا ۖ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُۥ ﴿٨﴾

سُورَةُ الزَّلْزَلَةِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ ٱلْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ ٱلْأَرْضُ أَثْقَالَهَا
﴿٢﴾ وَقَالَ ٱلْإِنسَٰنُ مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾
بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ ٱلنَّاسُ أَشْتَاتًا
لِّيُرَوْا۟ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا
يَرَهُۥ ﴿٧﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُۥ ﴿٨﴾

سُورَةُ الْعَادِيَاتِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلْعَٰدِيَٰتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَٱلْمُورِيَٰتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَٱلْمُغِيرَٰتِ صُبْحًا
﴿٣﴾ فَأَثَرْنَ بِهِۦ نَقْعًا ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِهِۦ جَمْعًا ﴿٥﴾ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ
لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُۥ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾ وَإِنَّهُۥ لِحُبِّ
ٱلْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾ ۞ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي ٱلْقُبُورِ ﴿٩﴾

● ئاللە ھەرىكەت سۆزلىمەيدىغان ● لىككى، ئۆت ياكى ئالتە ئەزچىل مەدە
ھەرىكەت سۆزلىسا بولمايدىغان مەدە
● ئۆت ياكى بەش ھەرىكەت ● لىككى ھەرىكەت سۆزلىمەيدىغان مەدە
سۆزلىمەيدىغان ۋاجىب مەدە

● ئەدغام، ئوقۇلمايدىغان تاۋۇش ● قالقان ھەرپى
● ئىخفا، ئۆتە ئوبۇن (لىككى ھەرىكەت) ● كۆتۈرمىگىلى ئوقۇلمايدىغان دەرىجە

وَحُصِّلَ مَا فِي ٱلصُّدُورِ ﴿١٠﴾ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ ﴿١١﴾

سُورَةُ ٱلْقَارِعَةِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا ٱلْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْقَارِعَةُ
﴿٣﴾ يَوْمَ يَكُونُ ٱلنَّاسُ كَٱلْفَرَاشِ ٱلْمَبْثُوثِ ﴿٤﴾
وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ كَٱلْعِهْنِ ٱلْمَنفُوشِ ﴿٥﴾ فَأَمَّا
مَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ
﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ ﴿٨﴾ فَأُمُّهُۥ هَاوِيَةٌ
﴿٩﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌۢ ﴿١١﴾

سُورَةُ ٱلتَّكَاثُرِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَلْهَىٰكُمُ ٱلتَّكَاثُرُ ﴿١﴾ حَتَّىٰ زُرْتُمُ ٱلْمَقَابِرَ ﴿٢﴾ كَلَّا سَوْفَ
تَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ
عِلْمَ ٱلْيَقِينِ ﴿٥﴾ لَتَرَوُنَّ ٱلْجَحِيمَ ﴿٦﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا
عَيْنَ ٱلْيَقِينِ ﴿٧﴾ ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨﴾

ئالتە ھەرىكەت سوزۇلىدىغان ● ئىككى، ئۈچ ياكى ئالتە ھەرىكەت سوزۇلما بولىدىغان مەد
تەرجىل مەد
ئۈچ ياكى بەش ھەرىكەت ● ئىككى ھەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد
سوزۇلىدىغان ۋاجىب مەد

لىخفا: غۇنە لويۇش (ئىككى ھەرىكەت) ● كۆتىرەڭگۇ ئوقۇلىدىغان «ر»
شەدغام، ئىدغامسىز ئوقۇلىدىغان تاۋۇش ● قالقىلما ھەرپىي

سُورَةُ الْعَصْرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

سُورَةُ الْهُمَزَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ﴿١﴾ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ﴿٢﴾
يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ﴿٣﴾ كَلَّا لَيُنۢبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ﴿٤﴾
وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ ﴿٥﴾ نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ الَّتِي تَطَّلِعُ
عَلَى الْأَفْئِدَةِ ﴿٧﴾ إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ ﴿٨﴾ فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ﴿٩﴾

سُورَةُ الْفِيلِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ
فِي تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِم
بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ ﴿٥﴾

● ئالتە ھەرىكەت سوزۇلىدىغان ● ئىككى، ئۈچ ياكى ئالتە ھەرىكەت سوزۇلما بولىدىغان مەد ● ئۈچ ياكى بەش ھەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد ● ئىككى ھەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد ● ئىككى، ئۈچ ياكى ئالتە ھەرىكەت سوزۇلىدىغان ۋاجىب مەد

● لىخفا: غۇنە لوزى (ئىككى ھەرىكەت) ● كۆتىرەڭگۇ لوقۇلىدىغان «را» ● ئىدغام، لوقۇلىايدىغان تاۋۇش ● قالقىلە ھەرپى

سُورَةُ قُرَيْشٍ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لِإِيلَٰفِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِۦلَٰفِهِمْ رِحْلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيْفِ
﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا۟ رَبَّ هَٰذَا ٱلْبَيْتِ ﴿٣﴾ ٱلَّذِىٓ أَطْعَمَهُم
مِّن جُوعٍ وَءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍۢ ﴿٤﴾

سُورَةُ الْمَاعُونِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ ﴿١﴾ فَذَٰلِكَ ٱلَّذِى
يَدُعُّ ٱلْيَتِيمَ ﴿٢﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿٣﴾
فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ
﴿٥﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ ٱلْمَاعُونَ ﴿٧﴾

سُورَةُ الْكَوْثَرِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِنَّآ أَعْطَيْنَٰكَ ٱلْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ ﴿٢﴾
إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ ٱلْأَبْتَرُ ﴿٣﴾

● ئالتە ھەرىكەت سوزۇلىدىغان ● ئىككى، ئۈچ ياكى ئالتە ھەرىكەت سوزۇلما بولىدىغان مەد لازىمچىل مەد
● ئۈچ ياكى بەش ھەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد ● ئىككى ھەرىكەت سوزۇلىدىغان مەد سوزۇلىدىغان ۋاجىپ مەد

● لەغەل. غۇنە لوڭى (ئىككى ھەرىكەت) ● كۆتىرەڭگۈ ئوقۇلىدىغان «را» ● قىدغام. ئوقۇلماسلىدىغان تاۋۇش ● قەلقەلە ھەرپى

سُورَةُ الْكَافِرُونَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ﴿١﴾ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾
وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٣﴾ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدتُّمْ ﴿٤﴾
وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٥﴾ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ﴿٦﴾

سُورَةُ النَّصْرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ
يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

سُورَةُ الْمَسَدِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا
كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَامْرَأَتُهُ
حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ﴿٥﴾

● ئالتە ھەرىكەت سۈرىسىدىكى ● ئىككى، ئۈچ ياكى ئالتە ئىرچىل مەد
ھەرىكەت سۈرىسىدا بولسىمۇ بولمىسىمۇ مەد
● ئۈچ ياكى بەش ھەرىكەت ● ئىككى ھەرىكەت سۈرىسىدىكى مەد
سۈرىسىدىكى ۋاجىپ مەد

● لەغما، غۇنە لونى (ئىككى ھەرىكەت) ● كۆتىرەڭگۈ ئوقۇلىدىغان «را»
● ئىدغام، ئوقۇلمايدىغان تاۋۇش ● قالقىلە ھەرپى

سُورَةُ الإِخْلَاصِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ
وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿٤﴾

سُورَةُ الفَلَقِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِن
شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي
الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

سُورَةُ النَّاسِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَٰهِ
النَّاسِ ﴿٣﴾ مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ الَّذِي
يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾
مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

مەسئۇل مۇھەررىرى:يالقۇن ئابدۇسالام
مەسئۇل كوررېكتور:ئامانگۇل تۇردى
مۇقاۋا لايىھىلىگۈچى:پىدا

ئەرەبچە ـ ئۇيغۇرچە ئوقۇشلۇق

ئەرەب تىلىنى توغرا تەلەپپۇز قىلىش

تۈزگۈچى: رەھمەتۇللاھ تۇركەش

*

شىنجاڭ خەلق سەھىيە نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى بۇلاق بېشى كوچىسى 66 ـ قورۇ، پوچتا نومۇرى:830004)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى تارقاتتى
ئۈرۈمچى پىدا سودا چەكلىك شىركىتى لايىھىلەش مەركىزىدە بەت ياسالدى
ئۈرۈمچى «جياخۇا» باسمىچىلىق چەكلىك شىركىتىدە بېسىلدى
1168×850 مىللىمېتىر، 32 فورمات، 11.5باسما تاۋاق
2006 ـ يىل 7ـئاي 1ـنەشرى، 1ـقېتىم بېسىلىشى
ISBN 7-5372-4185-6
تىراژى: 1-10000
باھاسى 28.00 يۈەن
(بېسىشتا تۈپلەشتە مەسىلە بولسا ئالماشتۇرۇپ بېرىمىز. تېلېفون:0991-2835907)